National Library
of Sweden

Denna bok digitaliserades på Kungl. biblioteket år 2012

KUNGL BIBL.
13 JUL 1962

SOU
1962:20

STATENS OFFENTLIGA UTREDNINGAR 1962:20

Justitiedepartementet

NEDRE JUSTITIEREVISIONENS ARBETSORGANISATION

BETÄNKANDE AVGIVET

AV SÄRSKILD UTREDNINGSMAN

Stockholm 1962

STATENS

OFFENTLIGA UTREDNINGAR 1962

Kronologisk förteckning

1. Skogstillgångarna i Jämtlands län. Idun. 100 s. + 1 utvikskarta. S.
2. Yrkesutbildningen på trädgårdsområdet. Statens Reproduktionsanstalt. 71 s. Jo.
3. Totalförsvarets personalfrågor. Beckman. 305 s. Fö.
4. Arbetsuppgifter och utbildning för viss sjukvårdspersonal. Beckman. 165 s. I.
5. Vidgad vuxenutbildning på gymnasiestadiet. Kihlström. 116 s. E.
6. Statsbidrag till enskild väghållning, m. m. Idun. 92 s. K.
7. Kommunal beredskap. Idun. 198 s. I.
8. Finansplan för budgetåret 1962/63 samt Preliminär nationalbudget för år 1962. Marcus. XXIII + 61 s. Fi.
9. Städernas särskilda rättigheter och skyldigheter i förhållande till staten. Kihlström. 259 s. Fi.
10. Svensk ekonomi 1960—1965. Idun. 220 s. Fi.
11. Svensk ekonomi 1960—1965. Bilagor 1—5. Idun. 296 s. Fi.
12. Aspekter på utvecklingsbiståndet. Idun. 268 s. U.
13. Skärpta regler för rusdrycksinköp. Idun. 125 s. Fi.
14. Atomansvarighet II. Idun. 205 s. Ju.
15. Den allmänna näringslagstiftningen. Idun. 212 s. H.
16. Korrespondensundervisningen inom skolväsendet. Tryckeribolaget Värmlands Folkblad, Karlstad. 140 s. E.
17. Arbetstidsförkortningens omfattning och utläggning. Idun. 141 s. S.
18. Automatisk databehandling inom folkbokförings- och uppbördsväsendet. Del II. Idun. 87 s. Fi.
19. Utlandssvenskars deltagande i allmänna val. Idun. 50 s. Ju.
20. Nedre justitierevisionens arbetsorganisation. Idun. 84 s. Ju.

Anm. Om särskild tryckort ej angives, är tryckorten Stockholm.

STATENS OFFENTLIGA UTREDNINGAR 1962:20

Justitiedepartementet

NEDRE JUSTITIEREVISIONENS ARBETSORGANISATION

BETÄNKANDE AVGIVET

AV SÄRSKILD UTREDNINGSMAN

IDUNS TRYCKERIAKTIEBOLAG ESSELTE AB

STOCKHOLM 1962

Innehåll

Skrivelse till Herr Statsrådet och Chefen för Kungl. Justitiedepartementet . 5
Förslag till ändrad lydelse av 26 § regeringsformen 7
Justitierevisionens uppgift och organisation 9
Justitierevisionens nuläge 11
Riktlinjer för utredningsarbetet 13
Revisionssekreterartjänst som kvalifikation för häradshövdingämbete 16
Justitierevisionens rekrytering 21
Nådeärendenas behandling 22
Arbetsrutinerna i justitierevisionen 35
Medverkan från högsta domstolens sida 35
Föredragningspromemoriornas beskaffenhet 39
Antalet revisionssekreterare 48
Justitierevisionsexpeditionen 59
Anordningar under en försökstid m. m. 71
Sammanfattning 73
Bilagor 75
Organisationstablå 84

Till

Herr Statsrådet och Chefen för Kungl. Justitiedepartementet

Den 5 februari 1960 bemyndigade Kungl. Maj:t chefen för justitiedepartementet att tillkalla en sakkunnig för översyn av nedre justitierevisionens arbetsorganisation ävensom att, i mån av behov, förordna experter åt utredningsmannen.

Med stöd av bemyndigandet tillkallade departementschefen samma dag presidenten Mauritz Wijnbladh att såsom sakkunnig inom departementet verkställa berörda översyn. Den 16 mars 1960 förordnade departementschefen numera regeringsrådet Hans-Fredrik Ringdén och numera byråchefen Harriet Stangenberg att såsom experter biträda utredningsmannen.

Utredningsmannen får härmed vördsamt till Herr Statsrådet överlämna Betänkande ang. nedre justitierevisionens arbetsorganisation jämte förslag till ändrad lydelse av 26 § regeringsformen.

Utredningens experter ha förklarat sig kunna i det väsentliga instämma i vad utredningsmannen anfört och föreslagit.

Umeå den 29 december 1961.

Mauritz Wijnbladh

Förslag till
ändrad lydelse av 26 § regeringsformen

(Nuvarande lydelse[1])

Konungen äger att i brottmål göra nåd, mildra livsstraff samt återgiva ära och till kronan förverkat gods. Över ansökningar därom höre Konungen dock regeringsrätten, beträffande mål av beskaffenhet att tillhöra dess eller kammarrättens slutliga prövning, men i andra mål högsta domstolen; *och fatte Konungen Sina beslut uti statsrådet.* På den brottslige skall sedermera ankomma att emottaga den nåd, Konungen honom förunnat, eller undergå det straff, vartill han blivit dömd.

(Föreslagen lydelse)

Konungen äger att i brottmål göra nåd, mildra livsstraff samt återgiva ära och till kronan förverkat gods. Över ansökningar därom höre Konungen dock regeringsrätten, beträffande mål av beskaffenhet att tillhöra dess eller kammarrättens slutliga prövning, men i andra mål högsta domstolen; *dock vare högsta domstolens hörande icke erforderligt med mindre ansökan skall till någon del bifallas.* På den brottslige skall sedermera ankomma att emottaga den nåd, Konungen honom förunnat, eller undergå det straff, vartill han blivit dömd.

Övergångsbestämmelse

Intill utgången av juni månad, närmast efter det den nya lydelsen av 26 § slutligt antagits, skall stadgandet i sin äldre lydelse gälla.

[1] Se SFS 1961:464.

Förslag till

lagrådsremiss av 26 § regeringsformen

(Nuvarande lydelse)

Kommunen äger att i brottmål göra mål, mildra livsstraff samt ålägganden och till kronan förverkat gods. Över ansökningar därom höre kommunen dock regeringsrätten, beträffande mål av beskaffenhet att tillhöra dess eller kommunerättens utslag prövning, men i andra mål begära domstolen; och jyrke kommunen sådant mål av slutsrdeel. I'a den mån ej skall sedermera anhovuna att omslaga den mål, kommunen honom förrunnal, eller undergå det stadt, varifill han blivit dömd.

(Föreslagna lydelse)

Kommunen äger att i brottmål göra mål, mildra livsstraff samt ålägganden och till kronan förverkat gods. Över ansökningar därom höre kommunen dock regeringsrätten, beträffande mål av beskaffenhet att tillhöra dess eller kommunerättens utslag prövning, men i andra mål begära domstolen; och jyrke kommunen sådant mål av slutsrdeel. I'a den mån ej skall sedermera anhovuna att omslaga den mål, kommunen honom förrunnal, eller undergå det stadt, varifill han blivit dömd.

Ikraftträdande[1]

Ikraftträdandeformalia

Inflytt utgången av juni månad, närmast efter det den nya lydelsen av 26 § slutligt antagits, skall stadgandet i sin äldre lydelse gälla.

[1] Se SFS 1951:401.

Justitierevisionens uppgift och organisation

Justitierevisionens huvudsakliga uppgift är att bereda justitieärendena — väsentligen fullföljda mål samt ansökningsärenden ang. resning m. m. — till prövning och avgörande i högsta domstolen. Härom stadgas i 24 § regeringsformen samt i arbetsordningen för justitierevisionen d. 26 juni 1948 (nr 494). Vidare åligger det justitierevisionen att bereda nådeärenden till avgörande i statsrådet. De hithörande stadgandena återfinnas i 10 och 26 §§ regeringsformen samt i arbetsordningen för justitierevisionen.

Sedan lång tid tillbaka är justitierevisionen organiserad som ett självständigt ämbetsverk. Högsta domstolen skall emellertid hållas underrättad om frågor som angå målens fördelning och föredragning eller eljest beröra högsta domstolen, och justitierevisionen har att ställa sig till efterrättelse vad högsta domstolen härom må bestämma.

Justitierevisionen består av revisionssekreterarna under en av Kungl. Maj:t utsedd ordförande såsom ledamöter och omfattar i övrigt justitierevisionsexpeditionen, som är högsta domstolens och justitierevisionens kansli.

Administrativa ärenden, omfattande, förutom verkets egna angelägenheter, remissärenden samt den ekonomiska förvaltningen för högsta domstolen, avgöras antingen av ordföranden i närvaro av allenast föredragande, inom vilkens arbetsområde ett ärende faller, eller av justitierevisionen i plenum.

Beredningen av målen och övriga justitieärenden liksom av nådeärenden ankommer på revisionssekreterarna. Vissa förberedande åtgärder beslutas dock av särskild tjänsteman inom justitierevisionsexpeditionen. Andra åtgärder vidtagas av tre revisionssekreterare.

Revisionssekreterarnas huvudsakliga arbetsuppgift är föredragning inför högsta domstolen. Praktiskt taget alla mål och ärenden föredragas sålunda inför högsta domstolen. Till grund för föredragningen ligger en av revisionssekreteraren upprättad promemoria. Av föredragningen hänför sig den övervägande delen till föredragning av frågor om prövningstillstånd. Föredragningen av sådana frågor sker inför en avdelning av tre justitieråd (dispensavdelning). Genom den prövning av målen, som sker efter sådan föredragning, skiljer sig högsta domstolen från flertalet mål (inemot 90 %) därigenom att prövningstillstånd ej beviljas.

I den mån prövningstillstånd meddelas liksom i de fall, då sådant tillstånd ej erfordras, avgöres målet å dömande avdelning — vanligen bestående av fem justitieråd — antingen efter huvudförhandling eller också på

de föreliggande handlingarna. I huvudförhandlingsmål ha i princip parterna att sörja för processmaterialets framläggande. Avgörandet av mål på handlingarna sker efter föredragning och skriftligt förslag till beslut eller dom (s. k. betänkande) av den revisionssekreterare som föredragit målet.

Nådeärenden föredragas i likhet med frågor om prövningstillstånd inför tre justitieråd.

Den största delen av revisionssekreterarnas arbetstid åtgår för själva upprättandet av föredragningspromemoriorna. Promemorian, som efter föredragningen lägges till handlingarna i målet och därmed blir en offentlig handling, skall enligt arbetsordningens 21 § innefatta en ordnad och fullständig redogörelse för vad handlingarna innehålla av betydelse för den prövning varom är fråga (s. k. fullständig promemoria). I tredje stycket av 21 § arbetsordningen tillägges emellertid, att högsta domstolen äger bestämma, huruvida och i vilken mån den fullständiga redogörelsen må ersättas av hänvisning till handlingarna i målet. Den möjlighet till förenklad promemorieskrivning, som sålunda finnes, har endast såtillvida begagnats att hänvisning till akten medgivits få ske beträffande utsaga som upptagits genom stenografi eller på fonetisk väg och vidlyftigare skriftligt utlåtande av sakkunnig samt beträffande annat material, om särskilda skäl äro därtill.

Beträffande nådeärenden är att märka, att revisionssekreteraren har att ifråga om dessas beredning till avgörande i statsrådet iakttaga de anvisningar, som meddelas av chefen för justitiedepartementet eller av den tjänsteman som departementschefen bemyndigar därtill, samt att erforderliga åtgärder skola vara vidtagna innan nådeärendet föredrages i högsta domstolen.

Revisionssekreterarna rekryteras bland hovrätternas assessorer, men även hovrättsråd och tingsdomare tjänstgöra som revisionssekreterare.[1] Tjänsten är, även om utnämning sker till ordinarie revisionssekreterare, icke avsedd som slutpost utan kan betraktas som en passagetjänst i den statliga domarkarriären. Detta sammanhänger med nuvarande praxis att till häradshövding i regel icke utnämnes annan än den som kan åberopa viss tids godkänd tjänstgöring som revisionssekreterare, ett villkor som i sin ordning torde sammanhänga med det utbildningsvärde som av ålder antagits vara förbundet med sådan tjänstgöring. Uteslutet är väl icke, att detta villkor också ansetts behövligt för att trygga tillgången till erforderligt antal föredragande i högsta domstolen.

Antalet tjänstgörande revisionssekreterare har växlat, självfallet beroende på måltillströmningen till högsta domstolen. Den 1 januari 1961 var antalet tjänstgörande revisionssekreterare 41, varav 23 ordinarie, inberäknat justitierevisionens ordförande, och 18 tillförordnade.

[1] Enligt arbetsordningarna för rikets hovrätter äro assessorerna skyldiga att mottaga förordnande som revisionssekreterare.

Justitierevisionens nuläge

I sitt förslag till anslagsäskanden för budgetåret 1960/61 (II ht 1960 s. 13) yrkade justitierevisionen under rubriken personalförstärkningar medel till bl. a. nio extra revisionssekreterare. Av dessa avsågos fyra för nådeärenden och fem för föredragningen av mål, nämligen två för allmänna mål, två för vattenmål och en för skiftesmål.

Departementschefen ansåg sig emellertid (II ht 1960 s. 14), i avbidan på en närmare undersökning beträffande justitierevisionens arbetsbörda, icke böra beräkna medel för mer än ytterligare en extra revisionssekreterare.

Det föreliggande utredningsuppdraget torde således ha aktualiserats av det från justitierevisionen anmälda behovet av ökat antal föredragande, i sin tur föranlett av det ökade antalet inkommande mål och ärenden, beträffande ärenden i synnerhet nådeärenden.

Ökningen av domstolarnas arbetsbörda är en företeelse, som givit sig tillkänna under en lång följd av år icke blott i första och andra instansens domstolar utan även i högsta instansen.

Beträffande högsta domstolens verksamhet må här lämnas följande uppgifter för åren 1955—1959, hämtade ur statistisk årsbok 1960.

Antalet inkomna mål och ärenden

År	1955	1956	1957	1958	1959
Antal	2 811	2 877	2 921	3 117	3 085

I dessa totalsiffror ingick

	1955	1956	1957	1958	1959
Ans. om prövningstillstånd	1 019	1 071	1 047	1 180	1 141
Resningsansökningar	89	89	134	109	116
Ans. om återst. av försutten tid	13	20	18	23	21
Ans. om nåd	1 646	1 629	1 665	1 730	1 740

Slutligt handlagda resp. balanserade mål och ärenden fördelade sig sålunda:

	1955	1956	1957	1958	1959
Slutligt handlagda mål och ärenden	2 600	2 974	3 001	3 063	3 153
Balanserade mål och ärenden	1 038	935	854	908	842

Var orsaken till denna fortskridande ansvällning av målantalet står att finna är väl ej klarlagt. Det förbises härvid ingalunda, att arbetsbördan kan ökas och tidvis även har ökats genom en ökning av de särskilda målens storleks- och svårighetsgrad. Men förhållandet har nödgat statsmakterna att upprepade gånger öka sin medelsanvisning för beredande av arbetskraftsförstärkningar inom den statliga domstolssektorn. Härom bära statsverkspropositionerna för förflutna budgetår vittne.

De åtgärder, som av statsmakterna vidtagits till bemästrande av den ökade arbetsbördan vid de statliga domstolarna, ha i fråga om den högsta instansen till stor del bestått i medelsanvisningar på extra stat för möjliggörande av personalförstärkningar i justitierevisionen.[1]

Ökningen av antalet revisionssekreterare framgår av följande sammanställning (uppgifterna hämtade ur Statsliggaren I för budgetåren 1954/55—1960/61; jfr även Sveriges officiella statistik (SOS), Domstolarnas och de exekutiva myndigheternas verksamhet 1955—1956 s. 4; SOU 1959: 17, Domarbanan s. 82).

Budgetåret	1954/55	27 ord.	5 extra	= 32
	1955/56	27	8	= 35
	1956/57	27	9	= 36
	1957/58	27	12	= 39
	1958/59	27	12	= 39
	1959/60	27	12	= 39
	1960/61	27	13	= 40

Anm: Justitierevisionens ordförande är här medräknad.

Nya ordinarie revisionssekreterartjänster ha således icke inrättats. Anledningen härtill torde vara, att den organisation, som f. n. gäller för justitierevisionen, är till övervägande delen fotad på antaganden och utredningar, gjorda med utgående från nya rättegångsbalkens bestämmelser om rättegången i högsta domstolen men innan rättegångsbalkens ikraftträdande. Man har därvid och senare, understundom uttryckligen, haft den åsikten att man borde låta anstå med varjehanda ändringar i arbetsformer och arbetsbetingelser i avbidan på praktiska erfarenheter av den nya ordningen.

Att de berörda medelsanvisningarna emellertid icke varit tillfyllest för en längre tidsperiod beror icke blott på den fortlöpande målökningen utan ofta nog har bristen på erforderliga arbetskrafter berott jämväl på det förhållandet, att det till grund för gjorda beräkningar liggande statistiska underlaget, hämtat från en viss period men utan hänsyn till den fortlöpande stigande tendensen, följaktligen varit föråldrat redan då de härur härledda medelsanvisningarna under det följande budgetåret tagits i anspråk.

[1] Jfr bl. a. II ht 1955 s. 18, 1956 s. 14 och 1957 s. 15.

Riktlinjer för utredningsarbetet

En översyn av justitierevisionens arbetsorganisation bör uppenbarligen ha till syfte att söka utröna möjligheten av sådana förändringar i organisationen som innebära en rationalisering av skilda arbetsmoment i ändamål att effektivisera arbetet.

Uppenbart är det därvid ur såväl kostnads- som personell synpunkt av vikt att söka nå fram till en organisation av justitierevisionen, som med ledning av vunna erfarenheter under den tid nya rättegångsbalken varit i kraft framstår såsom den mest effektiva samtidigt som den erhåller en beskaffenhet, som såvitt möjligt är ägnad att hålla stånd mot en viss ytterligare ansvällning av målantalet/arbetsbördan.

Under nu antydda förhållanden vore det givetvis önskvärt att för framtiden kunna utfinna en formel, som direkt och på ett otvetydigt sätt angåve den ökning av i främsta rummet antalet föredragande som svarade mot en given ökning i arbetsbelastningen.

Det har vid utredningsmannens överläggningar med de tillkallade experterna emellertid visat sig, att utarbetandet av en sådan formel möter betydande svårigheter. Och då — även om en sådan formel framlades — den för sin tillämpning förutsätter, att arbetsbetingelserna före och efter en konstaterad ökning i arbetsbalansen äro likartade, skulle den uppenbarligen icke kunna tillämpas vid en — såsom med detta betänkande avses — övergång till ändrade arbetsbetingelser.

Utredningsmannen har därför icke funnit sig böra närmare ingå på sina överväganden i ämnet utan har funnit utredningen böra inriktas på en undersökning vilka ändringar i organisationen och arbetsmetoderna som kunna åvägabringas för ernående av största möjliga effektivitet i arbetet.

Man synes vid utredningen böra uppställa som önskemål bl. a., att organisationen av justitierevisionen såvitt möjligt så anordnas, att icke blott föredragandenas antal icke ökas utöver det nuvarande utan om möjligt väsentligt nedbringas; ur den ordinarie karriären böra nämligen icke dragas allt för många domstolsjurister (assessorer, tingsdomare och hovrättsråd). Men ytterligare bör vid utredningen beaktas, att revisionssekreterarnas arbetsbetingelser erhålla en sådan utformning, att den individuella arbetsbördan hålles vid ett med hänsyn till omständigheterna rimligt mått. Av skilda orsaker måste nämligen denna betraktas som mer kraftödande än fallet är i andra, eljest jämförbara tjänster.

Det är dock tydligt, att mot en fortgående ökning av målantalet en effek-

tivisering av arbetet, om än så genomförd, icke kan framstå som tillräckligt motmedel. Varje rationaliseringsåtgärd kan endast i begränsad omfattning råda bot på en balansökning. Och en rationalisering bör icke gå menligt ut över de enskilda vare sig högsta domstolens ledamöter eller revisionssekreterarna.

I en dylik situation kan till sist uppenbarligen organisationsmässigt annan utväg icke stå till buds än en personell ökning, försåvitt icke lagstiftningsvägen fullföljdsrätten till högsta domstolen begränsas på ett eller annat sätt. Då förslag i detta sistnämnda hänseende icke torde falla inom utredningsuppdraget lämnas denna synpunkt här åsido.

Det torde — även om detta icke heller faller inom utredningsuppdraget — få påpekas att även inom högsta domstolen kunna uppstå snarlika problem. Utredningsmannen har härvid särskilt i tanke den situation som uppstår då — såsom i allt fall numera icke sällan är fallet — i högsta domstolen förekomma mål och ärenden av beskaffenhet att under veckor i följd upptaga ledamöterna på en eller flera av dess avdelningar. I en sådan situation blir givetvis följden att antalet avgjorda mål och ärenden kommer att nedgå högst väsentligt. Frågan måste bedömas såsom synnerligen svårlöst, såvida icke en anordning med exempelvis inkallande av ur tjänsten avgångna justitieråd såsom en temporär förstärkning finnes möjlig.

Den föreliggande utredningen hänför sig till möjligheterna att genom förbättring av arbetsmetoderna söka åvägabringa ett effektivare arbete för att härigenom öka arbetsprodukten och motverka balansökning samtidigt som arbetsbördan för den enskilde revisionssekreteraren hålles i paritet med arbetet inom andra grenar av justitiestaten.

Justitierevisionens arbetsorganisation är emellertid i väsentliga delar betingad av arbetsformerna i högsta domstolen. Att därför begränsa utredningen till att avse allenast justitierevisionen synes icke böra ske, om man vill nå fram till en organisation av justitierevisionen ledande till en ur alla synpunkter tillfredsställande arbetsprodukt, som i sin tur är resultatet av effektivt använd arbetstid. Finnes anledning till antagande, att ändringar i högsta domstolens eller dess ledamöters arbetsformer äro ägnade att befrämja en rationalisering, lärer alltså anledning saknas att underlåta framställa förslag jämväl i antytt hänseende.

Tydligt är att justitierevisionens organisation icke håller måttet, om arbetsprodukten (d. v. s. föredragningen eller vad i övrigt av insatser som kräves av revisionssekreteraren) visas ha föregåtts av arbete, som varit överflödigt, eller av spilltid. Såväl ur personella som ekonomiska synpunkter äro då ändringar påkallade.

Syftet med undersökningen måste bli att nå den förenkling och rationalisering i de skilda arbetsmomenten som kan anses möjlig och försvarlig med hänsyn såväl till karaktären av föredragandenas arbetsuppgifter som till den dömande verksamheten i högsta domstolen. Självfallet bör därvid

också kansliarbetets organisation skärskådas. Uppmärksamhet bör jämväl ägnas frågan om justitierevisionens rekrytering.

Än vidare bör, med beaktande av justitierevisionens egentliga uppgift, tagas under övervägande vad som kan anses utgöra lämpligaste anordningen för nådeärendens beredande för avgörande i statsrådet.

Vid övervägande av en förändrad arbetsorganisation för justitierevisionen anmäla sig således ett flertal frågor av beskaffenhet att böra närmare undersökas. De synas kunna angivas sålunda:

1. Bör nuvarande praxis, som kräver godkänd revisionssekreterartjänstgöring för erhållande av häradshövdingämbete, bibehållas.

2. Böra hovrättsråd och tingsdomare ifrågakomma till tjänstgöring i justitierevisionen.

3. Bör för en passagetjänst av karaktär som den ifrågavarande bindas så stort antal domstolsjurister, i åtskilliga fall innehavare av ordinarie tjänster, som ett fyrtiotal och — vid oförändrade arbetsmetoder och ökad måltillströmning till högsta domstolen — efter all sannolikhet ännu flera.

4. Bör beredning och föredragning av nådeärenden ankomma på dem som tjänstgöra i justitierevisionen.

5. Vilka ändrade arbetsrutiner äro möjliga för att, med om möjligt lindring av arbetsbördan för den enskilde revisionssekreteraren, rationalisera och effektivisera revisionssekreterarnas arbete. Härunder urskilja sig två delvis från varandra skilda men i viss mening sammanhängande spörsmål. Det ena är möjligheten att åvägabringa en viss medverkan från justitierådens sida i det förberedande arbetet med målen. Det andra är föredragningspromemoriornas beskaffenhet såväl till utformning som karaktär.

Revisionssekreterartjänst som kvalifikation för häradshövdingämbete

Justitierevisionens organisation och arbetsuppgifter ha ursprungligen varit betingade uteslutande av hänsyn till dess egenskap av ett organ avsett att biträda högsta domstolen vid dess arbete som dömande instans. Några utbildningssynpunkter ha med all sannolikhet icke därvid spelat in. Det synes utredningsmannen också, av skäl som framgå av det följande, icke påkallat att såsom nu är fallet uppställa godkänd revisionssekreterartjänstgöring som villkor för erhållande av häradshövdingbeställning.[1]

Man torde alltjämt böra fasthålla vid att revisionssekreterartjänstgöringens huvudsyfte är att biträda vid handläggning av rättegångsmål (jfr prop. 1957 nr 137 s. 9). Att detta sker på ett sätt som är högkvalificerat är ett ofrånkomligt villkor för att föredragningen skall fylla sitt syfte. Att full färdighet härutinnan icke kan uppnås utan efter en längre tids tjänstgöring torde icke kunna med fog bestridas. Att när sådan förtrogenhet vunnits, vederbörande revisionssekreterare skall lämna plats för en efterföljare är ur arbetssynpunkt oekonomiskt. Det förtjänar också påpekas, att en kort revisionssekreterartid icke sällan medför svårigheter vid fördelningen av stora mål som kräva lång förberedelsetid. En annan olägenhet är att antalet huvudförhandlingar, därvid revisionssekreteraren har att närvara efter verkställd föredragning av frågan om prövningstillstånd, av bl. a. denna orsak måste bli rätt fåtaliga.[2] De berörda förhållandena måste uppenbarligen motverka att revisionssekreteraren vinner den erfarenhet och rutin som ur högsta domstolens synpunkt måste framstå som önskvärd. Å andra sidan torde en förkortning av revisionssekreterartjänstgöringen över lag bli nödvändig,[3] därest alla, som aspirera på en slutpost som häradshövding, måste komma till godkänd revisionssekreterartjänstgöring. Den frågan uppställer sig då om detta krav för erhållande av häradshövdingämbete bör bibehållas.[4]

Tjänstgöringen i justitierevisionen under nuvarande rättegångsordning har ovedersägligen en annan karaktär när det gäller förvärvande av insikter och erfarenheter av värde för revisionssekreterarens framtida verksamhet som häradshövding än vad den hade under äldre rättegångsbalkens tid. Då utgjorde avfattandet av betänkanden, vare sig i egenskap av föredra-

[1] Att märka är för övrigt, att när det gäller de största domsagorna, revisionssekreterartjänstgöringen som specimen kan få (med rätta) vika för andra prestanda.

[2] Jfr de statistiska uppgifterna s. 53.

[3] Redan nu anses för bl. a. tingsdomare ett års godkänd tjänstgöring tillfyllest.

[4] Kravet torde för övrigt icke kunna vidhållas, därest i ett givet fall ingen av de till visst ämbete sökande innehaft revisionssekreterarförordnande.

gande eller som medbedömare (tre revisionssekreterare deltogo i betänkandet), en lika omfattande som lärorik del av verksamheten. Därtill kom det synnerligen instruktiva åhörandet av justering av domar (överläggning till dom), vare sig detta gällde mål, däri den åhörande revisionssekreteraren deltagit i betänkandet som föredragande eller eljest, eller andra mål. Och betänkanden avgåvos i praktiskt taget alla tvistemål. Under gällande rättegångsordning, där inemot 90 % av samtliga till högsta domstolen inkomna mål icke komma till materiellt avgörande på grund av vägrat prövningstillstånd, är uppenbarligen det instruktiva momentet i revisionssekreterartjänstgöringen avsevärt försvagat. Det synes därför väl motiverat att icke längre uppställa revisionssekreterartjänstgöring, i synnerhet icke en sådan under allenast en kort tid, som förutsättning för erhållande av häradshövdingämbete.

Även om godkänd revisionssekreterartjänst ej längre skall vara villkor för utnämning till häradshövding, bör givetvis sådan tjänstgöring kunna tillerkännas visst, på ett eller annat sätt bestämt, meritvärde. Å andra sidan bör ett borttagande av villkoret ej föranleda, att en underkänd revisionssekreterartjänstgöring skall förbigås med tystnad vid meritvärderingen.

Det anmärkes i detta sammanhang, att vissa kvalificerade slag av offentliga uppdrag räknas likvärdiga med tjänstgöring i justitierevisionen (t. ex. sekreterar- och ledamotskap i lagberedningen). Åtminstone en del offentliga uppdrag — förnämligast lagstiftningsuppdrag av kvalificerad beskaffenhet — äro uppenbart av vida större utbildningsvärde än revisionssekreterartjänsten; här torde också uppdragets långvarighet av naturliga skäl böra tillerkännas betydelse. Det är då ägnat att förvåna, att längden av fullgjord revisionssekreterartjänst — utöver minimitiden — icke skall ha någon betydelse. Detta vore dock det naturliga, därest man vill tillmäta revisionssekreterartjänstgöringen betydelse ur utbildningssynpunkt.[1] Den frågan framställer sig också, varför ej samma villkor ställes för erhållande av hovrättsrådsämbete. Här blir emellertid för uppförandet på förslag avgörande att sökanden bestått den prövning som föregår hovrättens hemställan om vederbörandes utnämning till assessor. Den skillnad, som sålunda göres mellan ordinarie ledamöter i hovrätt och häradshövdingar, synes svårförklarlig. Den är icke heller utan olägenhet för hovrätternas sammansättning, då det är önskvärt att hovrätternas ledamotskadrer icke bli föremål för den minskning som föranledes av ledamöternas inkallande till revisionssekreterartjänstgöring. Den prövning som föregår hovrätternas assessorsförslag synes minst lika allsidig, ingående och ändamålsenlig som

[1] Därmed är ingalunda sagt, att skickligheten i revisionssekreterarvärvet och därmed skickligheten i att fullgöra domartjänst i häradsrätt skulle automatiskt ökas med årens lopp. Uppenbarligen kan den, som har tillbragt exempelvis 8 à 10 år såsom revisionssekreterare, icke därigenom ha gjort sig oslagbar vid sökande av häradshövdingbeställning. Det kan snarare befaras, att han genom sin långa bortovaro tappat kontakten med den dömande verksamheten i egentlig mening.

högsta domstolens i avseende å befintligheten av de kvalifikationer som en aspirant på häradshövdingämbete bör besitta.

Fråga uppkommer emellertid då, om, med en sådan inställning till revisionssekreterartjänstens meritvärde, ett tillopp av tillräckligt antal revisionssekreteraraspiranter kan förväntas ske på frivillighetens väg eller om lika fullt ett tvång för assessorer att mottaga revisionssekreterarförordnande skall fortfarande gälla. Detta spörsmål sammanhänger i viss mån med det framdeles erforderliga antalet revisionssekreterare, varom mera nedan, liksom också med den genomsnittliga tiden för tjänstgöring i justitierevisionen. Uppmärksamhet bör i sammanhanget även ägnas frågan om revisionssekreterartjänsterna som slutposter.

Mot det för närvarande gällande tvånget för assessorer att mottaga förordnande som revisionssekreterare torde kunna anföras att det i och för sig icke är tilltalande att ett ämbetsverk skall för sin behöriga rekrytering kunna falla tillbaka på ett tvång till tjänstgöring. Därest ett sådant tvång verkligen är av behovet påkallat, låter denna omständighet antyda att något finnes antingen i arbetsuppgiftens karaktär eller i arbetsbetingelserna som icke är tillfredsställande. Man frågar sig också — utifrån nuvarande praxis med godkänd revisionssekreterartjänstgöring såsom villkor för erhållande väl av häradshövdingämbete men icke av hovrättsrådsämbete — om det ändamålsenliga i att en assessor, som icke syftar till en häradshövdingbeställning, likväl skall kunna tvingas till revisionssekreterartjänst.

För en förmodan att erforderligt antal aspiranter till revisionssekreterartjänstgöring skall finnas, även om det nuvarande tvånget (som, oaktat det aldrig torde ha tillämpats, likväl kan antagas ha redan genom sin existens underlättat rekryteringen) liksom också villkoret av godkänd revisionssekreterartjänstgöring för erhållande av häradshövdingbeställning slopas, kan väl ingen bindande bevisning åstadkommas. Likväl håller utredningsmannen för troligt, att vetskapen om en, såsom utredningsmannen vill förorda, flerårig bundenhet till justitierevisionen, ägnad att särskilt för aspiranterna från landsortshovrätterna möjliggöra en familjebosättning i Stockholm, skall te sig mera lockande än den nuvarande kortvariga, som i själva verket medför en icke önskvärd splittring av familjen. Därtill kommer den lockelse, som ligger i vetskapen om att en längre tids väl vitsordad tjänstgöring skall äga ett betydande värde i merithänseende. Den möjligheten kan för övrigt icke uteslutas, att även med denna anordning aspiranter skola finnas icke blott i erforderlig utsträckning utan jämväl därutöver, så att icke alla kunna beredas tillfälle till tjänstgöring. Skulle en sådan situation inträffa, lärer det icke vara otänkbart med en anordning, där hovrätternas presidenter ge förord åt dem som anses böra före andra komma i åtanke till revisionssekreterarförordnande. En dylik anordning synes för övrigt väl överensstämma med revisionssekreterartjänstgöringens huvudsyfte att på ett högkvalificerat sätt lämna biträde vid justitieärendenas beredning.

För närvarande äger assessor med minst tre års sådan tjänstgöring, som av Kungl. Maj:t förordnats som sakkunnig inom statsdepartement, utöver ersättning enligt kommittékungörelsen uppbära särskilt fyllnadsarvode upp till lön för revisionssekreterare. Det synes värt att överväga om icke ett tilläggsarvode (kommittéarvode) för revisionssekreterare skulle bidraga till att trygga tillgången på föredragande.[1] Det skulle också kunna ifrågasättas om icke till revisionssekreterarna skulle utgå ersättning på liknande sätt som till sakkunniga. Det förbises härvid ingalunda, att en förutsättning härför vore avskaffandet av revisionssekreterarbefattningen som en ordinarietjänst och föredragandenas bibehållande vid befattningen i hovrätt/häradsrätt med tjänstledighet från den befattningen. Även med beaktande av att för närvarande ett betydande antal revisionssekreterare icke äro ordinarie är utredningsmannen dock icke beredd förorda att en sådan ändring nu vidtages.

En motsatt möjlighet — för vilken i vart fall bör här redovisas — är att göra revisionssekreterartjänsten till slutpost. För denna tanke talar onekligen, att härigenom skulle erhållas en kår av föredragande med en rutin och en erfarenhet, som nu i regel icke hinner förvärvas. I och för sig torde väl en sådan slutpost icke behöva vara mindre attraktiv än t. ex. en kanslirådstjänst. Visserligen torde väl kunna påstås att i revisionssekreterartjänsten ingår ett moment av vad som må kallas handräckning. Men detta särdrag torde, med de förändringar som i det följande komma att föreslås beträffande arbetsrutinerna, komma att i betydande utsträckning försvinna. En invändning att tjänstens förmenta enformighet skulle i längden verka menligt på arbetsprestationens kvalitet torde med framgång kunna bemötas med att detta argument med samma fog skulle kunna åberopas i avseende å de flesta sluttjänster av i egentlig mening icke-chefsnatur men med — i regeln — många tjänsteår för innehavaren. Veterligen har dock en sådan inverkan icke försports.

Justitierevisionens ordförande har numera ingen föredragningsskyldighet. Självfallet bör han emellertid vara förtrogen icke blott med dömande verksamhet i allmänhet utan även med de speciella problem som sammanhänga med föredragningen i högsta domstolen. Hans uppgifter äro dock av övervägande administrativ art. Det förefaller därför tveksamt om för befattningen bör — såsom hittills varit fallet — tagas i anspråk en person inom domarkarriären. Å ena sidan är han tydligtvis — i betraktande av hans nuvarande arbetsuppgifter i justitierevisionen — överkvalificerad om hänsyn tages till hans domarmeriter. Å andra sidan kan han, i varje fall icke från början, äga det administrativa kunnande, som för tjänstens utövande uppenbarligen är önskvärt. Lägges härtill att förordnandena på

[1] För ett betydande, om än från tid till annan växlande, antal av dem som upptagas i förslag till turordning för tjänstgöring i justitierevisionen föreligger vid varje tidpunkt hinder för förordnande på grund av sakkunnig- eller andra offentliga uppdrag.

tjänsten böra vara och merendels också äro mångåriga, synes en lämpligare lösning vara, att chefskapet för justitierevisionen får karaktären av en expeditionschefstjänst med för en sådan tjänst erforderliga kvalifikationer hos innehavaren.

Beträffande vissa överväganden anknytande sig jämväl till nu berörda tjänstebefattning hänvisas till avsnittet om justitierevisionsexpeditionen (s. 60).

Justitierevisionens rekrytering

Såsom i det föregående (s. 10) nämnts tjänstgjorde den 1 januari 1961 41 revisionssekreterare, varav 23 ordinarie (4 ordinarie revisionssekreterare voro tjänstlediga) och 18 tillförordnade.[1] Detta antal måste utifrån de nu bestående förhållandena, då revisionssekreterartjänstgöringen är en tjänst vid sidan om den ordinarie domarkarriären, anses alltför stort och ägnat att förrycka arbetet i hovrätterna och i häradsrätter med tingsdomare. Det är, såsom förut berörts, angeläget, att hovrättsråden uppehålla sina tjänster. Detta blir av särskild vikt om man framdeles vill låta hovrätterna i större utsträckning än nu bli sista instans. Visserligen komma härigenom utsikterna att erhålla adjunktion i hovrätt att minskas, men olägenheterna torde förnämligast komma att ge sig tillkänna i hovrätter med allenast två avdelningar, en organisationsform som även av andra orsaker framstår som alltför osmidig vid påfrestningar på personalbeståndet inom hovrätten eller tillhörande häradsrätter. Men det är även olämpligt att tingsdomare genom revisionssekreterartjänstgöring dragas från sina ordinarie tjänster i underrätt. Slutsatsen av det sagda blir att för tjänstgöring som t. f. revisionssekreterare böra ifrågakomma allenast hovrätternas assessorer. Det torde dock här få anmärkas, att på grund av dels redan slutförda, dels under arbete varande utredningar angående domstolsorganisationen i allmänhet, det under en sannolikt betydande tidsperiod måste råda ovisshet om samma organisations slutliga utformning i skilda hänseenden, varför även de här berörda spörsmålen knappast kunna för närvarande vinna en slutgiltig lösning.

[1] Av de tillförordnade revisionssekreterarna voro 5 hovrättsråd, 2 tingsdomare och 11 assessorer.

Nådeärendenas behandling

Nådeansökningar skola enligt 26 § regeringsformen avgöras av Kungl. Maj:t i statsrådet, sedan högsta domstolen avgivit yttrande. I vissa ytterst fåtaliga ärenden skall dock yttrande i stället inhämtas från regeringsrätten; från dessa ärenden bortses i det följande. Med hänsyn till att handläggningen av nådeärenden kräver en föredragning inför högsta domstolen, innan ansökningarna avgöras av Kungl. Maj:t i konselj, är det för närvarande ordnat så, att dessa ansökningar skola ingivas till justitierevisionen och registreras där. Även expedieringen av beslut i nådeärenden sker genom justitierevisionen.

Högsta domstolens yttranden avgivas av en tremansavdelning. Nådeärendena föredragas som förtursmål inför sådan avdelning av en revisionssekreterare. Föredragningen skall ske med ledning av minnesanteckningar, som innefatta en ordnad och fullständig redogörelse för vad handlingarna innehålla av betydelse för den prövning, varom är fråga. Minnesanteckningarna skola undertecknas av föredraganden och efter föredragningen förvaras bland handlingarna i målet.

Sedan högsta domstolen beslutat yttrande, skall revisionssekreteraren till chefen för justitiedepartementet avlämna en skriftlig redogörelse över ärendets innehåll, upptagande alla de omständigheter som kunna inverka på prövningen, åberopade lagrum och vad inom högsta domstolen förekommit vid målets eller ärendets behandling, ävensom avlämna förteckning över sådana mål och ärenden, uppgjord i det antal exemplar som erfordras. Redogörelsen utgöres regelmässigt av den promemoria som legat till grund för föredragningen inför avdelningen jämte en förteckning över ärendena, i vilken högsta domstolens yttranden finnas återgivna. Revisionssekreteraren skall vidare enligt gällande arbetsordning på anmodan biträda departementschefen med beredning av nådeärendena. Formerna härför ha varierat från tid till annan. Tidvis ha endast de skriftliga redogörelserna lämnats, medan vid andra tider även muntlig föredragning för departementschefen påkallats. Även vid ärendets beredning i departementet kan fråga uppkomma om kompletterande utredning. Sådan har då införskaffats genom remiss och, sedan utredningen inkommit, redovisats i en tilläggspromemoria av revisionssekreteraren. Något nytt yttrande från högsta domstolen har icke inhämtats.

Nådeansökningarnas antal har under årens lopp fortlöpande ökat. Antalet nådeansökningar uppgick (enligt statistisk årsbok 1960) 1952 till

1 380, 1953 till 1 328, 1954 till 1 565, 1955 till 1 646, 1956 till 1 629, 1957 till 1 670, 1958 till 1 730, 1959 till 1 740 och 1960 till 2 032 (antalet 1960 enligt en inom justitierevisionen förd statistik).

Nådeärendena ha följaktligen kommit att utgöra en betydande arbetsbörda icke allenast för högsta domstolen och justitierevisionen utan även för justitieministern och de i ärendenas behandling deltagande konsultativa statsråden. Till en del har detta berott på ärendenas karaktär. Det kan i vissa fall gälla mycket ömtåliga och vanskliga avgöranden, som med nödvändighet äro tyngande för den som i sista hand beslutar. Men till en del torde statsrådens betydande arbete med dessa ärenden ha vållats av formerna för beredningen.

För att underlätta föredragningen för statsråden anslog riksdagen från budgetåret 1955/56 medel till en tjänst i justitiedepartementet såsom byråchef. I statsverksprop. 1955 (II ht 1955 s. 3) anfördes härom:

Beredningen av nådeärendena har skett i nedre justitierevisionen och varit avpassad i första hand för högsta domstolens behandling av ärendena. Föredragningen har åvilat revisionssekreterarna, som till grund därför upprättat fullständiga promemorior över ärendena. För att vinna en koncentration av föredragningen infördes i slutet av år 1952 den ordningen, att promemoriorna före föredragningen kontrollästes av lagbyråchefen på straffrättsbyrån (sedermera statssekreteraren). Justitieministern besparades därigenom att behöva åhöra en omfattande föredragning av sådana ärenden, vari utgången enligt två högt kvalificerade tjänstemäns sammanstämmande omdöme utan tvekan måste bli avslag. Även i andra fall kunde en förkortning av föredragningen vinnas genom denna kontrolläsning, som anknöt till de former för beredning och föredragning vilka tillämpas i alla andra administrativa ärenden i departementen.

Då ifrågavarande försöksverksamhet tagit alltför mycket tid från statssekreteraren, har sedan hösten 1954, med anlitande av kommittéanslaget, tillfällig arbetskraft på prov tagits i anspråk för hithörande uppgifter. Den nya arbetsformen har visat sig ändamålsenlig och numera vunnit sådan stadga, att jag finner motiverat att för handläggningen av nådeärendena i departementet inrätta en särskild tjänst. Befattningshavarens uppgifter bör vara att på grundval av revisionssekreterarens promemorior och, i erforderlig omfattning, även aktmaterialet kontrollläsa ärendena och efter ett självständigt bedömande och i samråd med revisionssekreteraren förbereda föredragningen för justitieministern och i förekommande fall det eller de konsultativa statsråd som kallas att deltaga i avgörandena. Den nye befattningshavaren bör vidare — i undantagsfall efter överläggning med statssekreteraren eller eventuellt anmälan för justitieministern — vidtaga erforderliga kompletteringar av ärendena genom att besluta remisser till myndigheter. Som regel bör han även föredraga ärendena. Då detta arbete med hänsyn till ärendenas art medför ett stort ansvar och kräver en kvalificerad arbetskraft, föreslår jag inrättande av en byråchefstjänst.

Frågan om nådeärendenas handläggning föranledde emellertid en riksdagsskrivelse den 25 maj 1955, vari riksdagen tillkännagav vissa uttalanden i ett av sammansatt konstitutions- och första lagutskott avgivet utlåtande (nr 3). Utskottet påvisade att det icke sällan förekom att Kungl. Maj:t införskaffade ytterligare utredning, sedan högsta domstolen avgivit sitt ytt-

rande i ärendet. I de fall då sålunda nytt material av betydelse tillkommit hade högsta domstolens yttrande tydligen endast begränsat värde. Enligt utskottets mening borde denna olägenhet undanröjas. Utskottet anförde härom:

I statsverkspropositionen förutsättes, att innehavaren av den där föreslagna, i det föregående omnämnda byråchefstjänsten skall vidtaga erforderliga kompletteringar av nådeärendena. Utskottet anser det lämpligt, att den ytterligare utredning, som sålunda må anses erforderlig, i regel införskaffas redan innan ärendet föredrages i högsta domstolen. Om det — undantagsvis — sedan högsta domstolen avgivit yttrande i ärendet, skulle framkomma nya upplysningar, som synas kunna leda till annat bedömande än förut, bör nytt yttrande inhämtas.

Utskottet vill i detta sammanhang även framhålla angelägenheten av att det nya materialet i nådeärendena blir allsidigt belyst. Det torde därför vara lämpligt att i detta syfte mera regelmässigt låta offentlig myndighet eller enskild person med närmare kännedom om den dömdes personliga förhållanden yttra sig över utredning som icke förelegat i brottmålsprocessen.

Den nu ifrågasatta anordningen synes lättare kunna genomföras, därest den eller de personer, som skulle företaga erforderliga kompletteringar, föredroge ärendena såväl i högsta domstolen som i departementet. Därigenom skulle man även undgå det dubbelarbete, som systemet med olika föredragande i högsta domstolen och departementet medför, och ärendena skulle kunna företagas till avgörande så gott som omedelbart efter det högsta domstolen avgivit sitt yttrande.

Med hänsyn till statsrådens arbetsbörda är det önskvärt, att föredragningen av nådeärendena för statsråden icke göres vidlyftigare än som är nödvändigt. En förutsättning härför lär vara, att de föredragande genom ett icke alltför kortvarigt eller sporadiskt sysslande med nådeärenden vinna sådan erfarenhet på detta område, att vederbörande statsråd med fullt förtroende kan lita på föredragningen. Möjligen skulle inom justitiedepartementet eller nedre justitierevisionen kunna inrättas ett fåtal särskilda tjänster som specialföredragande i nådeärenden. Utskottet anser sig emellertid icke kunna bedöma, huru en föredragningsorganisation enligt ovan angivna riktlinjer i detalj bör utformas. Dessa frågor torde böra bliva föremål för närmare överväganden inom departementet, därvid olika vägar kunna prövas. Någon fristående utredning synes däremot knappast vara erforderlig i förevarande hänseende.

Inom justitiedepartementet upprättades sedermera en promemoria, dagtecknad den 9 december 1955, angående handläggning av nådeärenden. Promemorian syftade i första hand till en omorganisation av ärendenas beredning och föredragning för att underlätta statsrådens behandling av ärendena och tillgodose de av riksdagen uttalade önskemålen. I samband därmed upptogs även en fråga om att ersätta högsta domstolens yttrande i nådeärenden med ett yttrande av en rådgivande nämnd. Den föranledde till en början emellertid endast en begränsad reform av nådeärendenas beredning och föredragning i det att genom en i proposition nr 137 till 1957 års riksdag föreslagen ändring i lagen den 18 juni 1954 (nr 444) om personundersökning i brottmål densamma gjordes, med vissa avvikelser, tillämplig även i ärenden angående nåd.

Den nämnda promemorian skulle emellertid senare föranleda en något

mera verkningsfull ändring i nådeärendenas handläggning genom en år 1957 vidtagen ändring i arbetsordningen för justitierevisionen, varigenom föreskrevs att revisionssekreterarna hade att i fråga om nådeärendens beredning till avgörande i statsrådet iakttaga de anvisningar som meddelades av chefen för justitiedepartementet eller av den tjänsteman i departementet, som departementschefen bemyndigat därtill, samt att erforderliga åtgärder i sådant hänseende skulle vara vidtagna, innan nådeärende föredroges i högsta domstolen. Vidare föreskrevs, att revisionssekreterarna efter föredragningen i högsta domstolen skulle biträda vid föredragning för statsrådets ledamöter.

I 1955 års nyss berörda promemoria framhölls, att den dåvarande ordningen icke tillfredsställande fyllde vad som borde vara dess främsta uppgift, nämligen att på ett ändamålsenligt sätt tillhandagå departementschefen vid ärendenas avgörande och så långt det vore möjligt underlätta dennes arbete. Ur denna synpunkt vore utspridandet av ärendena på ett stort antal rotlar i nedre justitierevisionen det grundläggandet felet. En påtaglig olägenhet var att nådeärendenas behandling med dåvarande arbetsformer tog för lång tid. Därför föreslogs en beredningsorganisation som skulle stå under ledning av en chefstjänsteman-byråchef med aktuell kännedom om rådande praxis och till vilken skulle knytas ett fåtal särskilda specialföredragande.

I fråga om föredragandena framhölls, att dessa borde vara jurister med lång domarerfarenhet. Vederbörande tjänsteman borde vara föredragande under icke alltför kort tid; å andra sidan borde man icke räkna med att befattningen som föredragande skulle vara en stadigvarande syssla. I promemorian föreslogs, att föredragningen gjordes till ett specialuppdrag inom nedre justitierevisionen. Beträffande organisationen i övrigt föreslogs att denna överfördes till justitiedepartementet med särskilt registratorskontor.

Beträffande handläggningen av ärendena påpekades, att fördelar torde vara att vinna genom en koncentration av beredningsarbetet till de ärenden som äro tveksamma eller eljest kräva noggrannare utredning. På ett tidigt stadium borde urskiljas de ärenden som kunna behandlas på ett snabbare sätt därför att hållbara grunder för nåd saknas. Att göra ett sådant urval borde i första hand ankomma på byråchefen. — Detta skulle innebära att det rådgivande organet icke skulle höras över dessa ärenden. Ärenden, som icke skulle omedelbart anmälas för avslag, borde närmare utredas.

Organisationen beräknades i promemorian böra omfatta en byråchef, fyra revisionssekreterare med specialuppdrag att föredraga nådeärenden, en registrator, ett kanslibiträde och fyra skrivbiträden i reglerad befordringsgång.

Ytterligare behandlades i en den 28 september 1956 inom justitiedepartementet upprättad promemoria frågan om den behövliga organisationen

inom justitiedepartementet. Det förutsattes härvid att omorganisationen skulle medföra en minskning av justitierevisionens personal. I promemorian angavs detaljerat de olika befattningshavarnas åligganden samt gången av ärendenas handläggning. Denna organisation blev dock — såsom framgår av det förut sagda — icke genomförd. Det angavs som skäl härför av departementschefen (prop. 1957: 137 s. 10) att man borde i första hand pröva en ordning som innebar den minsta förändringen i departementets och justitierevisionens organisation.

Den reella innebörden av de enligt det föregående meddelade föreskrifterna är enligt nuvarande tillämpning att, sedan revisionssekreteraren upprättat föredragningspromemoria i honom tilldelat nådeärende, promemorian översändes till justitiedepartementet för bestämmande av huruvida någon särskild beredningsåtgärd, företrädesvis inhämtande av yttrande från myndighet, skall vidtagas. Promemorian återställes med besked därutinnan till revisionssekreteraren, som, när ärendet är i fullständigt skick, föredrar detsamma i högsta domstolen och därefter överlämnar promemorian i ärendet jämte högsta domstolens yttrande till departementet.

Utredningsmannen

Såsom redan nämnts ankommer på revisionssekreterarna att i högsta domstolen föredraga ansökningar om nåd. De ha därvid att upprätta en föredragningspromemoria av den vidlyftighet som ärendet i det särskilda fallet kräver. Eftersom fråga ej längre är om bevisvärdering, får promemorian följaktligen en delvis annan karaktär än en promemoria i ett fullföljt mål. Icke allt som i ett fullföljt mål bör upptagas i promemorian har således sin plats i en nådepromemoria. Å andra sidan skall givetvis kunna förekomma material, som ej blivit inbragt i själva brottmålet från åklagarens eller den tilltalades sida. Med nuvarande ordning för nådeärendenas förberedande har, såsom framgår av vad i det föregående sagts, revisionssekreteraren att förete den av honom upprättade promemorian för den byråchef i justitiedepartementet, som har till uppgift att inför departementschefen föredraga nådeärenden. Av byråchefen lämnade anvisningar om anskaffande av kompletterande utredning skall av revisionssekreteraren efterkommas. Därefter har revisionssekreteraren att fullständiga promemorian med de uppgifter, vartill kompletteringsmaterialet föranleder. Först därefter föredrages ärendet inför en tremansavdelning i högsta domstolen. Sedan högsta domstolens yttrande avgivits, avlämnas detta och akten till byråchefen, som vidare förfar med ärendet. I regel skall byråchefen finna sig föranledd att omarbeta revisionssekreterarens promemoria för vinnande av koncentration. Tungroddheten i detta system är iögonenfallande. För den enskilde revisionssekreteraren är det givetvis en olägenhet att behöva komplettera en redan färdigställd promemoria med därav föranledd till- eller omskrivning. Men det bör heller icke förglömmas, att för justitierevisionen som

helhet medför förfaringssättet ett väsentligt merarbete. Och det kan icke bestridas, att handhavandet av nådeärenden på sätt som beskrivits företer en dubblering av arbetsmoment som måste anses förkastlig. Därtill kommer — det instruktiva momentet i nådeärendens föredragning lämnas tillsvidare därhän — att denna arbetsuppgift icke kan anses falla inom revisionssekreterarnas egentliga arbetsuppgifter, som kunna, i enlighet med vad flerstädes i det föregående sagts, betecknas som ett tillhandagående åt högsta domstolen vid dess dömande i dit fullföljda mål. Det må för övrigt erinras att icke heller högsta domstolens funktion i nådeärenden är ett utflöde av dess dömande verksamhet.

Olägenheterna för justitierevisionens fullgörande av dess egentliga arbetsuppgifter av att till justitierevisionen förlagts förberedelsen av nådeärenden äro uppenbara. Redan den omständigheten, att föredragningen av nådeärenden och härför erforderlig förberedelse kräver ett stort antal arbetstimmar till förfång för vad som här betecknats som justitierevisionens egentliga arbetsuppgift, talar för en ändring. Det synes vidare föga rationellt, att revisionssekreteraren skall efter färdigställandet av promemorian vara beredd att mottaga instruktioner från justitiedepartementet om komplettering av ärendet med den tidspillan som därav — i anledning av åtgärdande, väntetid samt tillskrivning till eller omskrivning av promemorian — blir en nödvändig följd. Även bör ihågkommas, att själva föredragningen i högsta domstolen också spränger ramen för revisionssekreterarens egentliga arbete icke minst på grund av den väntetid i högsta domstolen, som icke sällan föranledes av nådeärendenas traditionella förläggande till måndagar, då justering av föregående veckas avgöranden i fullföljda mål tidigare på dagen äger rum.[1]

Rent allmänt synes också kunna anföras, att det är angeläget, att behandlingen av nådeärenden så anordnas att de kunna bringas till avgörande med minsta möjliga tidsutdräkt. Där fråga är om någon, som avtjänar straff, ligger detta önskemål uppenbarligen helt i linje med hans egna intressen. Där ansökning om nåd göres innan straffet börjat verkställas, skall väl understundom skälet till ansökningen stå att söka i den omständigheten att ansökningen automatiskt medför uppskov med verkställigheten. Här ligger det i rättsvårdens intresse att uppskovet blir så kort som möjligt. Då en bidragande orsak till den påtalade långvarigheten i nådeärendenas behandling är fördelningen på ett stort antal personer av skilda arbetsmoment, böra rationaliseringssträvandena gå ut på att nedbringa detta antal så långt sig göra låter. (Jfr Statens organisationsnämnds undersökning rörande administrativa verksamhetsformer vid de statliga domstolarna II: 2 s. 339—340).[2]

[1] Det torde få framhållas, att det icke heller är utan olägenhet för kansliarbetets lämpliga anordnande att justeringen förlägges till måndagar. Det kan för övrigt ifrågasättas, om denna praxis kan vidblivas, därest anordningen med fria lördagar under halva arbetsåret genomföres inom statsförvaltningen.

[2] Jfr sammanställningen s. 63 av dem som i justitierevisionen ha att taga befattning med nådeärenden.

De nu anförda omständigheterna finner utredningsmannen med styrka tala för att all förberedande verksamhet i avseende å nådeärenden avlyftes justitierevisionen. Dessa uppgifter böra i stället i sin helhet förläggas till justitiedepartementet. En sådan anordning låter sig uppenbarligen genomföras, oberoende av den härifrån fristående frågan om det rådgivande organet.

En någon gång framförd invändning, att revisionssekreterarna genom en anordning av antydd art skulle gå miste om en hittillsvarande arbetsuppgift av värde för deras fortsatta domargärning, synes icke synnerligen övertygande. I varje fall med nuvarande antal revisionssekreterare och tillämpade korta revisionssekreterarförordnanden lär det antal nådeärenden,[1] som lottas på den enskilde revisionssekreteraren, icke vara särskilt stort. Och för övrigt är det svårt att inse vilket värde kännedomen om högsta domstolens praxis i avseende å nådeärenden kan ha för revisionssekreteraren i hans blivande dömande verksamhet i häradsrätt. I det följande (s. 31) diskuterar utredningsmannen kvalifikationerna för dem som skola föredraga nådeärenden.

En annan sak är, att i de fall där ansökan om nåd göres i samband med fullföljd talan till högsta domstolen i brottmål, det måhända skulle vara opraktiskt att — därest högsta domstolen bibehålles som rådgivande organ — här skilja föredragningen av nådeärendet från föredragningen av själva målet. I viss mån kan överväganden om en sådan avvikelse från den reguljära förberedelsen av nådeärenden bli beroende av i vilken omfattning högsta domstolen skall av departementschefen höras före ett avgörande i statsrådet.

Utredningsmannen vill följaktligen förorda att den befattning med nådeärenden, som nu ankommer på justitierevisionen, i princip skall upphöra och i stället förläggas till justitiedepartementet. Till de överväganden, vartill detta föranleder i avseende å det ändrade förfarandet, torde få återkommas i det följande.

Utöver de nu för ett överflyttande av nådeärendena anförda skälen — som äro av organisatorisk-praktisk art och alltså närmast i linje med syftet med förevarande utredning — torde också kunna åberopas skäl hänförande sig till nådeinstitutet såsom sådant. Det torde sålunda kunna anföras, att ansvaret för nådeärendenas slutliga behandling och avgörande faller på vederbörande departementschef. Det synes då naturligt, att det också skall tillkomma departementschefen att ha det bestämmande inflytandet över och ansvaret för beredningen av dessa ärenden. Och i princip torde väl högsta domstolen i detta sammanhang böra betraktas såsom allenast remissinstans om än av speciell art.

Ytterligare får utredningsmannen anföra i ämnet.

[1] Jfr de statistiska uppgifterna s. 52.

Nådeärendena torde väl regelmässigt prövas efter andra än rena rättskipnings- och straffmätningssynpunkter. Och Kungl. Maj:t har fri prövningsrätt, ett förhållande som — i varje fall tidvis — lett till att Kungl. Maj:t i ett icke obetydligt antal fall beviljat nåd mot högsta domstolens avstyrkande. Vad sålunda anförts ger osökt anledning att ställa den frågan, om högsta domstolens (ev. annat rådgivande organs) medverkan skall vara obligatorisk. Om, såsom här förordas, det förberedande arbetet överflyttas från justitierevisionen till justitiedepartementet, synes ett hörande av högsta domstolen i nådeärenden kunna göras fakultativt. Det förefaller onekligen föga rationellt att om en nådeansökan, utifrån av vederbörande departementschef eller i statsrådet tillämpade principer, bedömes vara utsiktslös eller den finnes vara helt ogrundad — fråga är t. ex. om en kort tid efter ett tidigare avslag förnyad nådeansökan utan nya skäl — ärendet i allt fall måste underställas högsta domstolen. Det har i visst sammanhang anförts, att särskilt i tider av utrikespolitisk oro det kunde vara ett trygghetsmoment för Kungl. Maj:t att vid sitt beslut kunna repliera på högsta domstolens yttrande. Detta trygghetsmoment blir dock icke mindre för att högsta domstolens hörande göres fakultativt från att ha varit obligatoriskt. Måhända bör — såsom ock i detta betänkande förutsättes — en nådeansökan icke kunna bifallas med mindre högsta domstolen blivit hörd.

Hur än den närmare utformningen av högsta domstolens medverkan gestaltas, bör dock den grundsatsen gälla, att i fall där högsta domstolen höres, allt material, som skall ligga till grund för avgörandet i statsrådet, även skall vara tillgängligt vid behandlingen av nådeärendet i högsta domstolen; detta förutsätter givetvis att högsta domstolens prövning icke skall avse allenast rättskipnings- och straffmätningsfrågor. Svårigheter att upprätthålla grundsatsen torde väl understundom uppstå med hänsyn till de friare former, varunder sökande i nu ifrågakomna ärenden framlägga sin argumentering. Uppvaktningar av intresserade i nådeärenden inför departementschefen även på ett sent stadium torde sålunda kunna tänkas förekomma ävensom, i detta sammanhang, rent muntlig argumentering.

Utredningsmannen övergår härefter till att redogöra för hur enligt hans mening den för ändamålet erforderliga personalorganisationen inom justitiedepartementet bör anordnas.

Det synes emellertid lämpligt, att, innan frågan om personalorganisationen inom justitiedepartementet upptages till närmare övervägande, angiva hur enligt utredningsmannens tanke handläggningsgången bör anordnas. Dock torde här beträffande den personella organisationen böra förutskickas, att det avses att en särskild nådebyrå under ledning av en chefstjänsteman (avdelningschef) och med särskilda föredragande skall inrättas. Vidare förutses ett särskilt registratorskontor med en registrator, tillika arkivarie, samt en skrivcentral.

Handläggningen av nådeärenden synes böra anordnas sålunda.

Sedan nådeansökningen, som skall vara ställd till Konungen och ingivas till justitiedepartementet, diarieförts samt med ärendet sammanhörande aktmaterial infordrats och övriga rutinmässiga registratorsåtgärder utförts, överlämnas ansökningen och aktmaterialet efter företagen lottning till föredraganden.

Föredraganden läser handlingarna i ärendet samt upprättar en kortfattad promemoria, upptagande vissa grundläggande data såsom den dömdes namn, yrke, ålder, hemort, familjeförhållanden, det brott varför dömts till straff samt straffet, ev. tidigare bestraffningar samt nådeansökningens innehåll.

Härefter anmäler föredraganden ärendet för avdelningschefen, som med ledning av en fri föredragning på grundval av nyssnämnda promemoria gör ett bedömande huruvida ansökningen kan antagas komma att avslås eller bifallas.

Det torde — med stöd av föreliggande statistiska uppgifter angående relationen mellan avslagna och bifallna nådeansökningar[1] — kunna hållas för visst, att den vida övervägande delen av nådeansökningarna skola av avdelningschefen kunna bedömas som utsiktslösa. I dessa fall skall följaktligen också anledning saknas för honom att föreskriva ärendets komplettering med yttranden från myndigheter och institutioner liksom också till ett högsta domstolens hörande. Ärendet skall under angivna förutsättningar av föredraganden i avdelningschefens närvaro föredragas inför departementschefen. Skulle departementschefen då tilläventyrs finna att fråga kan bli om bifall, återgår ärendet till nådebyrån för förnyad handläggning.

Skulle åter avdelningschefen vid ovannämnda första föredragning inför honom — därvid föredraganden självfallet bör äga framlägga egna synpunkter — bedöma att utsikter för ett bifall finnas, skall han förordna om den komplettering av ärendet genom anskaffande av ytterligare utredning vartill han finner omständigheterna påkalla. Sedan föredraganden fullständigat sin promemoria med det tillägg, som föranledes av nytillkommet material, skall departementschefen besluta huruvida yttrande skall inhämtas från högsta domstolen. Departementschefens beslut meddelas efter en kortfattad föredragning i närvaro av avdelningschefen. Efter meddelat beslut om högsta domstolens hörande äger föredragning inför högsta domstolen rum. Denna föredragning bör äga rum med stöd av den kompletterade promemoria som i detta skede föreligger. Därest departementschefen finner hörande av högsta domstolen ej vara erforderligt, beslutar departementschefen, efter omständigheterna, huruvida förnyad föredragning inför honom bör äga rum.

Efter det högsta domstolen avgivit sitt yttrande, skall slutlig föredragning inför departementschefen äga rum, varvid tidigare nyttjad promemoria, ve-

[1] Enl. från justitiedepartementet tillhandahållen statistik för år 1960 avgjordes det året 1 920 ansökningar. Av dessa avslogos 1 571 eller 81,8 %. Beträffande 1 748 ansökningar eller 91,0 % överensstämde Kungl. Maj:ts beslut med HDs yttrande.

derbörligen kompletterad med högsta domstolens yttrande, kommer till användning.

Protokollförare i högsta domstolen synes den befattningshavare kunna vara, som enligt vad nedan anföres skall leda skrivarbetet på nådebyrån. I konseljen torde kunna tjänstgöra protokollförare från justitiedepartementet i den ordning som eljest brukas.

Utredningsmannen övergår härefter till att närmare beröra frågan om nådebyråns organisation.

Ledningen för nådebyrån bör, som förut antytts, handhavas av en chefstjänsteman. Denne bör med hänsyn till de krav, som måste ställas på honom, ha ställningen av avdelningschef. Såsom av det föregående framgår skall på honom ankomma att i första hand göra en bedömning, huruvida en nådeansökning kan tänkas bliva avslagen eller i en eller annan form vinna bifall. På honom skall ock i senare fallet ankomma att förordna om erforderlig komplettering av aktmaterialet genom inhämtande av yttranden. Här avses dock icke yttrande av högsta domstolen; om inhämtande av sådant förordnar, såsom i det föregående föreslagits, departementschefen. Avdelningschefen skall närvara vid ärendenas föredragning inför departementschefen.

Uppenbart är, att avdelningschefen, med hänsyn till betydelsen av de förfoganden han äger träffa, bör äga betydande erfarenhet i domarvärv. Han bör alltså under en avsevärd tid ha utövat domarämbete. Dock synes icke nödvändigt, att han är eller varit ordinarie eller tillförordnad revisionssekreterare. Han bör ock, synes det, med hänsyn till ärendenas art ha håg och fallenhet för sociala frågor. Befattningen som avdelningschef synes av flera skäl icke böra utgöra en slutpost. Å andra sidan bör ej innehavet av befattningen göras för kortvarigt; en tid av 3—4 år synes lämplig.

Föredragandena skola inför avdelningschefen och departementschefen och, där departementschefen förordnar om högsta domstolens hörande, i högsta domstolen verkställa erforderlig föredragning. Föredragandena skola för ändamålet inläsa de dem tilldelade ärendena och författa de föredragningspromemorior, som i varje fall äro erforderliga.

Vad angår kvalifikationerna böra föredragandena självfallet ha domarkompetens. Beträffande vad utöver detta minimum må erfordras synes varken lämpligt eller behövligt att de nått det stadium i karriären, att de förordnats eller stå närmast i tur att förordnas till revisionssekreterare. Visserligen finnes ej längre utrymme för en tidigare yppad tvekan huruvida uppdrag som särskild nådeföredragande finge tillerkännas samma meritvärde som revisionssekreterartjänstgöring; detta med hänsyn till förslagets inställning att revisionssekreterartjänstgöring icke längre skall krävas för erhållande av häradshövdingbeställning. Men då det beräknas, att hovrätternas assessorer i utsträckt omfattning skola erfordras för tjänstgöring i justitierevisionen, bör denna kår ej tagas i anspråk för föredragning av nådeären-

den. Däremot synas lämpliga föredragande kunna erhållas ur kretsen av dem som efter provtjänstgöring i hovrätt godkänts som fiskaler och som alltså kunna bl. a. erhålla förordnande som fiskalskompetenta biträden i domsagorna. Även om de ännu icke nått samma förtrogenhet med föredragning och promemorieskrivning som assessorerna, torde någon tvekan icke behöva hysas om att de efter någon tids sysslande med nådeärenden skola vara skickade för denna uppgift. Det bör därvid ihågkommas, att den ledning och övervakning från avdelningschefens sida, som kommer att äga rum på grund av arbetets uppläggning och vartill för övrigt motsvarighet saknas i justitierevisionen, bör vara ägnad att rätt snabbt avhjälpa den brist i rutin som kan föreligga i begynnelsen. Det bör heller icke förbises, att det material som förelägges föredraganden i nådeärenden är av delvis, kanske i betydande utsträckning, annan art än i de rättegångsmål, varmed revisionssekreterarna ha att taga befattning. Det bör sålunda beaktas, att den förnyade utredning och komplettering av aktmaterialet, som åvägabringas i nådeärenden, icke ligger så mycket på det judiciella som fastmer på det kriminal- och socialpolitiska planet. Anledning till antagande, att de sålunda föreslagna föredragandena icke skulle prestera en fullgod föredragning, vare sig det gäller sådan inför departementschefen eller i högsta domstolen, föreligger enligt utredningsmannens förmenande icke. Det lärer för övrigt icke heller vara uteslutet, att i samband med den nya brottsbalkens genomförande ett nytt rekryteringsunderlag av jurister till föredragande i nådeärenden kan uppkomma. Här åsyftas de jurister, som komma att vara verksamma inom de organ, som förstärkas eller tillskapas i samband med upprustningen av kriminalvården i frihet.

Det torde icke behöva befaras, att svårigheter skola uppstå att förvärva för ändamålet erforderligt antal föredragande, även om den tid dessa böra uppehålla tjänsten som nådeföredragande icke bör sättas alltför kort. För att de särskilda arbetsmomenten skola kunna förlöpa så smidigt som erfordras, inte minst med hänsyn till departementschefens arbetsbörda, böra nämligen alltför täta ombyten undvikas. Minimitiden för uppdrag som här avses bör vara två år. Uppdraget synes böra vara förenat med viss gottgörelse utöver mistade löneförmåner.

Vad det behövliga antalet föredragande angår får utredningsmannen anföra följande.

Det torde få anses konstaterat, att de föredragningspromemorior, som nu författas, ofta nog ha en vidlyftighet som icke är av behovet påkallad. Anledningarna härtill äro desamma som i det följande tillskrivas den mången gång onödigt stora utförligheten av föredragningspromemoriorna i gemen. Därutöver kan som en bidragande orsak säkerligen också räknas, att revisionssekreterarna på grund av de relativt korta förordnandena och glesheten i varje revisionssekreterares nådeföredragningar icke komma till en verklig rutin. Belägg för riktigheten i det gjorda påståendet om föredragningspromemoriornas i nådeärenden ofta alltför stora utförlighet vinnes i

varje fall av det faktum, att för närvarande nådebyråchefen i regel nödgas omskriva promemoriorna till vinnande av tillbörlig koncentration utan att därmed kravet på tillbörlig fullständighet eftergives. Härvidlag torde den föreslagna organisationen och arbetsgången medföra en ändring till det bättre. Avdelningschefen kommer att öva tillsyn över föredragandena, en praxis i promemorieskrivningen kan till följd av hans ledning förväntas snart komma till stånd och de mångahanda tidigare hämmande momenten komma efter all sannolikhet att försvinna. Detta skall i sin tur uppenbart vara ägnat åstadkomma en större arbetsprodukt per föredragande än för närvarande varit möjligt.

Statistiska stickprov för 1959 ha givit vid handen, att en hela året tjänstgörande revisionssekreterare då föredrog 60 nådeansökningar med en tidsåtgång av 13 tim. (3 dagar 1 timme) motsvarande cirka 4,6 ansökningar per timme. Samtliga under året föredragna nådeansökningar (1 683) krävde en föredragningstid av tillhopa 352 tim. (88 dagar) motsvarande cirka 4,8 ansökningar per timme. Med den avsevärt mer koncentrerade promemorieskrivning och föredragning som förslaget förutsätter synes befogat antaga, att med den nya organisationen i genomsnitt åtminstone 7 ansökningar per timme skola medhinnas. Med utgående från ett årligt antal av cirka 2 000 ansökningar[1] innebär detta en föredragning inom departementet av cirka 286 timmar. Fördelas denna föredragning på 50 arbetsveckor, skulle på varje vecka belöpa inemot 6 timmars föredragning, d. v. s. föredragning av ett 40-tal ansökningar. Det synes kunna antagas, att det för ändamålet erforderliga antalet föredragande skall kunna begränsas till 5, vare sig föredragningen anordnas så att en föredragande var femte vecka föredrar cirka 40 ansökningar eller att han varje vecka föredrar omkring 8 ansökningar.

För skrivgöromålen torde vara tillräckligt med 4 icke rättsbildade biträden. Av dessa torde en, förutom att biträda på registratorskontoret, jämväl ha att utöva ledningen av skrivarbetet.[2]

En överflyttning av nådeärendena till justitiedepartementet medför givetvis en överflyttning av kostnaderna för dessa ärendens beredning och föredragning från högsta domstolens stat till justitiedepartementets. Det torde emellertid också kunna antagas, att genom överflyttningen av nådeärendena de totala kostnaderna för dessa — redan nu draga de kostnader på justitiedepartementets stat — skola minska på grund av koncentrationen på färre händer av de olika arbetsmomenten.

Vad sålunda föreslagits kräver för sitt fulla genomförande ändring i 26 § regeringsformen.[3] Denna ändring synes dock kunna begränsas därhän, att i

[1] Enl. justitierevisionens statistik inkommo 2 032 nådeansökningar under 1960.

[2] Jfr dock betr. övergångstiden vad som anföres å s. 72 ang. en byråsekreterartjänst.

[3] Enligt vad utredningsmannen under betänkandets tryckning under hand inhämtat från författningsutredningen skulle — därest den nya avfattning av regeringsformen, som författningsutredningen förbereder, genomföres — någon grundlagsändring icke erfordras för en beredning av nådeärendena sådan som den utredningsmannen förordar.

§:s andra punkt borttages satsen efter kolontecknet och ersättes med orden »dock vare högsta domstolens hörande icke erforderligt med mindre ansökan skall till någon del bifallas». Någon ändring torde ej erfordras vare sig i lagen d. 20 dec. 1946 om högsta domstolens sammansättning och tjänstgöring eller i arbetsordningen för justitierevisionen.

Emellertid är det uppenbarligen angeläget, att så snart som möjligt en anpassning till den här förordade anordningen sker så långt detta är före grundlagsändringen möjligt.

För ett omedelbart anordnande av nådebyrån med dess avdelningschef och biträdespersonal möter tydligen inga formella hinder i lagstiftningsväg. Det synes ej heller möta hinder i 11 § sista stycket av justitierevisionens arbetsordning eller eljest att även från begynnelsen tillämpa den i det föregående förordade ordningen med andra än revisionssekreterare som föredragande. Uppenbarligen skall härigenom också icke obetydliga fördelar stå att vinna. Det förordas därför att så sker. Men berörda stadgande i arbetsordningen torde icke heller hindra att — om så befinnes önskvärt — under en mellantid erforderligt antal revisionssekreterare knytes till nådebyrån såsom föredragande. Då efter förslaget revisionssekreterartjänstgöring ej längre skall krävas för erhållande av häradshövdingämbete, lär frågan om meritvärdet av nådeföredragning förlora den aktualitet den stundom haft. Likafullt böra, därest revisionssekreterare anlitas, dessa ej för alltför lång tid knytas till nådebyrån; uppgiften synes i detta fall böra omhänderhas ett år.

Klart är att under tiden intill dess grundlagsändringen blir genomförd högsta domstolens hörande erfordras i samtliga nådeärenden. Det kan dock med fog förväntas, att den handledning från avdelningschefens sida och den förenkling i själva föredragningen, som utredningsmannen avsett skola förverkligas efter fullt genomförd reform, skall verka till en större ekonomisering med tid och arbete även under mellantiden.

Arbetsrutinerna i justitierevisionen

Medverkan från högsta domstolens sida

Beträffande arbetsrutinerna inom justitierevisionen må först erinras om att enligt arbetsordningens 3 § skall högsta domstolen hållas underrättad om frågor som angå målens fördelning och föredragning eller eljest beröra högsta domstolen, varjämte i samma § föreskrives att justitierevisionen har att ställa sig till efterrättelse vad högsta domstolen härom må bestämma. Härmed må sammanställas 6 § lagen d. 20 dec. 1946 om högsta domstolens sammansättning och tjänstgöring. Enligt denna bör mål, som fullföljts till högsta domstolen eller skall av denna omedelbart upptagas, i allmänhet tilldelas viss ledamot (referent), som har att meddela för målets beredande erforderliga anvisningar. Det stadgas vidare, att referenten bör deltaga i målets handläggning och avgörande i högsta domstolen; är avdelning, varå referenten är indelad, fri från tjänstgöring och angår målet häktad eller fordrar målet eller däri uppkommen fråga eljest skyndsamt avgörande, bör annan ledamot utses att vara referent i målet eller i den särskilda frågan. Stadgandena ha i realiteten kommit att betyda att först när i ett fullföljt mål prövningstillstånd meddelats utses referent bland de deltagande justitieråden. I övrigt saknar föredraganden praktiskt taget möjlighet att genom hänvändelse till något justitieråd kunna erhålla råd och anvisningar till ledning vid den förberedelse som föregår föredragningen. De sakkunniga, som den 28 februari 1947 avgåvo betänkande med förslag till ny arbetsordning för justitierevisionen (stencilerat),[1] avsågo däremot ett vida mer ingående deltagande från högsta domstolens sida före föredragningen. Och det framstår som ett högst angeläget önskemål, att den grundtanken förverkligas och påbygges. Detta synes i själva verket vara ofrånkomligt, därest man vill söka alla utvägar till en rationalisering och effektivisering av justitierevisionens arbete.

Frågan om medverkan från högsta domstolens sida bragtes på tal i prop. nr 5 till 1942 års riksdag med förslag till rättegångsbalk (s. 480) i samband med beräkningen av antalet sessionsdagar i högsta domstolen. Efter att ha beräknat att i högsta domstolen skulle enligt nya rättegångsordningen förekomma 411 sessionsdagar mot tidigare 559 dagar jämte 25 dagar för prövning av dispensansökningar, uttalade departementschefen att jämförelsen

[1] De sakkunniga voro justitierådet Hilding Forssman, revisionssekreteraren Mauritz Wijnbladh och hovrättsrådet Erik Söderlund.

gav närmast vid handen, att en avsevärd minskning kunde komma att inträda i högsta domstolens arbetsbörda. Emellertid — fortsatte departementschefen — måste i detta sammanhang beaktas, att högsta domstolens ledamöter, utöver deltagande i sessionerna, förutsättas komma att medverka vid målens beredande, varvid de skola biträdas av revisionssekreterare. Även om hänsyn toges till detta förhållande, syntes högsta domstolens arbetsbörda snarare komma att minskas än ökas genom rättegångsreformen.

Vad som är av intresse i detta sammanhang är, att departementschefen utgick från en medverkan från justitierådens sida på målens förberedelsestadium.

I det förutnämnda betänkandet med förslag till arbetsordning för justitierevisionen yttrades (s. 16), att man i fråga om de särskilda målens handläggning hade att räkna med ett samarbete mellan referenten eller ordföranden på avdelningen samt vederbörande revisionssekreterare.

I betänkandet anfördes vidare:

Enligt 6 § i den nya lagen om högsta domstolens sammansättning och tjänstgöring bör mål, som fullföljts till högsta domstolen eller skall av denna omedelbart upptagas, i allmänhet tilldelas viss ledamot (referent), som har att meddela för målets beredande erforderliga anvisningar. Vidare stadgas, att referenten bör deltaga i målets handläggning och avgörande i högsta domstolen. I vilka fall och vid vilken tidpunkt inkomna mål skola fördelas mellan referenter har alltså ej fullständigt angivits i lagen; det tillkommer högsta domstolen att bestämma närmare grunder för denna fördelning (se 9 § i lagen). Några sådana grunder ha ännu ej antagits. Då frågan är av betydelse för revisionssekreterarnas tjänstgöring, ha de sakkunniga funnit sig böra undersöka vad inom lagens ram kan anses utgöra en ändamålsenlig anordning i detta hänseende.

Härvid må till en början framhållas, att lagens ordalag närmast ge vid handen, att referent skulle utses i det stora flertalet mål och att detta borde ske redan innan målen föredroges för tillståndsprövning. Av ett uttalande i processlagberedningens motiv synes också framgå, att undantag från regeln om måls fördelning mellan referenter skulle vara påkallat huvudsakligen med hänsyn till besvärsmål, vilka liksom nu komma att avgöras på handlingarna. Å andra sidan får beaktas, att grunden för stadgandet om utseende av referent är, att högsta domstolen därmed skall erhålla möjlighet att leda förberedelsen i fall, då åtgärder erfordras utöver den sedvanliga skriftväxlingen. Detta är av särskild betydelse med hänsyn till de mål, som kräva huvudförhandling. På grund av föreskrifterna om prövningstillstånd kommer emellertid huvudförhandling att hållas endast i ett begränsat antal mål. Även i övrigt torde särskilda förberedande åtgärder vara erforderliga endast i jämförelsevis ringa utsträckning. I det stora flertalet mål lär prövningstillstånd komma att vägras, och det är att antaga, att i dessa mål i allmänhet ej skall erfordras annan förberedelse än vanlig skriftväxling. Under dessa omständigheter måste ifrågasättas om det kan vara påkallat att referent utses i så stor utsträckning som lagens ordalag synas utvisa och om referent regelmässigt skall behöva utses redan före tillståndsprövningen.

Enligt de sakkunnigas uppfattning borde i regel vara tillfyllest, att referent för visst mål utses först då prövningstillstånd i målet beviljas. Stundom kan dock redan före tillståndsprövningen erfordras åtgärd, som påkallar biträde av referent.

Högsta domstolen anförde i sitt yttrande över förslaget till ny arbetsordning för justitierevisionen (II ht 1948 s. 25): Att ett ämbetsverk i sina hävdvunna och erfarenhetsmässigt godtagna arbetsformer visat sig väl fylla sitt ändamål manade i och för sig till återhållsamhet vid organisationsreformen. — Det kunde vara berättigat att intaga ett beprövat utgångsläge och att därefter genomföra de reformer vartill den framtida utvecklingen kunde giva anledning. (Tidigare i sammanhanget hade högsta domstolen yttrat, att det kunde tänkas att åt nedre revisionen giva sådan organisation, att den i stort sett komme att framstå såsom ett högsta domstolens kansli.) — Högsta domstolen fortsatte: I vissa hänseenden syntes det dock lämpligt att redan nu åvägabringa större samverkan mellan nedre revisionen och högsta domstolen. Det kunde för övrigt förutses att vidgad samverkan — i mindre bundna former än hittills och med större inflytande från högsta domstolens ordförande och avdelningsordföranden — skulle på skilda områden visa sig påkallad för befordrande av ett gott arbetsresultat och till underlättande av arbetets jämna gång.

Departementschefen yttrade i detta sammanhang (II ht 1948 s. 38): Det nya förfarandet förutsätter i långt högre grad än tidigare en samverkan mellan nedre revisionens personal samt högsta domstolens avdelningar och ledamöter.

I en utredningsmannen tillhandahållen, av justitierådet Erik Söderlund författad promemoria den 6 januari 1958 (maskinskriven) rörande 3 § i arbetsordningen för justitierevisionen uttalar sig författaren om den ledning och kontroll som högsta domstolen har att utöva av arbetet inom nedre justitierevisionen. Det erinras i promemorian om att revisionssekreteraren är skyldig att genast anmäla brådskande frågor och att eljest anmäla, när mål äro färdiga för slutlig handläggning, samt att han är skyldig att följa anvisningar från avdelning och referent. Från början var det avsett — yttrar författaren — att referent skulle utses i flertalet mål; denne hade då fortlöpande kunnat följa handläggningen av honom tilldelade mål och öva erforderlig kontroll. Då denna anordning ej kommit till utförande, måste enligt författarens mening ordföranden på avdelningen ha befogenhet att vid behov öva kontroll även över den förberedande handläggningen. — Vissa mål, säger författaren, är av den dynamiska karaktär att de borde kräva referent redan på ett tidigt stadium. Vill man ej sålunda tidigt binda målet på viss ledamot såsom referent, borde revisionssekreteraren ha rätt och skyldighet att hänvända sig till avdelningen, så snart anledning därtill förekommer. När förslaget till ny arbetsordning för revisionen utarbetades förutsattes, att revisionssekreteraren i sådant fall skulle kunna begära att referent utsåges. Promemorian utmynnar i omdömet att högsta domstolen ingalunda har att taga befattning med eller eljest ägna uppmärksamhet åt mål och ärenden först då de anmälas till föredragning på avdelning.

Utredningsmannen

Det står för utredningsmannen klart, särskilt i betraktande av nuvarande korta tider för tjänstgöringen i justitierevisionen, att det på grund av bristande rutin ofta för promemorieförfattaren/föredraganden skall vara tveksamt vad som av aktmaterialet bör medtagas i promemorian för att den skall vinna den föreskrivna fullständigheten. Och ovissheten härutinnan i förening med farhågan att icke anses ha presterat ett fullgott arbete med den följdverkan som en anmärkning härom kan ha för vederbörande torde ofta föranleda till promemorior av för stor omfattning.

Det kan tydligtvis icke i siffror presteras utredning om antalet förspillda arbetstimmar, som härav, till förfång för föredraganden och även statsverket, blir en följd; det lider dock icke tvivel om att denna tidspillan är betydande. En invändning, att en alltför spatiös promemorieskrivning dock regelmässigt uppmärksammas och uppläsningen av överflödigt material förhindras av ledamöterna på vederbörande avdelning i högsta domstolen och alltså icke i någon mer betydande mån åsamkar högsta domstolen tidspillan, kan givetvis ha sin riktighet men har ingen bärighet därutöver. För övrigt framstår också den omständigheten, att ett av en kvalificerad jurist färdigställt arbetsmaterial icke skall komma till användning, såsom oegentlig; också detta ett skäl varför orsakerna härtill böra undanröjas.

Mot en större och längre gående samverkan från högsta domstolens sida har invänts att detta skulle medföra att högsta domstolens ledamöter icke skulle kunna odelat ägna sig åt den dömande verksamheten. Självfallet skulle detta vara till olägenhet, om verkligen en sådan effekt vore att befara av en reform i antydd riktning. Frånsett att av ett yttrande från högsta domstolens sida (i den av justitieråden Lech, Walin och Edling författade promemorian, omnämnd å s. 42) synes framgå, att högsta domstolens ledamöter vore beredda att åhöra föredragning av mål i större utsträckning än som sker, kan det betvivlas att en rådgivning till revisionssekreterarna skulle i märklig grad kunna inkräkta på den för den dömande verksamheten utmätta tiden. Visserligen skulle en sådan rådgivning icke kunna inordnas under begreppet förberedande åtgärder i strängt teknisk bemärkelse. Å andra sidan kan en sådan utbyggnad av samverkan mellan högsta domstolen och justitierevisionen förvisso vara ägnad att verka — såsom i högsta domstolens förberörda yttrande sagts — befrämjande av ett gott arbetsresultat och till underlättande av arbetets jämna gång. Och det skulle stå illa samman med uttalandena om vidgat samarbete, därest icke i varje fall en försöksanordning i detta hänseende bleve tillämpad och prövad.

Utredningsmannen får sålunda till övervägande förorda, att, i varje fall försöksvis, på varje av högsta domstolens tre avdelningar utses referent redan från det ett mål inkommit och lottats på revisionssekreterares rotel. Referenten bör vara pliktig att på föredragandens därom framställda begäran ge råd och anvisningar angående det material, som i en eller annan form

skall upptagas i promemorian. Självfallet skola sådana råd och anvisningar ha bindande karaktär, så att föredraganden är berättigad hänvisa till dem.[1] Skulle det visa sig att ett sålunda på tidigt stadium tillkommet referentskap utgör hinder för målens föredragning inom behörig tid genom svårigheten att samordna föredragningsturer och referenternas tjänstgöringsturer (hemveckor), synes man likväl kunna bibehålla grundtanken i vad sålunda föreslagits med följande utformning. Av de sju ledamöterna på en avdelning är ordföranden befriad från referentskap. De tre till tjänsteåren i högsta domstolen yngsta ledamöterna torde åter regelmässigt redan nu tagas i anspråk som referenter. Däremot torde de återstående tre ledamöterna icke vara i sådant hänseende betungade. Lämpligen kunde därför åt dem uppdragas att med den verkan förut sagts meddela för avdelningen bindande råd och anvisningar.

Med en sådan anordning skulle ernås, *att* revisionssekreteraren icke behövde sväva i ovisshet om vad av aktmaterialet som skall medtagas, *att* promemorian skulle innehålla allt vad som verkligen behövde föredragas men intet därutöver (promemorians anordnande i detalj lämnas i detta sammanhang därhän) *och att* promemorian kom att föredragas i sin helhet. Att en sådan anordning i det långa loppet skulle vara till båtnad och innebära en effektiviserad arbetstid torde icke kunna betvivlas. Därmed skulle också av högsta domstolen och justitierevisionen uttalade farhågor i samband med tidigare förslag rörande föredragningspromemoriornas beskaffenhet undanröjas; jfr i det följande s. 41.

Föredragningspromemoriornas beskaffenhet

I prop. 1942: 5 s. 481 uttalade departementschefen, i samband med överväganden beträffande den arbetsbörda som bör påläggas revisionssekreterarna, följande:

En ökning av antalet föredragningsdagar bör (emellertid) kunna ske med hänsyn till de förändringar i arbetsuppgifterna, som förslaget (till ny rättegångsbalk) medför. Den väsentliga delen av revisionssekreterarnas arbete kommer att avse målens föredragning för prövning av fullföljdsfrågan. Förberedande till sådan föredragning torde i många fall kräva väsentligt mindre tid än som nu åtgår för att bereda målet till slutlig handläggning i högsta domstolen. I detta samband får också beaktas, att upprättande såsom nu av fullständiga promemorior icke torde behöva ifrågakomma såsom grundval för föredragningen.

I det förut nämnda betänkandet med förslag till arbetsordning för justitierevisionen anfördes (s. 32—40):

Förfarandet i högsta domstolen kan sägas vara uppdelat i två etapper, avseende den ena en förberedande prövning, huruvida skäl föreligga till målets fullföljande, och den andra målets upptagande till avgörande. Den första prövningen sker efter målets föredragning av revisionssekreterare på en avdelning, bestående av tre ledamöter. Först sedan prövningstillstånd meddelats går målet till en dömande avdelning med fem ledamöter. Härvid stadgas olika procedur för

[1] Jfr vad som anföres s. 46.

revisionsmål, varmed i detta hänseende jämställes vissa mål, som skola upptagas omedelbart av högsta domstolen, å ena, samt övriga mål, å andra sidan. Förstnämnda kategori mål avgöres i regel efter muntlig huvudförhandling, medan i övriga mål sådan icke kräves. I de mål, som icke gå till huvudförhandling, sker alltså en föredragning två gånger av revisionssekreteraren, först på tremansavdelning för frågan huruvida prövningstillstånd skall meddelas och därefter på fullsutten avdelning. — Föredragning av revisionssekreterare erfordras i övrigt i anledning av ansökningar om nåd eller resning.

Efter det att i betänkandet erinrats om att i prop. till nya rättegångsbalken uttalats, att upprättandet av fullständiga promemorior icke syntes behöva förekomma såsom grundval för föredragningen,[1] göres däri en jämförelse mellan processmaterialet enligt dåvarande rättegångsordning såsom grundval för en föredragningspromemoria och det processmaterial som framginge vid handläggning enligt nya rättegångsbalken. Enligt äldre rättegångsordningen handlades (i underrätt) målen vanligen vid flera tillfällen, yrkanden, invändningar och bevisning framkommo i skilda sammanhang och parternas skrifter togos i allmänhet till protokollet. Allt detta måste omgrupperas och systematiskt bearbetas.

Häremot ställer betänkandet processmaterialet enligt nya rättegångsbalken. Förberedelsen möjliggjorde en ändamålsenlig anordning av huvudförhandlingen. Protokollet vid underrättens huvudförhandling komme att i lämplig ordning redovisa yrkanden och invändningar jämte grunden därför samt bevisningen. Pläderingen komme ej att protokollföras. Skrifter från parterna vore i allmänhet ej medgivna. Vittnesmålen bleve väl i regel återgivna i koncentrerad form. Vid en redogörelse för målet syntes därför protokollet kunna tjäna som grund utan nämnvärd förändring.

Det anmärkes vidare i betänkandet, att när — såsom tidigare — offentlig förhandling var utesluten och avgörandet förutsattes skola ske på grundval av en fullständig föredragning kunde måhända ur kontrollsynpunkt vara av intresse att äga tillgång till en fullständig föredragningspromemoria. För de fall då enligt nya rättegångsbalken huvudförhandling skall hållas i högsta domstolen, vore det från denna synpunkt likgiltigt i vad mån en fullständig revisionssekreterarpromemoria utarbetats eller ej. Vad anginge föredragning för tillståndsprövning vore att märka, att denna prövning avser frågan, huruvida skäl föreligga att det överklagade avgörandet må komma under prövning på dömande avdelning i högsta domstolen. Beredandet i denna del hade alltså icke samma karaktär av saklig prövning som det slutliga avgörandet i händelse prövningstillstånd beviljats. För att taga ståndpunkt till frågan, om prövningstillstånd skall meddelas, vore ej heller alltid erforderligt, att målet föredrages i hela dess vidd.

I betänkandet fastslås härefter beträffande frågan i vad mån promemoriorna kunna förenklas, att beträffande det övervägande antalet mål, revisionsmålen, starka skäl talade för att kravet på promemoria i dess nu-

[1] Jfr SOU 1941:7 s. 479.

varande form eftergives. Föredragningen av dessa mål borde kunna ske med ledning av minnesanteckningar, som självfallet kunde vara mer eller mindre vidlyftiga alltefter målets beskaffenhet. Ledamöterna borde tillika erhålla avskrifter av relevanta handlingar i erforderlig omfattning. Det måste medgivas — yttras i betänkandet — att i vissa av dessa mål (såsom exempel nämnas vattenmål och invecklade fastighetstvister) utredningen kan vara av den beskaffenhet och vidlyftighet, att minnesanteckningarna borde erhålla samma fullständighet som de nuvarande promemoriorna. Vad sålunda sagts om utförligare minnesanteckningar i vissa revisionsmål borde äga tillämpning jämväl i de fall, då — såsom i besvärsmål samt ärenden om nåd och resning — högsta domstolen på dömande avdelning träffar sitt avgörande allenast på handlingarna utan att muntlig huvudförhandling äger rum.

I betänkandet yttras slutligen, att även där fullständigare minnesanteckningar sålunda erfordrades, borde de dock ej i något fall fogas till akten såsom en offentlig handling. Farhågan att relevant processmaterial skulle undandragas högsta domstolens prövning ansågs — med hänsyn till de nya reglerna om protokoll och aktbildning, föredragandenas kvalifikationer samt den kontroll, som utövas från högsta domstolens sida — ogrundad, varför krav på offentlighet ej längre ansågs motiverad.

Den föreskrift i ämnet, som de sakkunniga föreslogo, innehöll, att föredragningen skall ske med ledning av minnesanteckningar av den utförlighet målets eller ärendets beskaffenhet föranleder.

Högsta domstolen ställde sig i avgivet yttrande över betänkandet avvisande till tanken på annan utformning av promemoriorna och underströk därvid särskilt den utomordentliga betydelse, som föredragningspromemoriorna ägde med hänsyn till högsta domstolens arbetsformer. Oaktat rättegångsmaterialet i viss mån skulle komma att framträda i annan form än för närvarande, kvarstode kravet på dess uppdelning och systematisering i en föredragningspromemoria. Därest de enskilda domstolsledamöterna regelmässigt skulle vara hänvisade till genomgång av akterna i de olika målen, låt vara med ledning av föredragandens minnesanteckningar, bleve ledamöternas arbete utan tvivel alltför betungande, och läsningen av akterna komme under alla omständigheter att inkräkta på den tid, som borde ägnas åt viktigare domaruppgifter.

Justitierevisionen avvisade också i sitt över betänkandet avgivna yttrande förslaget till förenklad promemorieskrivning och avstyrkte jämväl förslaget att promemoriorna skulle undandragas offentligheten. I det senare hänseendet framfördes från principiell synpunkt vikten av att möjlighet till kontroll funnes att intet av vikt i målet uteslutits vid föredragningen. I det förra hänseendet framhölls att det ur praktisk synpunkt vore betänkligt att slopa de fullständiga promemoriorna; de mycket stora krav, som måste ställas på föredragningen i fråga om systematisering, fullständighet och koncentration, skulle i betänklig grad åsidosättas, om promemorian ej vore full-

ständig utan föredraganden måste ur handlingarna uppsöka vissa delar av ämnet.

Arbetsordningen för nedre justitierevisionen erhöll följande stadganden i ämnet (21 §).

»Föredragning av mål som prövas på handlingarna skall ske med ledning av minnesanteckningar, som innefatta en ordnad och fullständig redogörelse för den prövning varom är fråga.

Minnesanteckningarna skola undertecknas av föredraganden och efter föredragningen förvaras bland handlingarna i målet.

Högsta domstolen äger bestämma, huruvida och i vilken mån sådan fullständig redogörelse, som i första stycket sägs, må i minnesanteckningarna ersättas av hänvisning till handlingarna i målet, så ock meddela närmare föreskrifter i övrigt angående föredragningen och minnesanteckningarna.»

Den 22 september 1954 beslöt högsta domstolen med stöd av den nu citerade 21 § arbetsordningen, att hänvisning till akten må ske beträffande utsaga som upptagits genom stenografi eller på fonetisk väg[1] och vidlyftigare skriftligt utlåtande av sakkunnig så ock beträffande annat material, om särskilda skäl äro därtill.

Det hänvisades i högsta domstolens nämnda beslut till en av justitieråden Lech, Walin och Edling i augusti 1954 upprättad promemoria angående åtgärder för avarbetande av arbetsbalansen inom högsta domstolen. I denna promemoria redogöres först för ökningen av antalet till högsta domstolen inkommande mål och ärenden. Det uppges i promemorian, att anledningen till ökningen av balansen vore att söka i att med förhandenvarande antal revisionssekreterare föredragning icke kunnat från justitierevisionens sida anordnas i tillräcklig omfattning. Att öka revisionssekreterarnas individuella arbetsprestation kunde icke komma i fråga. I sammanhanget redovisas en uträkning för år 1953 enligt vilken genomsnittet för de revisionssekreterare som tjänstgjort hela året — med bortseende från specialrotlar och en rotel med ett särskilt mål av vidlyftig beskaffenhet — utgjorde 47 mål.

Emellertid borde — säges i promemorian — undersökas, huruvida en ökad arbetsprestation kunde vinnas genom ändringar i fråga om arbetets bedrivande. Härvid trädde i förgrunden beskaffenheten av föredragningspromemoriorna, vilkas utarbetande utgjorde huvuddelen av revisionssekreterarnas arbete.

Härefter redogöres för de i förslaget till ny arbetsordning för justitierevisionen upptagna reglerna, för kritiken mot desamma och för den gällande arbetsordningens hithörande bestämmelser, varefter uttalas, att,

[1] Anm. En fonetisk, d. v. s. ursprungligen på band upptagen och sedermera utskriven utsaga torde erfarenhetsmässigt höra till det som är minst ägnat för enmansuppläsning; endast genom en växelläsning göres en sådan utsaga njutbar. Fråga är för övrigt om icke tanken med en fonetisk upptagning förfuskas genom en sammandragning och överhuvudtaget genom att utskrivas. Icke sällan anges i domskälen vid bevisvärderingen att vittnets uppträdande ger anledning till vissa slutsatser; vittnesmålen borde fördenskull spelas upp inför den högre instansen.

även om en fullständig övergång till »skelettpromemorior» icke syntes motiverad, det dock borde övervägas om icke möjlighet borde öppnas att i viss omfattning begagna detta system. Därefter ges en motivering för innehållet i högsta domstolens nyss refererade beslut.

Emellertid fortsätter promemorian sålunda:

Ibland kunna till prövning föreligga två eller flera frågor, av vilka en är sekundär i förhållande till en annan så att man ej behöver taga ställning till sekundärfrågan med mindre primärfrågan bedömes på visst sätt. Sålunda måste t. ex. fråga om rättegångshinder eller preskription prövas innan målet i övrigt kan komma under bedömande. Och innan skäligheten av yrkat skadestånd prövas bör avgöras om skadeståndsskyldighet överhuvud skall anses föreligga. I dylika fall synes det ibland kunna vara praktiskt att promemorian till en början begränsas till primärfrågan och att övrigt material upptages däri endast om vid föredragning av primärfrågan sådan komplettering finnes erforderlig. En allmän förutsättning för ett sådant förfaringssätt måste emellertid vara att det enligt revisionssekreterarens uppfattning framstår som osannolikt att sekundärfrågan kommer under bedömande, något som vid föredragning av frågan om prövningstillstånd knappast torde vara fallet annat än när hovrätten avgjort primärfrågan så, att ställning icke behövt tagas till sekundärfrågan. Vidare torde böra förutsättas, att det material som rör sekundärfrågan är av mera betydande omfattning eller att dess upptagande i promemorian eljest kräver mera avsevärt arbete. Föreligga dessa förutsättningar synes hinder icke böra möta mot att revisionssekreteraren efter samråd med ordföranden förfar på angivet sätt. Något särskilt beslut härom av Högsta domstolen synes ej behövligt.

Anses de nu framförda förslagen om förenklad eller begränsad promemorieskrivning böra genomföras, skulle revisionssekreterarnas arbete därigenom i någon mån underlättas.

Frånsett att det i promemorian sålunda framlagda förslaget icke lett till någon högsta domstolens föreskrift i ämnet, synes icke fullt klart om därmed avsetts att möjliggöra två skilda föredragningar för det fall att primärfrågan (exempelvis beträffande skadestånd) avgöres så att målet även i övrigt måste komma under bedömande. Är så icke fallet, framstår den ifrågasatta förenklingen i promemorieskrivningen som ändamålslös. Yttrandet har emellertid stort intresse såsom häntydande på en möjlighet till samråd av innebörd som i ett föregående avsnitt förordats.

Promemorians författare anse sig dock kunna fastslå, *att* de omhandlade lättnaderna dock bli av ringa betydelse, *att* desamma kunna få tillämpning endast i jämförelsevis få fall, *att* lättnaden i det särskilda fallet sällan blir mera avsevärd *och att* förslagets genomförande därför icke innefattade någon lösning av frågan om arbetsbalansen.

Här torde också böra återgivas ett uttalande av justitieministern i II ht 1955 s. 17:

Högsta domstolens ordf., justitierådet Gyllenswärd har (skr. 7/10 1954) efter samråd med domstolens ledamöter överlämnat en inom domstolen i augusti 1954 upprättad promemoria angående åtgärder för avarbetande av arbetsbalansen inom högsta domstolen. På grundval av promemorian har domstolen träffat beslut om viss förenkling eller begränsning av de föredragningspromemorior, vilkas utarbetande ankommer på revisionssekreterarna. Den lättnad som härigenom kan åstad-

kommas torde emellertid icke bli avsevärd och innefattar icke någon lösning av frågan om arbetsbalansen.

Jämväl 1955 års domarutredning (SOU 1959: 17) har ett uttalande i ämnet. Efter att ha bl. a. redogjort för de förslag angående promemorieskrivning, som framlagts i 1947 års betänkande, anför utredningen:

De förväntningar i fråga om promemorieskrivningen, varåt de tidigare nämnda sakkunniga gav uttryck, har enligt vad utredningen inhämtat på intet sätt infriats. Erfarenheten ger vid handen, att dispositionen i underrätternas protokoll oftast inte kan följas. Anledningen härtill varierar, men en mycket vanlig orsak är att frågeställningen i målet är en annan i högsta domstolen än när målet förekom vid underrätten. Vidare återges vittnesmålen numera i allmänhet inte i koncentrerad form. I stället användes i stor omfattning fonetisk eller stenografisk — ofta utomordentligt vidlyftig — direktupptagning. Dispositionen av vittnesförhören är dessutom i regel ej sådan, att den kan användas vid föredragningen. Av dessa och närliggande skäl blir revisionssekreterarnas arbete med upprättande av föredragningspromemorior numera ofta svårare än under den tid, då underrättsprocessen var muntligt protokollarisk och hovrättsprocessen väsentligen skriftlig samt materialet, som i sin helhet fanns samlat i akten, koncentrerats och merendels genomgått viss juridisk bearbetning i underrätternas protokoll. Någon förenkling av föredragningspromemoriornas utformning har ej heller i stort sett kunnat genomföras. Arbetet med promemoriornas avfattning samt verkställande av dithörande rättsutredningar m. m. tillgår på ungefär samma sätt nu som förr. Såsom fullföljdsreglerna utformats har revisionssekreterarna nämligen knappast nu större möjligheter än tidigare att inskränka promemoriornas omfattning och förberedelsearbetet i övrigt, när de i betraktande av bevisningsregler eller av andra skäl bedömer en förd talan som utsiktslös.

En teknisk förenkling har emellertid såtillvida företagits som, när målens beskaffenhet det tillåter, promemoriorna i vad avser utsagor, som upptagits genom stenografi eller på fonetisk väg, och vidlyftigare skriftliga utlåtanden av sakkunnig samt, om särskilda skäl därtill föreligger, även i fråga om annat material utformas som s. k. stompromemorior med hänvisningar för föredragningen till akten i stället för som fullständiga promemorior avsedda att läsas i stället för akten. Den praktiska betydelsen av denna möjlighet till förenkling är emellertid för revisionssekreterarnas del inte stor. Den vinst metoden medför består väsentligen i minskat arbete för skrivpersonalen. Det bör också framhållas, att därest justitieråden före avgörandet av ett föredraget mål önskar kontrollera intrycken från föredragningen, så kan det med denna form av promemorieskrivning inte, såsom eljest vanligen är fallet, ske genom kontrolläsning av promemorian utan måste ske genom läsning direkt ur akten, ett förfaringssätt som, ofta tillämpat, skulle i hög grad tynga högsta domstolens arbete. Bland annat av nu anförda skäl kan denna form av förenkling vid promemorians avfattning inte vinna tillämpning i mål av mera invecklad beskaffenhet. Ett annat sätt att förenkla promemorieskrivningen är att preliminärt i föredragningspromemorian upptaga endast viss fråga, vilkens avgörande i viss riktning kan göra föredragning av andra delar av målet onödig. Det är emellertid mycket sällsynt att, efter beaktande jämväl av nackdelarna av ett dylikt förfaringssätt, metoden kan vinna tillämpning.

Rättegångsreformens genomförande har sålunda enligt utredningens uppfattning inte medfört någon förenkling av revisionssekreterarnas arbetsuppgifter i vad avser upprättande av föredragningspromemorior. Snarare torde upprättandet av dessa, offentlig insyn underkastade handlingar numera ofta vara mera krävande

än på den äldre rättegångsordningens tid. Att en förenkling av promemorieskrivningen inte kunnat genomföras i någon mera betydande omfattning torde främst bero på att det inte föreligger någon skyldighet och, med hänsyn till högsta domstolens arbetsbörda, ej heller någon praktisk möjlighet för justitieråden att regelmässigt kontrollera underrätts- och hovrättsakterna i de mål, som föredragits, samt att till följd härav promemoriorna är behövliga dels för högsta domstolens arbete med målen och dels för att utåt redovisa det processmaterial, som revisionssekreterarna framlagt för högsta domstolens ledamöter.

Utredningsmannen

Vad beträffar föredragningspromemoriornas anordnande har, såsom av det förut anförda framgår, redan nu införts vissa bestämmelser innefattande avsteg från principen om den fullständiga promemorian d. v. s. från principen att i promemorian skall ordagrant vara upptecknat allt som skall muntligen föredragas, så att föredraganden icke, beträffande vad i målet förekommit, skall för föredragningen behöva ha tillgång till annat än promemorian. För närvarande ges sålunda möjlighet att i promemorian upptaga hänvisning till visst aktmaterial utanför densamma, således utan återgivande i promemorian av detta aktmaterial.

Att härigenom möjlighet till någon lättnad vunnits, kan väl icke bestridas. Även med denna möjlighet tagen i anspråk är promemorians färdigställande dock rätt tidskrävande. Man bör härvid icke heller bortse från att en promemoria för sitt färdigställande kräver insatser även från andra befattningshavares sida än föredragandens. Utöver hans författarskap kommer sålunda flerahanda arbetsmoment med maskinskrivning, kollationering, mångfaldigande etc.

Vid en översyn av justitierevisionens arbetsorganisation bör uppenbarligen även här möjligheter till förenklingar eftersökas och prövas. Härvid kommer själva principen, att till grund för föredragningen skall ligga en föredragningspromemoria, i blickfånget. Man bör här, synes det, fasthålla vid att föredragningspromemorian är ett hjälpmedel för föredraganden och intet annat. Den kan alltså icke sägas ha något egenvärde. Det spörjes då, varför en obligatorisk promemorieskrivning med nödvändighet skall medföra att promemorian får egenskapen av offentlig handling och, omvänt, varför principen om allmänna handlingars offentlighet skall medföra att promemorian skall vara obligatorisk. Det bör uppmärksammas, att promemorian erhåller sin karaktär av offentlig handling icke från det den färdigställts utan först från det den, efter målets avgörande, bifogats handlingarna i målet.

Det har någon gång anförts, att parterna ha ett oavvisligt krav på att genom ett studium av promemorian kunna kontrollera att till de i avgörandet deltagande justitierådens prövning framlagts allt material som borde ha framlagts och att intet som i sammanhanget varit av betydelse — av en eller annan orsak — hemlighållits eller eljest ej kommit till deras känne-

dom. Mot en sådan argumentering torde kunna invändas följande. Frånsett att den berörda kontrollen borde kunna sättas in före föredragningen för att ha någon egentlig effekt, särskilt som det här gäller ett avgörande i sista instans, verkar argumenteringen ej heller eljest särskilt övertygande, eftersom den, i varje fall teoretiska, möjligheten alltid finnes att något avsnitt i promemorian av vikt för målets avgörande blivit överhoppat vid den muntliga föredragningen. Enligt utredningsmannens mening betingas icke heller en sådan efterföljande kontroll från parternas sida av något reellt behov. Utredningsmannen vill härutinnan påpeka följande. När, såsom i det föregående (s. 38—39) föreslagits, referent eller annan ledamot lämnat medgivande till att föredragningspromemorian i större eller mindre utsträckning förkortas, innebär detta medgivande tillika en effektiv garanti för att vad som med vederbörligt tillstånd icke kommer att föredragas saknar betydelse för högsta instansens prövning. Lägges härtill, att vid denna prövning de inlagor, som ingivits i sista instans, bli föremål för åtminstone en i prövningen deltagande ledamots kontrolläsning, lär tvekan icke behöva hysas inför tanken att uppge föredragningspromemoriornas offentlighet.[1]

Vad särskilt angår den föredragning, som äger rum för tillståndsprövning, lär det icke kunna förnekas, att högsta domstolens beslut i frågan om prövningstillstånd icke är ett dömande i saken utan en förprövning. Eljest synes svårförklarligt, att i inemot 90 % av till högsta domstolen fullföljda mål rättegången bringas till slut genom ett avgörande fattat av tre justitieråd medan i återstående 10 % av målen kräves medverkan av fem eller flera justitieråd. Att förläna ett avslag å ansökan om prövningstillstånd karaktären av ett godkännande av domslutet men icke av domskälen synes vara ett resonemang som, med hänsyn till det intresse och den betydelse domskälen dock måste ha för parterna, ter sig alltför vanskligt.[2]

Utgående från vad sålunda anförts finner utredningsmannen, som därutinnan icke finner anledning frångå den ståndpunkt som intogs i betänkandet den 28 februari 1947, några betänkligheter icke möta mot att, åtminstone såvitt angår föredragning av ärenden rörande prövningstillstånd, uppgiva offentlighetsprincipen beträffande därvid brukade föredragningspromemorior. Användningen av föredragningspromemorior bör vidare icke längre vara obligatorisk och promemoriorna böra i övrigt kunna förlänas den form, som målets storlek och beskaffenhet och övriga omständigheter göra naturlig. Härav torde otvivelaktigt följa en betydande

[1] Det må i sammanhanget erinras om att i hovrätt de föredragningspromemorior, som regelmässigt komma till användning, äro varken obligatoriska eller, där de förekomma, offentliga handlingar; dock utgör också hovrätt sista domstol i åtskilliga mål.

[2] Departementschefen anförde i bilaga till statsrådsprotokollet d. 14 februari 1941 (se SOU 1941:7 s. 477) på tal om en av det nya rättegångsförfarandet påkallad omläggning av arbetsorganisationen i högsta domstolen, följande: »I de fall, där fråga är om prövningstillstånd på grund av omständigheterna i målet, förutsättes en materiell prövning av liknande beskaffenhet som beträffande ansökan om s. k. fattigdispens. Denna prövning torde i allmänhet icke taga samma tid i anspråk som vid ett slutligt avgörande.»

lättnad i arbetet. Att siffermässigt framräkna denna lättnad låter sig icke göra förrän efter gjorda försök. Självfallet skall högsta domstolen kunna föreskriva att i mål, som på grund av antingen sin storlek eller sin svårighet göra det naturligt, promemorian skall vara fullständig. Det torde för övrigt komma att för föredraganden te sig självfallet, att i sådana mål utarbeta en fullständig promemoria. Högsta domstolen bör även äga, där omständigheterna därtill föranleda, förordna att promemorian efter föredragningen skall förvaras bland handlingarna i målet.

Antalet revisionssekreterare

I prop. 1942: 5 (s. 476 ff) angavs behovet av revisionssekreterare till 18. Detta resultat nåddes med följande resonemang.

Först utgick man från antalet fullföljda mål, som uppskattades till 1 220 per år (jfr SOU 1941: 7 sid. 476).

Det antogs vidare, att prövningstillstånd komme att beviljas i 30 % av de fullföljda målen (jfr SOU 1938: 44 s. 62). Resultatet blev alltså 366 prövningstillstånd, motsvarande lika många huvudförhandlingar.

Två huvudförhandlingar beräknades kunna medhinnas på en sessionsdag. Följaktligen antogs sammanlagt 183 sessionsdagar bli för ändamålet erforderliga. Fördelade på tre avdelningar innebar detta 61 sessionsdagar för varje avdelning.

Antalet frågor om prövningstillstånd uppskattades, som nämnts, till 1 220 per år.

Med ledning av äldre siffermaterial beträffande dispensprövningar beräknades att 4 mål om dagen skulle medhinnas för tillståndsprövning. För de 1 220 målen tillsammans skulle alltså åtgå omkring 305 sessionsdagar eller på envar av 6 dispensavdelningar omkring 50 sessionsdagar.

Mål som omedelbart upptagits i hovrätt (och som antogs skola vid fullföljd endast sällan föranleda huvudförhandling och icke heller bli föremål för tillståndsprövning) uppskattades till cirka 100. Det antogs att 3 sådana mål skulle medhinnas på en sessionsdag. Följaktligen skulle åtgå omkring 30 sessionsdagar eller 10 för var och en av 3 avdelningar.

Nådeansökningarna uppskattades till 1 100 och antalet härför erforderliga sessionsdagar till 50 eller för var av 6 tremansavdelningar omkring 8 sessionsdagar.

Resningsansökningarna beräknades till 100 och antalet sessionsdagar för dessas föredragning till 25 eller för envar av 3 avdelningar till omkring 8 sessionsdagar.

För varje av 3 sjumansavdelningar erfordrades sålunda för huvudförhandlingar 61 sessionsdagar, för mål som omedelbart upptagits i hovrätt 10 dagar och för ansökningar om resning 8 dagar eller tillsammans 79 sessionsdagar.

För varje av 6 tremansavdelningar erfordrades för tillståndsprövning 50 sessionsdagar och för handläggning av nådeansökningar 8 dagar eller tillhopa 58 sessionsdagar.

Det beräknades att justitieråden skulle komma att tjänstgöra 137 dagar

om året å sessionsrummet. Till detta resultat kom man genom att — utgående från att de 3 avdelningarnas dispensavdelningar antogos tjänstgöra samtidigt — sammanlägga 61 dagar för huvudförhandling, 10 dagar för mål från hovrätt som första instans, 8 dagar för resningar samt 50 dagar för dispenser och 8 dagar för nådeansökningar.

Beträffande revisionssekreterarna utgick man från att 21 föredragningsdagar då ansågs som normalt antal. Det antogs vidare, att förändringarna i revisionssekreterarnas arbetsuppgifter skulle medgiva en ökning av antalet föredragningsdagar till 28.

Den i det föregående redovisade mängden föredragningsdagar av skilda slag gav en slutsumma av 402, nämligen 300 dispensdagar, 30 dagar för från hovrätt fullföljda, där omedelbart upptagna mål, 48 dagar för nådeansökningar och 24 dagar för resningar. Därtill lades uppskattningsvis 90 dagar för medverkan vid huvudförhandling. Sammanlagda antalet angavs till i runt tal 500. Med 28 dagar för varje revisionssekreterare gav det till resultat, att för föredragning m. m. krävdes nyss nämnda antal av 18 revisionssekreterare.

Emellertid kommo de sakkunniga för utredning angående omorganisation av justitierevisionen i sitt betänkande av den 28 februari 1947 till andra resultat. De ansågo det behövligt med 26 revisionssekreterare. De sakkunniga framhöllo att till väsentlig del — omkring hälften — berodde ökningen på det större antal mål och ärenden, varmed de sakkunniga hade haft att räkna.

De sakkunniga byggde på statistiskt material för perioden 1.7.1945—30.6.1946 och sökte beräkna den tid som i händelse nya rättegångsbalken varit i kraft kunde antagas ha åtgått för handläggning i högsta domstolen av ifrågavarande mål och ärenden.

De inkomna målen uppgingo till 1 497 och ärendena till 1 523, medan motsvarande tal förut utgjorde 1 320 och 1 150. Ytterligare 177 mål och 373 ärenden hade sålunda tillkommit (betänkandet s. 53).

Men även i andra avseenden funnos jämkningar påkallade ifråga om underlaget för beräkningarna.

I 1942 års förberörda prop. hade förutsatts (s. 479), att vid föredragning för tillståndsprövning varje prövningsavdelning kunde medhinna minst 4 mål under en sessionsdag om 4 timmar. De sakkunniga reducerade på av dem angivna grunder antalet mål till $3^1/_2$ per dag och prövningsavdelning. Vidare anförde de sakkunniga, att i propositionen hade förutsatts att prövningstillstånd skulle komma att beviljas i 30 % av antalet fullföljda mål. Då huvudförhandling antogs skola hållas i alla mål, vari prövningstillstånd meddelats, hade denna uppskattning lagts till grund vid beräkningen av antalet dagar för huvudförhandling. De sakkunniga däremot ansågo sig på grundval av föreliggande erfarenheter kunna förutspå prövningstillstånd i allenast 22 procent av antalet mål underkastade tillstånds-

prövning. Huvudförhandling skulle följaktligen erfordras i ett mindre antal mål än i propositionen antagits.

Efter att ha redovisat för vissa korrigeringar av propositionens antaganden beträffande behandlingen av vissa kategorier av mål, kommo de sakkunniga fram till följande.

I 1942 års prop. hade för prövning av mål och ärenden, som skulle avgöras efter föredragning, beräknats åtgå 402 dagar, därav för tillståndsprövning 300 dagar, för i hovrätt omedelbart upptagna mål 30 dagar och för ansökningar om nåd och resning m. m. 72 dagar. Hela antalet dagar för huvudförhandling hade 1942 uppskattats till 183. Härtill lades ett förslagsvis antaget dagantal av 90 för föredragning vid huvudförhandling. Hela antalet föredragningsdagar antogs efter avrundning uppåt skola utgöra 500.

De sakkunniga beräknade antalet erforderliga föredragningsdagar för tillståndsprövning till i det närmaste 422, med utgående från att 3½ mål skulle medhinnas per dag. För besvärsmål antogs prövningstillstånd bli medgivet i 25 mål, som följaktligen skulle föredragas å fullsutten avdelning. Med antagande av två besvärsmål per sessionsdag räknade de sakkunniga alltså med högst 13 dagar.

Beträffande av hovrätt eller högsta domstolen omedelbart upptagna mål gav det statistiska underlaget vid handen ett antal av 8 mål, för vilka beräknades sammanlagt 3 sessionsdagar. Beträffande ansökningar — om nåd och resning — skulle med den i propositionen beräknade tidsåtgången erfordras 100 dagar, varav 75 för nådeansökningar och 25 för resningsansökningar m. m. För vattenmål beräknades 4 dagar. Hela antalet föredragningsdagar beräknades alltså till (422 + 13 + 3 + 100 + 4) 542. Av dessa fullgjordes (422 + 75) 497 på tremansavdelning och (25 + 13 + 3 + 4) 45 på femmansavdelning.

I fråga om antalet huvudförhandlingsdagar räknade de sakkunniga med prövningstillstånd i 298 mål av beskaffenhet att förekomma vid huvudförhandling. Med tillägg av 13 av åklagare fullföljda brottmål, vari prövningstillstånd ej erfordrades, blev antalet huvudförhandlingsmål 311. De sakkunniga, som utgingo från att propositionens beräkning av 2 huvudförhandlingsmål per sessionsdag innebure en för snäv tidsberäkning och funno en förhöjning av antalet dagar med 20 procent försvarlig, räknade följaktligen med 188 huvudförhandlingsdagar (innebärande alltså att 1,65 mål i genomsnitt måste medhinnas per dag).

Sammanfattningsvis skulle alltså revisionssekreterarna föredraga 542 dagar, varav inför tremansavdelning 497 (422 dagar för tillståndsprövning och 75 dagar för nådeansökningar) och inför femmansavdelning *dels* 17 dagar (13 dagar för besvärsmål + 4 dagar för vattenmål) efter tillståndsprövning och *dels* 28 dagar (3 dagar för av hovrätt eller högsta domstolen omedelbart upptagna mål + 25 dagar för resningsansökningar) utan föregående

tillståndsprövning. Därjämte skulle de medverka vid huvudförhandling under ett visst antal dagar, uppskattningsvis beräknat till 188.

De sakkunniga övervägde därefter hur mycket, som borde kunna utkrävas av varje revisionssekreterare. Efter att ha uppskattat förberedelsearbetet för 188 huvudförhandlingsdagar och 17 dagar för föredragning å fullsutten avdelning efter förutgående tillståndsprövning såsom motsvarande i runt tal förberedelsearbetet till 58 föredragningsdagar för tillståndsprövning, funno de sakkunniga att av en revisionssekreterare borde kunna utkrävas 20 dagar inför tremansavdelning och vad därmed ur arbetssynpunkt kunde likställas (föredragning av i högsta domstolen eller hovrätt omedelbart upptagna mål samt resningsansökningar) och 8 sessionsdagar med huvudförhandling eller därmed jämförlig föredragning (föredragning av sådana besvärsmål och vattenmål, vari prövningstillstånd beviljats). Eftersom sammanlagda antalet dagar i högsta domstolen enligt det förut sagda utgjorde 730 (542 + 188) blev i följd härav det erforderliga antalet revisionssekreterare, ordföranden oräknad, 26.

I detta sammanhang är av intresse vissa jämförande sifferuppgifter. (För de här givna tidsuppgifterna lämnas utförligare redovisning i det följande.)

Nådeärenden

Enligt prop. 5/1942 beräknades ink. 1 100
» 1947 års betänkande beräknades ink. 1 523
» just.revs statistik för 1959 inkom 1 783
» just.revs statistik för 1959 avgjordes 1 683
» just.revs statistik åtgick härför 352 tim. = 88 dgr à 4 tim.
» just.revs statistik för 1960 inkom 2 032
» just.revs statistik för 1960 avgjordes 1 931

Mål och ärenden

Enligt prop. 5/1942 beräknades	1 220
» 1947 års betänkande beräknades	1 497
» just.revs statistik för 1959 inkom	1 358
» just.revs statistik för 1959 avgjordes:	1 153 disp. ans.

990 dispensansökningar avslogos, 126 biföllos och 37 remitterades (avslagna i förhållande till bifallna 88,7 % mot 11,3 %). Enl. justitierevisionens statistik för 1959 avgjordes vidare 366 femmansmål och höllos 80 huvudförhandlingar.

Dispenserna krävde i föredragningstid 1 233½ tim. = 308 dgr à 4 tim.; femmansmålen 476 tim. = 119 dagar och huvudförhandlingarna 449 tim. = 112 dagar.

På dömande avdelning åtgick således (119 + 112 =) 231 dagar och på tremansavdelning (88 + 308 =) 396 dagar à 4 timmar.

Stickprov för 1959 har givit vid handen att en revisionssekreterare, förordnad för hela året, i genomsnitt då föredrog, resp. närvar vid huvudförhandling:

60 nådeansökningar i	13 tim.	= 3 dgr 1 tim.
35 dispenser	35½ tim.	= 8 dgr 3½ tim.
10 5-mansmål	7½ tim.	= 1 dag 3½ tim.
2,7 huvudförh.	12¾ tim.	= 3 dgr ¾ tim.
	Sma	17 dgr ¾ tim.

Sammanlagt avgjordes under år 1959 enligt justitierevisionens statistiska uppgifter (jfr s. 11).

	antal	tid
nådeärenden	1 683[1]	352 tim. = 88 dgr
dispenser	1 153[2]	1 233½ tim. = 308 dgr
5-mansmål	366	476 tim. = 119 dgr
huvudförhandl.	80	449 tim. = 112 dgr

En statistisk utredning av den enskilde revisionssekreterarens *arbetsbörda,* sådan den kommer till uttryck i antalet timmar för föredragning i högsta domstolen och närvaro vid huvudförhandlingar där under ett år, är förenad med vissa svårigheter. Självfallet skulle ett tillförlitligare resultat kunna vinnas, om varje revisionssekreterare tjänstgjorde under helt kalenderår. Med den starka omsättningen bland revisionssekreterarna blir det emellertid blott en mindre del, som sålunda kan utvisa ett samlat resultat för ett visst kalenderår. Statistiska uppgifter beträffande revisionssekreterare, som blott tjänstgjort längre eller kortare del av ett kalenderår kunna tydligen icke lämna tillförlitliga bidrag till en sådan utredning på grund av den mångfald avvikelser från den uppgjorda turlistan, som därav med nödvändighet blir en följd.

Den nedan gjorda utredningen, som gjorts på grundval av från justitierevisionen lämnade statistiska uppgifter, utgår därför blott från uppgifter beträffande revisionssekreterare som tjänstgjort ett helt kalenderår. Såsom undersökningsår har tagits 1959. Under detta år hade av de 54 under året eller del därav tjänstgörande revisionssekreterarna blott 19 innehaft en och samma rotel oavbrutet under hela året, nämligen 12 allmän rotel och 7 specialrotel.

Beträffande de 12 innehavarna av *allmänna rotlar* framgår följande.

Föredragningen av *nådeärenden* har omfattat 721 nådeansökningar. Medelantalet föredragna ansökningar per revisionssekreterare utgör 60 (maximiantal 75; minimiantal 47). Härför ha åtgått sammanlagt 156 tim. Genomsnittliga föredragningstiden per revisionsskreterare utgör 13 tim. (maximitid 22 tim. 25 min.; minimitid 9 tim.) Antalet föredragningstillfällen har erhållits genom att sammanlägga turlistans för vederbörande revisionssekreterares föredragning av nådeärenden avsedda dagar (48) med uppgivet antal

[1] Enligt inom justitiedepartementet förd statistik avgjordes år 1959 hos Kungl. Maj:t 1 667 nådeärenden. Därav avslogos 1 333 och bifölos 334. Högsta domstolen hade enl. samma statistik avstyrkt 1 473 ansökningar och tillstyrkt 194.

[2] Bifallna 126, avslagna 990, remitterade 37.

tillfällen utom turlistan (38) eller sammanlagt 86 föredragningstillfällen eller i genomsnitt 7 per revisionsskreterare (mot turlistans 4).

Föredragningen av *dispensärenden* har omfattat 414 ansökningar. Medelantalet föredragna ansökningar per revisionssekreterare utgör 34 1/2 (maximiantal 50; minimiantal 11). Härför ha åtgått 427 1/2 tim. Genomsnittliga föredragningstiden per revisionssekreterare utgör 35 1/2 tim. (maximitid 56 1/2 tim.; minimitid 27 tim.). Antalet föredragningstillfällen enligt turlistan utgör 168 och utom turlistan 66 eller sammanlagt 234 eller i genomsnitt 19 1/2 per revisionssekreterare (mot turlistans 14).

Föredragningen av *5-mansmål* har omfattat 123 mål. Medelantalet föredragna mål per revisionssekreterare utgör 10 (maximiantal 18; minimiantal 2). Härför ha åtgått 91 tim. Genomsnittliga föredragningstiden utgör 7 1/2 tim. (maximitid 17 tim. 10 min.; minimitid 3 tim.). Antalet föredragningstillfällen uppgår till 52 d. v. s. i medeltal per rotel 4 1/3 (4 à 5 ggr).

Sammanlagda antalet *huvudförhandlingar* har varit 32. Medelantalet per revisionssekreterare utgör då 2,7. Härför ha åtgått sammanlagt 157 tim. eller i medeltal 12 tim. 45 min. per revisionssekreterare (maximitid 32 tim. 20 min.; minimitid 2 tim. 30 min.).

Sammanfattar man resultatet av denna undersökning av 12 allmänna rotlar med tjänstgöring hela år 1959, finner man att envar av de 12 revisionssekreterarna föredragit 60 nådeansökningar, 34 à 35 dispensärenden och 10 5-mansmål samt närvarit vid 2,7 huvudförhandlingar. För föredragningarna ha åtgått, för nådeansökningar 13 tim., för dispensärenden 35 1/2 tim. och för 5-mansmål 7 1/2 tim., sammanlagt 56 tim., och för närvaro vid huvudförhandling 12 tim. 45 min.

Sammanlagda tjänstgöringstiden inför avdelning av högsta domstolen blir 68 tim. 45 min. (17 dagar 3/4 tim.), därav föredragningstiden motsvarar 14 dagar om 4 tim. Härvid måste emellertid även beaktas den tidspillan och ineffektiva arbetstid som vållas av att föredragningen av nådeansökningar och dispensärenden sprides över ett stort antal föredragningstillfällen. Mot turlistans 18 föredragningstillfällen för dessa ändamål visar statistiken 26 1/2.

5-mansmålen ha tarvat 4 à 5 föredragningstillfällen och huvudförhandlingarna 2 à 3 inställelser för varje revisionssekreterare.

Det är uppenbarligen önskvärt, att inställelserna i högsta domstolen icke bli flera än vad som är oundgängligen nödvändigt. Om nådeärendena, såsom föreslås, överflyttas till justitiedepartementet, skulle, såvitt framgår av undersökningen, detta föranleda en minskning med 7 inställelser per revisionssekreterare.

Denna organisatoriska ändring skulle vidare medföra en minskning av föredragningstiden med 13 tim. till 43 tim. per turindelad revisionssekreterare med allmän rotel och sammanlagda tiden för inställelser inför högsta domstolen till 55 timmar fördelade på 19 1/2 tillfällen (från 26 1/2).

Likväl kvarstår önskemålet om nedbringandet av själva antalet föredragningstillfällen. En sammanlagd föredragningstid om 43 tim. må dock i och

för sig icke anses vara för liten, om än tidigare prognoser rörande vad som må betraktas som en tillbörlig arbetsbörda utgått från ett större antal föredragningstimmar.

En annan sak är att endast en mindre del av revisionssekreterarna är — såsom tidigare nämnts — i tjänst under hela den tid en turindelning avser, och tydligt är att den som inträder i eller avslutar revisionssekreterartjänstgöring under pågående kalenderår kommer att arbeta under andra och sannolikt lättare förhållanden än de förra. Detta resonemang har sin giltighet även om revisionssekreterarna i gemen stanna längre tid än ett år.

Vad beträffar innehavarna av *specialrotlar*, ger en undersökning av de statistiska detaljuppgifterna för ovannämnda 7 revisionssekreterare följande vid handen.

Föredragningen av *dispensärenden* har omfattat 69 ansökningar. Medeltalet föredragna ansökningar per revisionssekreterare utgör 9,9 (maximum 15; minimum 2). Härför ha åtgått 123 tim. 20 min. Genomsnittliga föredragningstiden per revisionssekreterare är 17 tim. 37 min. (maximitid 23 tim. 15 min.; minimitid 13 tim. 5 min.).

Föredragningen av *5-mansmål* har omfattat 42 mål. Medelantalet per revisionssekreterare blir således 6 mål (maximum 10 mål; minimum 3 mål). Härför ha åtgått 87 tim. 5 min. Genomsnittliga föredragningstiden per revisionssekreterare är 12 tim. 5 min. (maximitid 45 tim. 30 min.; minimitid 4 tim. 10 min.).

Sammanlagda antalet *huvudförhandlingar* har uppgått till 8. Medeltalet utgör således 1,1 (maximum 3 mål; minimum 1 mål). Härför ha åtgått 38 tim. 55 min. Genomsnittliga föredragningstiden per revisionssekreterare är 5 tim. 37 min. (maximitid 15 tim. 20 min.; minimitid 3 tim.).

En sammanfattning beträffande nu ifrågavarande 7 specialföredragande ger följande resultat.

Sammanlagda föredragningstiden per revisionssekreterare blir 30 tim. (4 dagar 2 tim.) och tid som åtgått för inställelse vid huvudförhandling 5 tim. 37 min. (1 dag 1 ½ tim.). Sammanlagda antalet inställelser är 9,9.

Det torde icke kunna råda något tvivel om att detta bör anses utgöra full tjänstgöring med hänsyn till svårighets- och storleksgraden av de till specialrotlar förda målen.

Beträffande *arbetsbalansen* i nedre justitierevisionen och högsta domstolen och antalet mål på rotlarna torde till en början få anföras följande.

En undersökning av justitierevisionens statistik för år 1960, omfattande 11 specialrotlar och 27 allmänna rotlar, ger vid handen, att balansen vid årets början utgjorde sammanlagt 547 mål och ärenden, därav 122 specialmål och 425 övriga mål. Vid årets slut voro motsvarande siffror 593, 120 och 473. Månadsbalansen under året var i medeltal 551. Fördelad på specialmål och övriga mål var genomsnittliga månadsbalansen 122 och 429.

Fördelas den genomsnittliga balansen/målbeståndet på 11 specialrotlar och 27 allmänna rotlar, blir genomsnittsbeståndet av mål på varje specialrotel 11 och på varje av övriga rotlar 15,9 mål.

Vad specialmålen beträffar måste — med hänsyn till dessa måls storleks- och svårighetsgrad — genomsnittsbalansen på varje rotel anses vara väl hög. Ett vart mål kräver i regel en ansenlig beredelsetid, och följden blir således, att målen komma att kvarstå i roteln en relativt lång tid innan högsta domstolen slutligen avgör målet. I motsats till vad fallet är med övriga mål gör sig här icke heller gällande synpunkten, att revisionssekreteraren behöver möjlighet att göra ett urval av mål, som kunna lämpligen sammanföras till ett visst föredragningstillfälle. Arbetstekniskt ordnas föredragningen här så, att när revisionssekreteraren färdigberett ett mål, anmäler han sig till justitierevisionens ordförande för bestämmande av dag eller dagar för föredragningen av målet.

I fråga om den genomsnittliga balansen/målbeståndet på de allmänna rotlarna, d. v. s. mellan 15 och 16 mål, torde denna däremot långt ifrån kunna anses för hög utan snarare för liten. Det förut omnämnda behovet av viss valmöjlighet gör sig nämligen här gällande. Det måste vidare ihågkommas, att icke alla av de en rotel tilldelade målen äro färdiga för inläsning; skriftväxlingstiden måste avvaktas och denna kan dessutom — såsom från justitierevisionen uppgivits ej sällan vara fallet — komma att utsträckas på grund av parters och ombuds framställningar om förlängning av tiden. Det förtjänar i sammanhanget anmärkas, att av de till 1961 balanserade 473 övriga målen hade vid årsskiftet skriftväxlingstiden icke utgått i 139 mål, motsvarande 29,4 %.

Den sammanlagda utgående balansen bör också undersökas i förhållande till antalet under året inkomna mål. Utgående balansen 1960 omfattade, såsom nämnts, 593 mål. Under år 1960 ha inkommit 1 490 mål. Balansen utgör alltså 39,8 % av antalet inkomna mål. Detta innebär statistiskt sett att målen i genomsnitt skulle ligga oavgjorda inemot 5 mån. Självfallet framstår en sådan total balanssiffra som för stor och väntetiden för lång och förhållandet förtjänar därför att närmare analyseras.

Det är därvid att märka, att i de cirka 10 % av samtliga dispensansökningar, som bifallas, prövningstillståndet icke avspeglar sig i statistikens uppgifter om antalet avgjorda mål utan målet redovisas som avgjort först när det kommit till slutligt avgörande.

Vidare är uppenbart, att balansens procentuella storlek i förhållande till inkomna mål skall vara större beträffande specialmålen än beträffande övriga mål. Av det tillgängliga statistiska materialet framgår också att av den utgående balansen 1960 utgjordes 120 av specialmål och 473 av övriga mål. Då av de under 1960 inkomna målen 103 voro specialmål och 1 387 övriga mål, innebär detta att balanserade specialmål motsvarade 116,5 % av under året inkomna specialmål och balanserade övriga mål 34 % av inkomna så-

dana mål. Uttryckt i väntetid innebär detta att specialmålen få vänta över 1 år 2 mån. och de övriga målen något över 4 mån.

Men även inom gruppen övriga mål skall balansen finnas vara större beträffande mål som gå till huvudförhandling eller avgörande på handlingarna inför 5-mansavdelning än för avslagna dispenser.

Av en undersökning av C-notiserna i NJA I för 1959 framgår, att av 963 antecknade avslag å dispensansökan största antalet eller 216 haft en väntetid av 2 mån., 157 utvisar en väntetid av 3 mån., 117 en väntetid av 1 mån. och 104 en väntetid av 4 mån.[1]

Av statistiken för 1960 framgår, att av de från detta år utbalanserade 593 målen voro 71 inkomna 1959 eller tidigare år, tidigast 1953. Av dessa voro 44 specialmål (1 från 1956, 4 från 1957, 7 från 1958 och 32 från 1959). Huvuddelen torde vid årsskiftet ha varit i skick att kunna inläsas. Från 1955 balanserade mål (3) voro beroende på utlåtande från medicinalstyrelsen.[2]

Utredningsmannen

Uppenbarligen bör balansen i möjligaste mån vara konstant. En mer betydande ökning innebär en olägenhet för den rättssökande allmänheten genom försenade avgöranden och kräver förr eller senare extraordinära åtgärder. I den mån balansökningen har sin grund i ökad måltillströmning eller i en tillföljd av tillströmning i vidgad omfattning av svårare eller större mål ökad arbetsbörda, är detta visserligen oundvikligt. Här vore det dock, såsom i annat sammanhang anförts, av värde att ha tillgång till en formel som angav förutsättningen för personalökning i sådana fall och dess kvantitet.

I sammanhanget av vikt är emellertid att söka fastställa vad som bör vara en riktig och godtagbar balans.

Klart är, att en viss balans alltid måste finnas. I balansen måste sålunda

[1] Väntetid för mål vari dispensansökan avslagits år 1959.

	Antal	Summa	Proc.	Summa i proc.
< 1 mån.	58	58	6,0	6,0
1 »	117	175	12,2	18,2
2 »	216	391	22,4	40,6
3 »	157	548	16,3	56,9
4 »	104	652	10,8	67,7
5 »	65	717	6,8	74,5
6 »	55	772	5,7	80,2
7—9 »	91	863	9,4	89,6
10—12 »	41	904	4,3	93,9
> 1 år	59	963	6,1	100
	963			

[2] I förhållande till det under 1960 föreliggande arbetsmaterialet, d. v. s. under året inkomna mål (1 490) + ingående balans (547) eller tillhopa 2 037 mål, uppgick den utgående balansen till 29,1 %.

ingå de mål, där skriftväxlingstiden ej gått till ända och som således ännu ej kunna företagas till avgörande. Vidare måste alltid finnas ett antal mål färdiga till inläsning för att ge i varje fall envar av de turindelade revisionssekreterarna möjlighet att åstadkomma en efter föredragningsturen och den till förfogande stående inläsningstiden lämplig sammansättning av mål.

Det som, vid bedömandet av vad som skall anses vara den önskvärda storleken av balansen, bör vara normgivande torde vara en för den rättssökande allmänheten rimlig väntetid i avbidan på högsta domstolens avgörande.

Därvid torde man beträffande s. k. övriga mål (d. v. s. icke specialmål) böra särskilja, å ena sidan, väntetiden för dispensfrågans avgörande och, å andra sidan, väntetiden vid bifallen dispens ävensom övriga fall, där ett högsta domstolens avgörande på dömande avdelning påkallas. I förra fallet bör väntetiden avgjort kunna göras kortare än i det senare fallet.

Specialmålen äro — även om de nästan alla på grund av sin natur kräva en relativt lång inläsningstid jämväl såvitt angår frågan om dispens — sinsemellan så pass olikartade, att någon enhetlig norm för väntetiden svårligen låter sig uppställas. Av vad i det föregående anförts lär emellertid framgå, att väntetiden för specialmålen är för lång och bör förkortas. Vad här därför bör eftersträvas synes vara att så många specialmål som möjligt samtidigt äro under inläsning. Det synes därför påkallat, att specialrotlarnas antal utökas eller att eljest antalet specialmålsföredragande ökas. Dock måste givetvis behovet bli högst fluktuerande beroende på målens storlek och svårighet. Men det synes som om ett tillskott av 3 revisionssekreterare — innebärande ett genomsnittligt målantal per föredragande av mellan 8 och 9 — vore lämpligt[1].

För övriga mål kan väntetiden däremot knappast anses vara otjänligt lång. Det målbestånd, som i det föregående visats föreligga på de allmänna rotlarna, har däremot, efter vad erfarenheten givit vid handen, varit för litet, vilket förhållande kommit till uttryck däri att extra tilldelning till föredragandena av mål utanför den reguljära lottningen måst äga rum. Det synes därför lämpligt, att denna balans något ökas, förslagsvis med 1/5, varigenom målbeståndet på rotlarna skulle komma att stiga till omkring 20 mål genomsnittligt. Detta skulle i sin tur föranleda en minskning av dessa rotlars antal med åtminstone 6. Följaktligen skulle antalet revisionssekre-

[1] Det har av justitierevisionens ordförande upplysts, att för närvarande betydande svårigheter föreligga att för föredragning av vattenmål erhålla tillräckligt antal föredragande med erforderlig förtrogenhet med hithörande lagstiftning. Ehuru detta problem — såsom närmast liggande på det individuella planet — torde falla utanför utredningsmannens uppdrag, finner sig utredningsmannen dock böra ifrågasätta, om icke en utväg ur dessa svårigheter stode att finna i att sådana specialmålsföredragande mera reguljärt bereddes tillgång till hjälp av teknisk och annan sakkunskap för underlättande av förberedandet av vattenmål till föredragning. Det må i sammanhanget hänvisas till Kungl. brev d. 7 april 1961 (Statsliggaren 1961/1962 s. 104), som likvisst avser allenast arbetshjälp, som tillkallats av högsta domstolen.

terare, avdelade för övriga mål nedbringas från 27 till 21. Med hänsyn till de föreslagna reformerna i avseende å promemorieskrivningen lärer även en sådan ökning av den individuella arbetsprodukten kunna förväntas att den samlade produkten förblir av nuvarande storlek.

I enlighet med dessa överväganden skulle föredragandenas antal *dels* minskas med 5 på grund av nådeärendenas överflyttning till justitiedepartementet och med 6 på grund av ökat målinnehav per föredragande, *dels* ökas med 3 specialmålsföredragande. Resultatet innebär således en minskning av antalet föredragande med 8 eller från 38 till 30. Av dessa skulle specialmålsföredragandena (14) placeras i Bondeska palatset (nu upptagande tjänsterum för 17 revisionssekreterare) och föredragandena av övriga mål (16) i Ryningska huset (nu upptagande tjänsterum för 22 revisionssekreterare).[1]

Frågan om den härför erforderliga biträdespersonalen upptages i ett följande avsnitt.

[1] I detta sammanhang må följande påpekande göras. Traditionsenligt förekommer, att revisionssekreterare anse sig obundna av eljest förekommande arbetstider på tjänsterummet. Även om utredningsmannen kan förstå de skäl, som pläga anföras för ett vidblivande vid denna tradition — efter all sannolikhet orsakad av äldre tiders avsaknad av egentliga tjänsterum — må dock betvivlas, att anledning till sådan avvikelse från vad eljest är brukligt numera föreligger.

Justitierevisionsexpeditionen

I betänkandet med förslag till ny arbetsordning för justitierevisionen uttalades (II ht 1948 s. 16) att det formellt sett innebure en egenartad anordning att målens beredande till behandling i högsta domstolen samt kansligöromålen m. m. alltjämt skulle handhavas av ett vid sidan av domstolen inrättat ämbetsverk. Till detta ämbetsverk komme sålunda att överlämnas uppgifter, som strängt taget ankomme på högsta domstolen eller som eljest direkt hänförde sig till domstolens verksamhet.

Högsta domstolen underströk i sitt yttrande över förslaget (II ht 1948 s. 25) de sakkunnigas uttalande att det formellt sett innebure en egenartad anordning, att nedre revisionen utgjorde ett vid sidan av högsta domstolen inrättat självständigt ämbetsverk. Den verksamhet, som förekomme och alltjämt skulle bedrivas inom nedre revisionen, utgjorde en del av högsta domstolens verksamhet och det kunde från denna synpunkt synas naturligt, att nedre revisionen finge en fastare anknytning till domstolen än vad för det dåvarande vore fallet.

Utredningsmannen

Redan den avfattning, som arbetsordningens första paragraf erhållit, ger en antydan om den bristande inre logiken i ämbetsverkets konstruktion. I nämnda paragraf säges nämligen, att nedre justitierevisionen omfattar »i övrigt» (d. v. s. frånsett revisionssekreterarna) »justitierevisionsexpeditionen, som är högsta domstolens och nedre revisionens kansli».

Fråga är, om inte i förhållande till högsta domstolen såväl revisionssekreterarna som biträdespersonalen utgör domstolskansli. Att då ytterligare differentiera i *dels* högsta domstolens, *dels* justitierevisionens kansli synes omotiverat.

Rimligtvis borde såväl föredragandena/revisionssekreterarna som biträdespersonalen (den rättsbildade och den icke rättsbildade) på ett mera omedelbart sätt ställas under högsta domstolens förmanskap.

Med de genom den nya rättegångsordningen skapade tillfällena till högsta domstolens omedelbara kontakt med parterna och deras advokater följer naturligtvis, att i åtskilliga fall — utan motsvarighet under äldre rättegångsbalkens tid — krav och önskemål framföras från högsta domstolens och dess ledamöters sida, som skola efterkommas av revisionssekreterarna och övrig personal eller genom deras försorg. Detta kan visserligen synas oförenligt

med justitierevisionens formellt självständiga ställning. Men lika självklart som det är att revisionssekreterarna böra intaga förmansställning till biträdespersonalen, lika klart är det att vid en intressekonflikt det är högsta domstolen resp. dess ledamöter som böra ha det avgörande ordet.

Den bristande följdriktigheten i den nuvarande uppbyggnaden av justitierevisionen tar sig också uttryck på andra sätt. Det måste sålunda betecknas som anmärkningsvärt, att justitierevisionen har att avge förslag till anslagsäskanden icke blott för sig utan även för högsta domstolen och därvid, åtminstone teoretiskt, äga ingå på högsta domstolens löneförhållanden.

Att en med sakens natur bättre överensstämmande konstruktion icke sett dagen torde väl endels bero på en i historiska förhållanden bottnande långvarig tradition. Men säkerligen har till ett fastlåsande i gällande former mycket bidragit en strävan att låta högsta domstolens ledamöter exklusivt ägna sig åt den dömande verksamheten. Att dessa förhållanden stundom lägga hinder i vägen för ett rationellt anordnande av de skilda arbetsmomenten torde icke kunna förnekas. Detta har uppenbarligen också — såsom framgår bl. a. av det i inledningen till detta avsnitt citerade yttrandet — uppmärksammats av högsta domstolen.

Mot bakgrunden av det sagda framstår det som ett önskemål, att en konstruktion av justitierevisionen, som bättre svarar mot dess ställning, åvägabringas.

Utredningsmannen har med experterna överlagt om en i överensstämmelse med de andragna synpunkterna förändrad organisation. Det har sålunda övervägts, att justitierevisionen skulle icke längre bestå som ett självständigt ämbetsverk utan erhålla karaktären av ett, även i yttre måtto, till högsta domstolen anslutet kansli. En följd härav skulle bli, att arbetsordningens bestämmelser om bl. a. handläggning av ärenden i plenum skulle upphöra att gälla. Ej heller skulle befattningen som justitierevisionens ordförande längre äga bestånd. Justitierevisionen skulle enligt dessa överväganden bestå av dels en föredragandeorganisation, revisionssekreterarna, dels det egentliga kansliet, bestående av den administrativa personalen. Såsom ledare för den samlade organisationen skulle stå en kanslichef.

Utredningsmannen har emellertid icke ansett sig kunna för det närvarande förorda en så vittgående ändring. Även om det får medgivas, att skäl i och för sig ej saknas för en ändring av antytt slag, kunna dock enligt utredningsmannens mening skäl av större tyngd andragas mot att en sådan ändring nu företages. Det synes utredningsmannen angelägnare att nu — utan brytande av en långvarig tradition — söka åstadkomma förbättringar med bibehållande i stort av den nuvarande uppbyggnaden.

Härutinnan får utredningsmannen anföra.

Vad revisionssekreterarna angår har i det föregående framförts förslag, syftande till en vidgad samverkan mellan högsta domstolen och justitierevisionen i ändamål att effektivisera revisionssekreterarnas arbete.

Beträffande justitierevisionsexpeditionen torde denna, när revisionssekreterarnas uppgifter uteslutande inriktas på beredande och föredragning av rättegångsmål, böra i princip så organiseras, att till den del åtgärder på ett mer omedelbart sätt anknyta till högsta domstolens avdelningar och ledamöter, för ändamålet finnes en särskild arbetsgrupp. I den mån åtgärderna ej sålunda mera omedelbart anknyta till högsta domstolens avdelningar, synas centrala arbetsgrupper till tjänst gemensamt för högsta domstolen och justitierevisionen vara att föredraga. Härigenom vinnes större möjlighet att utnyttja arbetskraften och att tillhandahålla just den avdelning av högsta domstolen och på densamma indelade revisionssekreterare, som därav i ett givet tillfälle är i behov, erforderlig skriv- och liknande hjälp.

Det är uppenbart till betydande hinder för en rationell uppläggning av justitierevisionens arbete i sin helhet, att vid högsta domstolens och justitierevisionens flyttning från förutvarande lokaler inom Kungl. Slottet det icke kunde så ordnas, att de bägge institutionerna blevo inrymda i en och samma byggnad. Att såsom nu är fallet, större delen av justitierevisionens befattningshavare äro placerade i en särskild byggnad (Ryningska huset) utan annan yttre förbindelse med högsta domstolen (Bondeska palatset) än via en livligt trafikerad gatuled, försvårar självfallet ett praktiskt anordnande av arbetet, liksom det också verkar fördyrande på organisationen genom att föranleda ett större antal befattningshavare än vad efter all sannolikhet eljest skulle blivit fallet.

Då man emellertid icke har anledning räkna med någon förändring i lokalförhållandena, synes i Bondeska palatset böra — förutom den arbetsgrupp för övervägande kansligöromål, som enligt det förut sagda bör finnas till tjänst för de särskilda avdelningarna av högsta domstolen — placeras en central arbetsgrupp att utföra kansligöromål för de revisionssekreterare som där ha sina tjänsterum.

Av revisionssekreterarna borde naturligen de som oftast komma till föredragning d. v. s. de turindelade revisionssekreterarna ha sina tjänsterum i Bondeska palatset och detta bl. a. med hänsyn till att de där lättare kunna, där så kräves, komma till supplerande föredragning med kort varsel. Men då dessa föredragande med hänsyn till arten av deras mål (de övriga målen) i regel ha kortare inläsningstider för varje mål och i följd därav oftare behov av skriv- och annan biträdeshjälp liksom också oftare behov av kommunikation med justitierevisionens ordförande (eller motsvarande befattningshavare) och med förste protokollssekreteraren och annan rättsbildad biträdespersonal, synas de böra placeras i Ryningska huset och specialmålsföredragandena i Bondeska palatset.[1]

Biträdesorganisationen inom justitierevisionsexpeditionen är nu (februari

[1] För närvarande äro av revisionssekreterarna 17 placerade i Bondeska palatset, därav 4 med specialrotlar och 13 med allmänna rotlar. I Ryningska huset äro — förutom justitierevisionens ordförande — placerade 22 revisionssekreterare, därav 8 med specialrotlar och 14 med allmänna rotlar.

1961) fördelad sålunda. (Befattningshavarna äro upptagna i den ordningsföljd, vartill deras arbetsmässiga placering föranleder.)

I *Bondeska palatset* (högsta domstolen) äro placerade

1. Tre protokollssekreterare (Ao 19). De tjänstgöra en på varje av högsta domstolens tre avdelningar.
   Arbetsuppgifter — Bil. B.[1]
2. En byråsekreterare (Ae 19).
   Arbetsuppgifter — Bil. D 1.
3. En kontorist (Ao 9).
   Arbetsuppgifter — Bil. J.
4. Tre kanslibiträden (Ao 7) indelade en på varje av högsta domstolens tre avdelningar.
   Arbetsuppgifter — Bil. O.
5. Tre kanslibiträden (Ao 7).
   Arbetsuppgifter — Bil. R.
6. Fyra kontorsbiträden (Ao 5).
   Arbetsuppgifter — Bil. R.
7. En förste expeditionsvakt och fyra expeditionsvakter.
   Arbetsuppgifter — Bil. S och T.

I *Ryningska huset* (justitierevisionen) äro placerade

1a. En förste protokollssekreterare (Ao 23).
   Arbetsuppgifter — Bil. A.
1b. Ett kanslibiträde (Ao 7) å centrala kansliet.
   Arbetsuppgifter — Bil. P.
2. Två byråsekreterare (Ae 19).
   Arbetsuppgifter — Bil. D 2.
3a. En registrator (Ao 19) å övergångsstat; å tjänsten är förordnad en kansliskrivare (Ao 10).
   Arbetsuppgifter — Bil. F.
3b. Ett kanslibiträde; biträde å registratorsexpeditionen (Ao 7).
   Arbetsuppgifter — Bil. M.
4. En arkivarie (Ao 19) tj.ledig; tjänsten uppehålles av en byråsekreterare (Ae 19).
   Arbetsuppgifter — Bil. C.
5a. En bokhållare (Ao 13).
   Arbetsuppgifter — Bil. E.
5b. En kontorist (Ao 9); biträde å bokhållarkontoret.
   Arbetsuppgifter — Bil. H.
6. En kontorist (Ao 9) »delgivningstjänsteman».
   Arbetsuppgifter — Bil. K.

[1] Arbetsbeskrivningarna i bilagorna äro gjorda inom justitierevisionen.

7. Tre kontorister (Ao 9) »expedieringstjänstemän», en för varje av högsta domstolens tre avdelningar.
Arbetsuppgifter — Bil. L.
8. En kansliskrivare (Ao 10).
Arbetsuppgifter — Bil. G.
9. Ett kanslibiträde »bibliotekarie» (Ao 7).
Arbetsuppgifter — Bil. N.
10. Ett kanslibiträde (Ao 7).
Arbetsuppgifter — Bil. R.
11. Tolv kontorsbiträden (Ao 5).
Arbetsuppgifter — Bil. R.
12. En förste expeditionsvakt och sex expeditionsvakter.
Arbetsuppgifter — Bil. U och V.

Vid en översyn av den nuvarande personalorganisationen inom justitierevisionsexpeditionen riktas blicken först på de befattningshavare, rättsbildade och icke-rättsbildade, vilkas uppgifter uteslutande eller till en del avse befattning med nådeärenden.[1] Givet är att för envar befattningshavare, bland vars arbetsuppgifter för närvarande ingår att i ett eller annat avseende taga befattning med nådeärenden, skall ett överförande av dessa ärenden till justitiedepartementet medföra minskning i arbetsuppgifterna. Att söka utröna hur stor del av arbetsuppgifterna som befattningen med nådeärendena utgör, skall tydligtvis — där fråga ej är om en befattningshavare vars arbetsdag uteslutande upptages av nådeärenden — vara förenat med de svårigheter som alltid äro förknippade med försöket att uppskatta tidsåtgången för skilda med en befattning förenade arbetsmoment. Det synes också angelägnare att — med beaktande bl. a. av den inverkan de i det föregående förordade ändringarna i avseende å föredragningspromemo-

[1] För närvarande tar ett betydande antal befattningshavare i olika tjänsteställning befattning med nådeärenden i varierande utsträckning.
1. Registratorn (Ao 19; Ryningska) (Ao 10) för diarium över nådeärenden. (Bil. F.)
2. Kanslibiträdet, som är registratorns biträde, bör uppenbarligen, ehuru det ej framgår av uppräkningen av arbetsuppgifter, till en betydande del syssla med nådeärenden. (Bil. M.).
3. Förste protokollssekreteraren (Ao 23; Ryningska) ombesörjer komplettering av inkomna nådeansökningar samt fördelar dem å rotlarna. (Bil. A.).
4. 5. Han har vid sin sida två byråsekreterare (Ae 19; Ryningska) som — jämte andra tjänsteåligganden — ha att granska nådeärendena. (Bil. D 2).
6. En byråsekreterare (Ae 19; Bondeska) handlägger uteslutande nådeärendena sedan de föredragits. (Bil. D 1).
7. En kontorist (Ao 9; Bondeska) ombesörjer utskrift av ämbetsskrivelser i nådeärenden, utskrift av statsrådsprotokoll i nådeärenden. (Bil. J).
8. Ett kanslibiträde (Ao7; Ryningska) (biträdet å centrala kansliet) utskriver och kollationerar rubriker. (Bil. P).
9. 10. 11. Tre kontorister (Ao 9; Ryningska) expediera envar ca 500 beslut i nådeärenden. (Bil. L).
12. Arkivariens arbetsuppgifter omfatta självfallet även arkivering av akter i nådeärenden. (Bil. C).
13. Revisionssekreterarnas biträden: utskrift och kollationering av föredragningspromemorior; gruppering av nådeärenden; utskrift av konseljlistor. (Bil. R).

riorna och föredragningens anordnande kunna få även beträffande biträdespersonalen — söka nå fram till en godtagbar uppskattning av den kvarvarande arbetsvolymen och därmed till en uppskattning av det samlade arbetskraftsbehovet och till en arbetsuppgifternas lämpliga fördelning på skilda befattningshavare.

Klart är emellertid utan vidare att nådeärendenas avlyftande från justitierevisionen skall göra den byråsekreterartjänst, som uteslutande avser befattningen med nådeärenden efter deras föredragning, obehövlig i justitierevisionen. Vidare bör förste protokollssekreterartjänsten liksom de till denna tjänst organisatoriskt anslutna två byråsekreterartjänsterna röna en betydande minskning i arbetsuppgifterna. Detsamma gäller även registratorn och de tre s. k. expedieringstjänstemännen.

Oberoende av de förändringar, vartill nådeärendenas överflyttning och övriga i det föregående föreslagna förändringar må föranleda, bör också undersökas, i vad mån de uppgifter, som nu inom justitierevisionsexpeditionen påvila rättsbildade befattningshavare, kunna utan olägenhet överföras till de icke rättsbildade biträdena. Ledande synpunkt bör därvid vara att åt icke rättsbildade biträden uppdrages sådana arbetsuppgifter, som utan olägenhet kunna åtgärdas av befattningshavare utan juridisk utbildning. Protokollföringen synes sålunda, såsom till sin art rätt ensartad evad det gäller föredragning eller huvudförhandling, kunna — i likhet med vad som länge och med fördel praktiserats åtminstone i vissa hovrätter — anförtros icke rättsbildad personal. Även vad i övrigt nu åvilar protokollssekreterarna torde utan våda kunna anförtros sådan personal. Men även åtskilliga andra arbetsmoment, såsom förhandlingar med rättegångsombud angående bestämmande av tid för huvudförhandling, böra anförtros den icke rättsbildade biträdespersonalen. Uppmärksamhet bör även ägnas åt önskvärdheten av att kontorsmaskinell utrustning kommer till användning i största möjliga utsträckning; det är bl. a. angeläget att allt sådant mångfaldigande, som föranleder tidskrävande kollationering undvikes. Vidare synes böra eftersträvas, att tidskrävande uppsättning för hand och utskrift på maskin av koncept, i de fall där formuleringarna äro i huvudsak likartade, undvikes och att i stället nyttjas på lämpligt sätt avfattade formulär för ifyllande allenast av de uppgifter som växla från fall till fall. Förverkligas de föreslagna lättnaderna i promemorieskrivningen bör även detta återverka på biträdespersonalens arbetsvolym.

Vad särskilt protokollföringen angår, torde icke kunna göras gällande att protokollförarens oavbrutna närvaro å dispensavdelning skulle vara erforderlig; detta skulle, i varje fall teoretiskt, kunna föranleda behov av sex protokollförare/protokollssekreterare, något som uppenbart inte kan komma i fråga. Vad huvudförhandlingarna beträffar kan väl under särskilda omständigheter förekomma behov av en särskild i domsalen närvarande protokollförare. I allmänhet torde dock erforderliga anteckningar till ledning

för protokollets uppsättande kunna verkställas av vederbörande revisionssekreterare. Utredningsmannen vill därför förorda, att protokollföringen på eget ansvar ombesörjes av tre icke rättsbildade biträden, en för varje avdelning. Därjämte bör dock finnas en rättsbildad tjänsteman (protokollssekreterare) med uppgift främst att bistå protokollförarna med råd och anvisningar men även att, i mer invecklade fall, efter ledamöternas särskilda begäran själv avfatta protokollet.

Antalet kanslibiträden och kontorsbiträden, som nu äro avdelade till skrivgöromål för revisionssekreterarnas räkning, har sedan gammalt så beräknats, att varje befattningshavare biträtt två revisionssekreterare. Med den befrielse från sysslandet med nådeärenden, som förordats, liksom ock med hänsyn till likaledes förordade förenklingar i promemorieskrivningen kan antagas, att denna kvotering skall visa sig vara för liberal. Likväl är det icke möjligt förrän efter en försöksperiod att med visshet kunna fastställa det för ändamålet behövliga antalet biträden. En viss ledning synes dock redan nu kunna vinnas av den i det föregående gjorda beräkningen, att nådeärendenas överflyttning till justitiedepartementet motsvarar en minskning av revisionssekreterarnas arbete motsvarande fem revisionssekreterares hela arbetsbörda. Man synes sålunda kunna utgå ifrån att på grund härav biträdenas antal i vart fall kan minskas med tre.

Indelning av biträdena på vissa revisionssekreterare synes ej heller rationell. De böra i stället sammanföras i två skrivcentraler, en i Bondeska palatset och en i Ryningska huset. Härigenom kan, synes det, på ett effektivare sätt åvägabringas att arbetsbördan jämnt fördelas.

För högsta domstolens ledamöter ävensom för de i Bondeska palatset placerade specialmålsföredragandena synas följande biträden vara erforderliga.

För protokollföringen böra i enlighet med vad förut sagts finnas 3 icke rättsbildade biträden. Såsom handledare för dessa bör såsom nyss nämnts finnas en rättsbildad tjänsteman. De 3 icke rättsbildade protokollförarna avses dessutom böra utföra de skrivgöromål (utskrivande av vota o. d.), som från justitierådens sida kunna påkallas, varjämte de i mån av tid böra biträda med skrivgöromål åt revisionssekreterarna.

Dessutom böra för föredragandenas räkning finnas skrivbiträden. Att bibehålla den hittills tillämpade proportionen, ett biträde för 2 revisionssekreterare, synes, såsom redan nämnts, med den föreslagna förenklingen i promemorieskrivningen icke behövligt även om det icke får förbises, att i varje fall specialmålen i regel äro av betydande omfång och svårighet vilket jämväl medför att promemoriorna i dessa mål merendels också måste bli omfångsrika. Utredningsmannen förordar 5 biträden, varav ett jämväl bör biträda med tillhandahållande av böcker ur högsta domstolens bibliotek genom att mottaga justitierådens telefonrekvisitioner på litteratur under pågående föredragning.

Därjämte bör finnas en telefonist för betjäning av telefonväxeln. Önskvärt vore dock, om tekniska möjligheter yppades, att ansluta telefonerna i Bondeska palatset till den växel, som omfattar bl. a. Ryningska husets telefonapparater; åtminstone till en del skulle olägenheterna av splittringen på två lokaler minskas därest så skedde.

Som ledare av skrivcentralen bör ock finnas en icke rättsbildad befattningshavare.

Beträffande den del av justitierevisionen, som är förlagd till Ryningska huset, synes följande kanslipersonal erforderlig.

Med beräkning att där skola vara placerade 16 revisionssekreterare för föredragning av »övriga mål» och med hänsyn tagen framför allt till att föredragning av nådeansökningar enligt förslaget icke vidare skall bestridas från justitierevisionen men även till att betydande förenklingar i promemorieskrivningen äro förutsatta, torde för ändamålet 6 skrivbiträden vara tillfyllest. Av dessa bör ett biträde placeras i justitierevisionens bibliotek för erforderligt tillhandagående och kontroll.

Vidare böra finnas en förste protokollssekreterare, en registrator och en arkivarie ävensom en bokhållare, de tre sistnämnda icke rättsbildade.

För delgivnings-, expedierings- och andra kansligöromål synes tillräckligt med sammanlagt fyra icke rättsbildade befattningshavare.

Vidare bör avses ett biträde för bokhållaren och ett biträde gemensamt för registratorn och arkivarien. För förste protokollssekreteraren synes däremot något särskilt biträde ej vara erforderligt.

För skrivbiträdena, också här sammanförda till en skrivcentral, skall finnas en ledare.

Slutligen bör en undersökning göras för utrönande av möjligheten till minskning av antalet expeditionsvakter.

Högsta domstolens och justitierevisionens expeditionsvakter äro fördelade på två grupper, den ena placerad i Bondeska palatset och den andra i Ryningska huset. Den förut påpekade olägenheten av lokaliseringen till två, av Riddarhustorget åtskilda, byggnader gör sig särskilt starkt påmint när det gäller ett ändamålsenligt anordnande av expeditionsvakternas uppgifter och ställer uppenbart hinder i vägen härför.

Emellertid synes dock något kunna förordas för ernående av en viss rationalisering.

I Bondeska palatset äro placerade en förste expeditionsvakt och fyra expeditionsvakter. I Ryningska huset finnas en förste expeditionsvakt och sex expeditionsvakter. De båda grupperna synas för närvarande arbeta helt självständigt och oberoende av varandra. En viss form av samarbete dem emellan torde dock med fördel kunna etableras. Härigenom kunde vinnas att åtminstone en expeditionsvakt i Bondeska palatset och två i Ryningska huset kunna utan olägenhet indragas.

Den passning, som gives högsta domstolens ledamöter, torde samman-

trädesdagar, utom dagar då huvudförhandling äger rum, i regel upphöra omkr. kl. 14.30 och lär, praktiskt taget, ej alls äga rum under lördagar. Den passning, som lämnas i Bondeska palatset placerade revisionssekreterare, torde vidare komma att i hög grad minska i omfång, därest — såsom föreslagits — endast specialmålsföredragande placeras där, detta med hänsyn till deras i regel långvariga inläsningstider.

Det torde därför föreligga möjlighet att i allmänhet under måndagar—fredagar efter kl. 14.30 och under lördagar[1] expeditionsvakter från Bondeska palatset ställas till förfogande för förekommande uppgifter i Ryningska huset. För den härav föranledda nödvändiga ordergivningen synes påkallat, att förste expeditionsvakten i Ryningska huset tillerkännes förmansställning över samtliga övriga expeditionsvakter.

Men även frånsett denna anordning, som bör medföra ett icke oväsentligt tillskott i arbetskraft för utförande av i Ryningska huset förekommande expeditionsvaktsgöromål, synes antalet expeditionsvakter i Bondeska palatset kunna något inskränkas. Att döma av tillhandahållen turlista för föredragningen i högsta domstolen 1961 tjänstgöra måndagar och fredagar tre dispensavdelningar omfattande således nio justitieråd och torsdagar omväxlande fem eller sex dispensavdelningar omfattande femton resp. aderton ledamöter. Tisdagar och onsdagar äro anslagna till huvudförhandlingar eller föredragning inför 5-mansavdelning.

Det synes därför icke sannolikt, att för passningen av högsta domstolens ledamöter skulle under föredragningen genomgående erfordras fyra expeditionsvakter. Ej heller synes nödvändigt, att vid huvudförhandling en expeditionsvakt uppehåller sig i domsalen; vid behov bör sådan i stället tillkallas från vaktrummet. Skulle för möjliggörande av en sådan ordning erfordras komplettering av ringledningssystemet, bör sådan vidtagas. Normalt torde det således vara tillfyllest med tre expeditionsvakter. Vad särskilt angår rekvisition av litteratur från högsta domstolens bibliotek synes rekvisition per lokaltelefon till ett för ändamålet avdelat skrivbiträde vara att förorda framför anordningen att först tillkalla en expeditionsvakt, vilken sedan har att uttaga boken från dess förvaringsplats.

Skulle någon gång så hända att fler än en huvudförhandling hålles samtidigt med att dispensavdelningar tjänstgöra, bör erforderlig förstärkning kunna erhållas från Ryningska huset. Det torde i detta sammanhang få framhållas angelägenheten av att bevakningen av huvudentrén framför allt vid tillfällen av huvudförhandling sker med möjlighet till direkt uppsikt över densamma, vilket för närvarande icke synes vara fallet.

Budskickning utom Bondeska palatset (i den mån icke postverket med lika stor fördel kan anlitas) liksom posthämtning bör sammanföras med den som ombesörjes från Ryningska huset.

[1] En omläggning till 5-dagarsvecka under sommarhalvåret kan rubba resonemanget; jfr s. 27.

Det föreslås sålunda, att förutom förste expeditionsvakten endast tre expeditionsvakter med placering i Bondeska palatset skola finnas.

I Ryningska huset finnas, såsom nämnts, placerade — förutom en förste expeditionsvakt — sex expeditionsvakter. Till en början må erinras, att i det föregående framhållits att måndagar—fredagar efter kl. 14.30 samt lördagar icke helt sysselsatt vaktpersonal utan olägenhet kan överflyttas till Ryningska huset; åtminstone två av de tre expeditionsvakterna i Bondeska palatset böra då kunna på angivet sätt ställas till förfogande. De böra kunna tillsammans motsvara i det närmaste arbetskapaciteten hos en heldagstjänstgörande expeditionsvakt och lämpligen utföra sådant arbete, som utan olägenhet kan anstå till arbetsdagens senare del. Såsom sådant arbete framstår insortering av akter i arkivet och av kartor i kartrummet med vad mera av uppgifter som skola fullgöras i arkivet.

Även budskickningen utom Ryningska huset synes kunna begränsas till förmån för ett vidgat användande av postförsändning.

Det bör också tagas i beräkning att, i och med att all nådeföredragning enligt förslaget omhänderhaves från justitiedepartementet, härigenom skall föranledas en icke oväsentlig minskning i arbetsvolymen jämväl för expeditionsvakterna.

Förutom den indragning av en expeditionsvaktstjänst, som bör föranledas av ett reguljärt tillhandahållande av expeditionsvakter från Bondeska palatset, synes en minskning i arbetsuppgifterna av nyss angiven orsak tillåta en reducering därutöver av antalet i Ryningska huset placerade expeditionsvakter med ytterligare en. En sammanlagd expeditionsvaktstyrka för högsta domstolen och justitierevisionen av en chef för samtliga expedi-

Bondeska palatset (högsta domstolen)

Nuläge	Förslaget
21 justitieråd 17 revisionssekreterare	21 justitieråd 14 revisionssekreterare
3 protokollssekreterare Ao 19 (protokollföring i högsta domstolen m. m. — Bil. B) 1 byråsekreterare Ae 19 (handläggning av nådeärenden sedan de föredragits — Bil. D 1) 1 kontorist Ao 9 (leder och fördelar skrivarbetet m. m. — Bil. J) 6 kanslibiträden Ao 7 (3 indelade på envar av högsta domstolens tre avdelningar för utskrifter av protokoll m. m.; 3 biträder revisionssekreterarna — Bil. O o. R) 4 kontorsbiträden Ao 5 (biträder revisionssekreterarna — Bil. R) 5 expeditionsvakter Ao 8 Ao 7 (Bil. S o. T) — 20	1 protokollssekreterare 3 biträden (protokollförare en på varje avdelning) 1 ledare för skrivarbetet 6 biträden (5 bitr. för revisionssekreterarna, 1 telefonist) 1 förste expeditionsvakt 3 expeditionsvakter — 15

Ryningska huset (justitierevisionen)

Nuläge (22 rev.sekr. + ordf.)	Förslaget (16 rev. sekr. + ordf.)
1 förste protokollssekreterare Ao 23 (personalchef, föreståndare för kansliexpeditionen — Bil. A)	1 förste protokollssekreterare
1 arkivarie Ao 19; tjänsten uppehålles av 1 byråsekreterare Ae 19 (mottager och förvarar akter m. m. — Bil. C)	1 registrator
2 byråsekreterare (amanuenser) Ae 19 (biträda förste protokollssekreteraren med nådeärendena m. m. — Bil. D 2)	1 arkivarie
1 bokhållare Ao 13 (kamerala ärenden — Bil. E)	1 bokhållare
2 kansliskrivare Ao 10 (1 uppehåller tjänsten som registrator; 1 leder skrivarbetet — Bil. F o. G)	4 biträden för delgivnings-, expedierings- och andra kansligöromål
5 kontorister Ao 9 (1 delgivningstjänsteman; 1 biträder bokhållaren; 3 expedieringstjänstemän — Bil. K, H o. L)	1 biträde till registratorn och arkivarien
4 kanslibiträden Ao 7 (1 biträder registratorn; 1 är bibliotekarie; 1 biträder med utskrivning av rubriker m. m.; 1 biträder revisionssekreterarna — Bil. M, N, P o. R)	1 biträde till bokhållaren
12 kontorsbiträden Ao 5 (biträda revisionssekreterarna — Bil. R)	1 ledare för skrivarbetet
7 expeditionsvakter Ao 8 Ae 7 (Bil. U o. V)	6 biträden till revisionssekreterarna (varav 1 biträde i biblioteket)
	1 chef för samtliga expeditionsvakter
	4 expeditionsvakter
35	22

tionsvakter, en förste expeditionsvakt och (3 + 4) sju expeditionsvakter kommer, med den möjlighet till överflyttning i förekommande fall från den ena byggnaden till den andra som nu föreslagits, efter all sannolikhet att medge en passning av tillfyllestgörande omfattning.

Uppställningen å denna och föregående sida (jfr tablå, s. 84) åskådliggör förslagets ståndpunkt i fråga om justitierevisionsexpeditionens personalstat i jämförelse med den nuvarande. Därvid har — då enligt utredningsmannens förmenande de erforderliga övervägandena rörande befattningshavarnas lönegradsplacering böra ske i samband med den departementala behandlingen av betänkandet — förslag till sådan placering icke givits.

En organisation av justitierevisionsexpeditionens biträdespersonal i enlighet med vad i det föregående anförts leder för de skilda befattningshavarna till arbetsuppgifter av väsentligen följande innehåll. Det får anmärkas, att det av uppenbara skäl ställer sig ogörligt att, innan huvudlinjerna funnits kunna godtagas, mer i detalj specificera arbetsuppgifterna. Utredningsmannen vill dock göra det uttryckliga förbehållet, att vissa arbetsuppgifter utöver vad i det föregående berörts utan olägenhet böra kunna överföras från rättsbildad till icke rättsbildad personal.

Bondeska palatset

1 protokollssekreterare (rättsbildad tjänsteman). Denna befattningshavare skall bistå samtliga de tre icke rättsbildade protokollförarna med råd och anvisningar. Han skall även, i mer invecklade fall, efter ledamöternas särskilda begäran själv ombesörja protokollföringen med vad mera därmed sammanhänger.

3 biträden. Förutom de uppgifter som nu åvila protokollssekreterarna enligt bil. B skall åligga dem att utföra de skrivgöromål (utskrivning av vota m. m.), som från ledamöternas sida kunna påkallas. De skola i mån av tid också biträda med skrivgöromål åt de i Bondeska palatset placerade revisionssekreterarna.

1 ledare för skrivarbetet *6 biträden* *1 förste expeditionsvakt* *3 expeditionsvakter*	Dessa befattningshavares uppgifter torde utan vidare framgå av sammanhanget.

Ryningska huset

1 förste protokollssekreterare. Med undantag för nuvarande befattning med nådeärenden avses han i huvudsak skola behålla de uppgifter, som framgå av bil. A.

1 registrator. Denna befattningshavare skall med motsvarande begränsning handhava de i bil. F. förtecknade uppgifterna.

1 arkivarie. Hans arbetsuppgifter komma att få den omfattning som framgår av bil. C.

1 bokhållare. Arbetsuppgifterna bli de som framgå av bil. E.

4 biträden för delgivnings-, expedierings- och andra kansligöromål. På dessa biträden skola ankomma 1) de göromål som framgå av bil. K, 2) de göromål — med undantag för befattning med nådeärenden — som framgå av bil. L, 3) de uppgifter — med undantag för befattning med nådeärenden — som nu åvila de två till biträde åt förste protokollssekreteraren avsedda byråsekreterarna enligt bil. D 2.

1 biträde till registratorn och arkivarien *1 biträde till bokhållaren* *1 ledare för skrivarbetet* *6 biträden till revisionssekreterarna* *1 chef för samtliga expeditionsvakter* *4 expeditionsvakter*	Dessa befattningshavares uppgifter torde utan vidare framgå av sammanhanget.

Klart är att vad här och i det föregående anförts om ändringar i organisationen medför behov av ändringar i arbetsordningen för justitierevisionen. Med utformningen av sådana ändringar har emellertid ansetts böra anstå i avbidan på den departementala behandlingen av betänkandet.

Anordningar under en försökstid m. m.

Såsom utredningsmannen flerstädes i det föregående antytt är vad i betänkandet föreslagits i rationaliseringssyfte av den karaktär att en försökstillämpning är påkallad. Erfarenheter från tidigare ändringar inom domstolsväsendet synas nämligen tala för att innan ett definitivt ställningstagande sker föreslagna förändringar under någon tid bli försöksvis tillämpade. I diskussionen anförda skäl för och emot en föreslagen nyordning ha, hur omsorgsfullt underbyggda de än synts vara, icke sällan i belysning av verkligheten fått en helt annan betydelse än som tidigare tillmätts dem. Särskilt torde mot en ändring anförda skäl — förestavade av tanken att en väl inarbetad och förtrogen ordning icke bör frångås för något som till sina verkningar dock måste framstå som ovisst — vara ägnade att föranleda en viss tveksamhet, som icke alltid är till gagn för reformförsök.

Vad beträffar i betänkandet föreslagna ändringar i avseende å beredandet av nådeärenden har redan framlagts förslag huru under en övergångstid kan förfaras.

I fråga om i övrigt föreslagna ändringar torde få anföras följande.

Att under en försöksperiod upphäva den praxis, som i princip kräver godkänd revisionssekreterartjänstgöring för erhållande av häradshövdingämbete, torde väl icke böra äga rum. Däremot synes redan från begynnelsen kunna vid meddelande av förordnanden som revisionssekreterare iakttagas, att sådant förordnande icke meddelas hovrättsråd eller tingsdomare, åtminstone icke i de fall där sökanden önskar först längre fram få ifrågakomma till häradshövdingämbete.

Den i betänkandet förutsedda medverkan från högsta domstolens sida synes kunna både nu och framdeles anordnas med stöd av 6 § lagen d. 20 dec. 1946 om högsta domstolens sammansättning och tjänstgöring även med detta lagrums nuvarande lydelse.

Vad som föreslagits beträffande föredragningspromemoriornas avfattning och karaktär torde kräva en ändring av 21 § i arbetsordningen för justitierevisionen, evad det gäller en temporär eller en definitiv tillämpning av de förordade ändringarna.

Vad slutligen avser de föreslagna ändrade arbetsuppgifterna och därav föranledda personella inskränkningarna beträffande biträdespersonalen och expeditionsvakterna synes i första hand nådebyrån böra tillgodoses med erforderlig personal ur övertalig arbetskraft. I övrigt lär nödig hänsyn till

personliga omständigheter föranleda, att endast i viss mindre omfattning omflyttningar och indragningar kunna äga rum under en försökstid.

I anslutning till det sagda och med hänsyn jämväl till önskvärdheten av att under denna försökstid den icke rättsbildade personal, som avses skola vid genomförd reform träda i stället för viss rättsbildad personal, beredes möjlighet att erhålla full förtrogenhet med för dem nya uppgifter, föreslår utredningsmannen, att under försökstiden *dels* den byråsekreterartjänst, på vars innehavare falla de uppgifter som framgå av bil. D 1, överflyttas till den föreslagna nådebyrån att där biträda med kansligöromål, *dels* de byråsekreterartjänster, vilkas innehavare bestrida de i bil. D 2 angivna arbetsuppgifterna, bibehållas i justitierevisionen för handledning av avsedd, icke rättsbildad personal. Med hänsyn till den betydande reduktion av personalstaten, som det framlagda förslaget innebär, synas ur kostnadssynpunkt några betänkligheter icke böra möta mot en sådan anordning.

Sammanfattning

I betänkandet föreslås vissa åtgärder för vinnande av större ändamålsenlighet i avseende å justitierevisionens sammansättning och ökad effektivitet i dess arbete.

Det föreslås sålunda ett upphävande av nu gällande praxis att för erhållande av häradshövdingbeställning regelmässigt fordras godkänd tjänstgöring i justitierevisionen. Än vidare förordas, att allenast hovrätternas assessorer skola komma i fråga till erhållande av revisionssekreterarförordnande och att följaktligen varken hovrättsråd eller tingsdomare skola längre ifrågakomma därtill.

Det föreslås vidare, att all befattning med nådeärenden överföres från justitierevisionen till en inom justitiedepartementet inrättad nådebyrå med särskilda föredragande och att högsta domstolens hörande i nådeärenden skall vara obligatoriskt endast i fall där en ansökan om nåd skall helt eller delvis bifallas. Viss ändring i regeringsformens 26 § föreslås i anslutning härtill. I avbidan på den för denna reforms fullständiga genomförande erforderliga grundlagsändringen föreslås, att under övergångstiden antingen särskilda föredragande förordnas för föredragning av nådeärenden eller ock behövligt antal revisionssekreterare avdelas för tjänstgöring å den föreslagna nådebyrån. Under övergångstiden kvarstår det obligatoriska hörandet av högsta domstolen i alla nådeärenden.

Beträffande tjänstgöringen i justitierevisionen föreslås ändrade regler för målens beredande, så att revisionssekreterarna beredas möjlighet till rådföring rörande föredragningspromemoriornas anordnande med i viss ordning utsedda ledamöter av högsta domstolen. Det föreslås vidare, att föredragningspromemoriorna ej längre skola vara obligatoriska eller utgöra offentliga handlingar.

På grund av nådeärendenas överflyttning till justitiedepartementet och med stöd i övrigt av vissa statistiska undersökningar föreslås minskning av revisionssekreterarnas antal ävensom en viss omfördelning av desamma på specialrotlar och allmänna rotlar.

Beträffande justitierevisionsexpeditionen föreslås dels en överföring av vissa uppgifter från hittills nyttjad rättsbildad biträdespersonal till icke rättsbildad sådan ävensom en minskning av antalet befattningshavare föranledd bl. a. av nådeärendenas överflyttning till justitiedepartementet.

Slutligen föreslås att expeditionsvakterna i Bondeska palatset och Ryningska huset i möjligaste mån sammanföras till en arbetsgrupp, i sammanhang varmed föreslås den minskning i deras antal som härav möjliggöres.

Det föreslås till sist att vad sålunda förordats till en början tillämpas under en försökstid med de modifikationer, som med hänsyn till försökskaraktären äro oundgängligen påkallade.

Bilagor

Bilaga A

Förste protokollssekreteraren

Arbetsuppgifter: 1:e protokollssekreteraren är personalchef och föreståndare för kansliexpeditionen. Honom åligger *att* i erforderlig omfattning deltaga i granskningen av inkomna mål och ärenden; *att* anteckna de rotlar som äro i behov av mål; *att* biträda ordföranden vid lottning av mål; *att* med biträde av kanslipersonalen handha förberedande åtgärder i mål och ärenden såsom att anordna skriftväxling, som enligt lag skall äga rum, ombesörja kallelser och föreläggande samt expediera Högsta domstolens förordnande om inställelse eller hämtning av part eller annan; *att* förelägga part att utgiva vissa förskott ävensom förordna om förskott av allmänna medel till part eller annan; *att* ombesörja komplettering av nåde- och ansökningsärenden samt fördela nådeansökningarna å rotlarna; *att* för ordföranden anmäla ävensom protokollföra personalärenden samt kontrasignera utgående expeditioner däri; *att* kontrasignera av revisionen utställda checkar.

Bilaga B

Tre protokollssekreterare

Arbetsuppgifter: Uppsätter på eget ansvar protokoll i alla mål och ärenden och gör vederbörliga anteckningar å akterna, kontrollerar klämmar å konceptrubrikerna mot protokollet, utmärker antalet expeditioner, som skola utskrivas, antecknar, huruvida utskrift bör tillhandahållas part eller sändas till myndighet och i senare fallet till vilken myndighet den bör sändas och vilka handlingar, som skola åtfölja densamma (s. k. utsinkning), uppsätter meddelande till Kungl. Maj:ts Befallningshavande och utmätningsman ang. kostnader, som skola återgäldas av part, kontrollerar justitierådens anteckningar i rotelböckerna, för listor över föredragna mål, genomgår underrättsakterna för att kontrollera att de äro kompletta, uppsätter förslag till rubriker i mål, vari huvudförhandling skall hållas, uppsätter och underskriver straffuppgifter, för avdelningsbok samt uppgör årsstatistik.

Bilaga C

Arkivarien

Arbetsuppgifter: Mottager och förvarar högsta domstolens akter i avgjorda mål och ärenden, i statsrådet förda protokoll över justitieärenden samt högsta domstolens protokoll och konceptexpeditioner; återsänder till domstolar och andra myndigheter därifrån mottagna akter jämte föreskrivna avskrifter av högsta domstolens dom eller beslut (i vatten- och skiftesmål samt i nådeärenden sker detta genom kontorister); antecknar i registraturet datum för måls och ärendes avgörande;

återställer i avgjorda mål och ärenden till part på begäran mot kvitto handlingar och annat, som parten enligt gällande författningar eller meddelat beslut äger återfå; sorterar och låter binda konceptexpeditioner och protokoll; tillhandahåller avgjorda mål och ärenden till allmänheten; expedierar rekvisitioner av mål och ärenden till revisionssekreterarna, H. D., underrätterna, universitet och andra myndigheter; insorterar dessa vid återfående; besvarar post angående avgjorda mål och ärenden; för rättsfallsregister i mån av tid; fattar beslut i första hand angående hemliga handlingars utlämnande (i svårare fall hänskjutes frågan till ordföranden); upprättar förteckning i 2 exemplar över avgjorda mål och ärenden; överlämnar till riksarkivet protokoll, konceptexpeditioner och akter i den mån utrymmet ej medgiver deras förvaring i nedre revisionens arkiv; ombesörjer rekvisition av handlingar från riksarkivet; låter utskriva och avsänder till vederbörlig myndighet utdrag av i nedre revisionen upprättade saköreslängder (sker en gång om året); förtecknar och överlämnar till konstitutionsutskottet vid riksdagens början under nästföregående år förda statsrådsprotokoll över justitieärenden; tillhandagår revisionssekreterarna med upplysningar ur arkiverade handlingar samt lämnar myndigheter och allmänheten upplysningar om avgjorda mål och ärenden.

Bilaga D 1

En byråsekreterare

(för handläggning av nådeärenden)

Arbetsuppgifter: Handläggning av nådeärenden sedan desamma föredragits i Högsta domstolen varvid följande åtgärder vidtagas: granskning av ärendena i och för utsinkning; låta upprätta anmälningslistor för konselj samt vidarebefordra dessa till justitiedepartementet; i vissa fall översända pm m. fl. handlingar till försvarsdepartementet; efter meddelande från justitiedepartementet om utgången (presumerad) utarbeta formulering av Kungl. Maj:ts beslut i de ärenden där utgången avviker från den av Högsta domstolen föreslagna; uppsätta samtliga klämmar till besluten i nådeärenden samt utsinka det antal exemplar av ämbetsskrivelserna som med hänsyn till ärendets beskaffenhet och beslutets innehåll äro erforderliga; efter utskrift av ämbetsskrivelserna kollationera och bestyrka desamma; närvara vid konselj; låta upprätta protokoll för konseljen samt kollationera och underskriva detsamma; upprätta och underskriva de straffuppgifter som föranledas av Kungl. Maj:ts beslut; uppsätta remisskrivelser och avgöra vilka handlingar som skola biläggas desamma samt vidarebefordra de undantagna handlingarna till vederbörande rotel; vid behov biträda förste protokollssekreteraren med sådana arbetsuppgifter som regelmässigt åvila kanslipersonalen.

Bilaga D 2

Två byråsekreterare

Arbetsuppgifter: Biträda 1:e protokollssekreteraren med att granska nådeärenden och lämna kanslibiträdet å kansliet anvisningar för införskaffande av domstolsakter och andra för ärendenas handläggning erforderliga handlingar ävensom avfatta skrivelser till nådesökande för komplettering i vissa hänseenden; uppsätta rubrik med iakttagande av utav Högsta domstolen fastställda formuleringar (för att härvidlag kunna följa gällande praxis studeras kontinuerligt koncepten

till ämbetsskrivelserna och bilagorna till Högsta domstolens protokoll i nådeärenden); uppsätta nedre revisionens protokoll i ärenden angående ansökningar om fri rättegång, förordnande och entledigande av offentlig försvarare eller biträde enligt lagen om fri rättegång, återkallelse av mål och ärenden samt expediera och avsända de underrättelser till myndigheter som därav må föranledas såsom straffuppgift, bevis om återbetalningsskyldighet till statsverket och meddelanden enligt 13 § lagen om fri rättegång; uppsätta protokoll över ersättning till personundersökare och läkare som avgivit intyg, som avses i 4 § lagen om personundersökning i brottmål; uppsätta föreläggande för part att avhjälpa brist i revisions- eller besvärsinlaga; uppsätta rubrik i mål eller ärenden, där prövningstillstånd icke erfordras, såsom mål, där riksåklagarämbetet m. fl. fullföljer talan eller hovrätten är första instans, ansökning om resning eller återställande av försutten tid, domvillobesvär, fråga om utlämning av utländsk medborgare, fråga om ersättning jämlikt lagen om ersättning i vissa fall åt oskyldigt häktade eller dömda m. fl., fråga om ersättning till offentlig försvarare eller biträde enligt lagen om fri rättegång i vissa fall då målet stannat i hovrätten och i revisions- eller besvärsinlagan framställts yrkande om sådan ersättning ävensom fråga om ersättning till offentlig försvarare eller biträde enligt lagen om fri rättegång, då denne vidtagit åtgärder för överklagande av hovrätts dom eller beslut men fullföljd av talan icke kommit till stånd.

Utskrift av rubrik i mål och ärenden, där prövningstillstånd erfordras, utföres av kanslibiträdet å kansliet under överinseende av byråsekreterarna. I dylika mål och ärenden antecknas huru stort antal exemplar av underrätternas domar och beslut som torde erfordras för föredragning och expediering.

Genom byråsekreterarnas försorg införskaffas följande handlingar; utdrag ur stamkort och militärt straffregister, utdrag ur fångvårdsstyrelsens och kontrollstyrelsens straffregister, bevis huruvida åklagaren fullföljt talan mot beslut i disciplinmål, bevis huruvida nådesökande hos länsstyrelsen eller överståthållarämbetet sökt uppskov med straffs verkställande. I fall, då personundersökning skall verkställas och intyg, som avses i 4 § lagen om personundersökning i brottmål, skall införskaffas, utses person som är lämplig och villig att åtaga sig uppdraget och uppsättes förordnande för vederbörande att utföra uppdraget ifråga.

Bilaga E

Bokhållaren

Arbetsuppgifter: Att föra diarier över pleniärenden och sådana ärenden som omförmälas i 34 § arbetsordningen; att för ordföranden anmäla pleniärenden samt inför ordföranden föredraga sådana ärenden som omförmälas i 34 § arbetsordningen, där ej anmälan eller föredragningen ankommer på förste protokollssekreteraren; att i ärenden, som anmälts eller föredragits av bokhållaren, kontrasignera utgående expeditioner, vilka underskrivas å nedre revisionens vägnar; att föra anteckningar över pleniärenden ävensom över ärenden som omförmälas i 34 § arbetsordningen, så ock föra protokoll över anmälda ärenden; att föredraga löneklassplaceringar och hålla förteckning eller kortregister över beslut angående dessa samt att i övrigt biträda ordföranden i dennes administrativa åligganden.

Bokhållaren åligger vidare: att på behöriga tider upprätta avlöningslistor rörande de befattningshavare, som uppbära avlöning genom nedre revisionen; samt emottaga i vederbörlig ordning rekvirerade avlöningsmedel; att utbetala avlö-

ningsmedel till befattningshavare ävensom verkställa löneavdrag och fullgöra övriga enligt uppbördsförordningen på arbetsgivaren ankommande arbetsuppgifter; att efter vederbörlig rekvisition emottaga och förvalta medel, som i övrigt anvisats till högsta domstolen eller nedre revisionen, ävensom att under ordförandens överinseende ombesörja anskaffande av skrivmaterialier, inventarier och andra förnödenheter, som erfordras för högsta domstolen eller nedre revisionen; att upprätta nedre revisionens huvudbok och särskilda bokslut; att låta föra inkomst- och utgiftsjournaler samt inkomst- och utgiftsböcker ävensom de räkenskaper som i övrigt erfordras; att senast tio dagar efter varje månads utgång till riksräkenskapsverket avlämna kassarapport för föregående månad; samt att kontrollera rekvirerade förskott mot beviljade anslag.

Bilaga F

Registratorn (kansliskrivare)

Arbetsuppgifter: Mottager och granskar till nedre revisionen inkommande mål och ärenden, bestämmer målens art och förtursrätt samt anknytning till andra mål, ombesörjer registrering av inkommande mål och ärenden ävensom av inkomna handlingar, ombesörjer och kontrollerar införingen i målförteckningar och diarium över nådeärenden och å dagboksblad, utfärdar diariebevis i nådeärenden, för särskilda expeditionslistor över domar och beslut, stämpelbelägger och tillhandahåller parter utgående expeditioner, översänder till vederbörande myndigheter ej utlösta expeditioner för indrivning, rekvirerar och redovisar stämpelmedel samt lämnar myndigheter och allmänhet de upplysningar angående mål och ärenden, som registratorn är i tillfälle att lämna.

Bilaga G

En kansliskrivare

Arbetsuppgifter: Att leda och fördela arbetet bland skrivpersonalen samt att i övrigt hava tillsyn över densamma; att skaffa skrivpersonal och instruera personalen om dess arbetsuppgifter; att vid ledigheter bland den icke rättsbildade kvinnliga personalen uppgöra förslag till vikarier; att vid fall av behov beordra övertidsarbete samt föra listor över övertid och planlägga kompensationsledighet eller — i den mån arbetsbelastningen icke medger detta — attestera räkningar för övertidsersättningar; att uppgöra förslag till semesterlistor för den icke rättsbildade kvinnliga personalen; att varje morgon avge rapport över sjuk- eller annan ledighet samt att avge en sammanfattande månadsrapport över dylik ledighet; att rekvirera viss skrivmateriel och attestera räkningar för den samt att ha översyn över skrivmaskinbeståndet; att ombesörja fotografering av underrätternas domar, göra avskrift av fullföljdshänvisningar och nedsättningsbevis samt bestyrka desamma samt att i mån av tid deltaga i arbetet med utskrifter, kollationering och bestyrkande av skrivelser.

Bilaga H

Biträde å bokhållarkontoret

Arbetsuppgifter: Att föra diarier över personalärenden och remisser, tjänstledighetsförteckningar, kortregister över personalen, tjänstematriklar, målförteckningar efter rotlar och uppgifter från protokollssekreterarna över i Högsta domstolen anhängiga mål och deras behandling samt avlöningskort; uträkna avlöningslistor; ombesörja registrering av Kungl. brev m. m. samt av utgående skrivelser, svara för skatteredovisningen och sammanställa uppgifter om åtnjutna löneförmåner och inbetald skatt till befattningshavarna och vederbörande myndighet; upprätta intern arbetsstatistik samt lämna uppgifter till sjukkassorna vid frånvaro eller tillfrisknande samt sköta sjukkassekorten; biträda med bokföringen; i övrigt stå till ordförandens, förste protokollssekreterarens (såvitt angår personalärenden) och bokhållarens förfogande för skrivarbete, statistik och andra kontorsgöromål.

Bilaga J

En kontorist

Arbetsuppgifter: Leder och fördelar arbetet bland den skrivpersonal, som är placerad i Högsta domstolen, och tillser att förelagda arbetsuppgifter bliva fullgjorda inom bestämd tid; biträder revisionssekreterarna vid uppsättande av föredragningslistor och ev. andra vid föredragning erforderliga handlingar; verkställer skrivarbeten i händelse den ordinarie skrivpersonalen på grund av anhopning av göromål ej kan tagas i anspråk härför; verkställer utskrift av ämbetsskrivelser i nådeärenden och statsrådsprotokoll i nådeärenden samt uppsätter remisser.

Bilaga K

Delgivningstjänsteman

Arbetsuppgifter: Efter anvisning av rättsbildad befattningshavare taga kontakt med åklagare och advokater med flera för olika ändamål; uppsätta föreläggande att avgiva genmäle eller förklaring samt kallelse till huvudförhandling i Högsta domstolen, föra delgivningsförteckning med tillhörande expediering av kallelser; föreläggande för parter och ombud, därvid skall beaktas vilket delgivningssätt som bör användas, ävensom i anslutning därtill förekommande skriftväxling, bevaka att mottagningsbeviset inkommer, granska bevisen för utrönande att delgivningen behörigen fullgjorts ävensom i övrigt gå revisionssekreterarna tillhanda i delgivningsärenden.

Bilaga L

Expedieringstjänstemän

Arbetsuppgifter: Envar av de tre befattningshavarna åligger att efter protokollssekreterarnas anvisningar för en av Högsta domstolens avdelningar expediera Högsta domstolens samtliga domar och beslut (för var tjänsteman c:a 350 årligen) och beslut i nådeärenden (c:a 500 för var tjänsteman om året) samt i samband därmed föra »anslagsböckerna» med register och saköreslängd, lämna rättsstatis-

tiska uppgifter samt uppgifter till äktenskapsregistret och angående fri rättegång, göra erforderliga anteckningar på konceptrubriker, expeditioner, dagboksblad, akter och rotlar samt granska och återsända akter i vissa mål till domstolar m. m.

Bilaga M

Biträdet å registratorsexpeditionen

Arbetsuppgifter: Att i diariet införa inkomna mål och ärenden samt åsätta handlingarna aktbilagenummer; att i rotlarna införa mål och ärenden samt anteckna parternas namn och övriga föreskrivna uppgifter; att i rotlarna införa de anteckningar som föranledas utav omlottning av mål; att med ledning av rotlarna i diarierna införa datum för målens föredragning; att till vederbörande myndigheter översända remitterade mål och ärenden, samt i samband därmed verkställa de anteckningar som föranledas av remissen; att biträda registratorn med besvarande av telefonförfrågningar.

Bilaga N

Biträdet å biblioteket

Arbetsuppgifter: Sköta utlåningen av böcker och handha kvittona å dessa; känna till inom vilken ämnesgrupp de olika böckerna äro placerade för att på så sätt kunna hitta dem på hyllorna; låna in böcker från andra bibliotek och institutioner; på begäran reservera den litteratur en revisionssekreterare behöver till viss föredragningsdag; kontrollera att lånad litteratur återställes till biblioteket inom rimlig tid; tillse att tillräckligt antal exemplar finnas av mycket efterfrågade böcker; katalogisera inkomna böcker; anskaffa efterfrågade betänkanden från olika departement; ordna författningssamlingar och meddelanden; se till att böckerna underhållas (repareras och bindas); attestera bibliotekets räkningar; utföra skrivarbete åt specialföredragande.

Bilaga O

Arbetsuppgifter på avdelningarna I, II och III (3 kanslibiträden)

Utskrift av protokoll, klämmar, domar och beslut samt rubriker, straffuppgifter och brev åt protokollssekreterarna; utskrift av vota, vecko- och årsindelningar till justitieråden. I mån av tid dessutom utskrift av promemorior till revisionssekreterarna och kollationering.

Bilaga P

Kanslibiträdet å centrala kansliet

Arbetsuppgifter: Införskaffa (skriftligen eller per telefon) domstolsakter och andra handlingar enligt anvisningar från 1:ste protokollssekreteraren eller revisionssekreterare; uppsätta och utskriva dispensrubriker; utskriva och kollationera nåderubriker; utskriva rubriker i vissa femmansmål, resningar m. m., vilka uppsättas av byråsekreterarna; utskriva nedre revisionens protokoll; utskriva de föreläggande, vilka uppsättas av byråsekreterarna; utskriva brev och skrivelser, göra avskrifter av inlagor, som inkommit i otillräckligt antal exemplar; göra stencilutskrift av ett flertal blanketter, som erfordras å kansliet.

Bilaga R

Revisionssekreterarnas biträden

Arbetsuppgifter: Utskrift och kollationering av föredragningspromemorior i mål och nådeärenden, av s. k. rubriker samt bilagor och tabeller till föredragningspromemorior; sortering av s. k. tryck (»rubriker», domsavskrifter, bilagor och tabeller) till målen; utskrift av föredragningslistor och »tryck»-omslag; gruppering av nådeärenden (efter anstalter och sjukhus m. m.) samt utskrift i enlighet därmed av s. k. konseljlistor; sortering av bilagor till »konseljlistor».

Ett kontorsbiträde är telefonist (med placering i H. D.) och (f. n.) två st. biträda med varjehanda skrivgöromål och kollationering.

Bilaga S

Förste expeditionsvakten i Högsta domstolen

Arbetsuppgifter:

1. Fördela arbetsuppgifterna mellan de 4 expeditionsvakterna i Högsta domstolen och lagrådet;
2. uppgöra förslag till semesterlista för expeditionsvakter och städerskor i Högsta domstolen;
3. lämna uppgift till bokhållaren i nedre justitierevisionen om vad som behöver rekvireras (papper, kuvert och skrivmaterial, städnings- och renhållningsmaterial);
4. svara för handduksbyte och tvätt;
5. hava tillsyn över möbler och inventarier samt anmäla ändringar däri till bokhållaren;
6. i övrigt stå till tjänst med vad som påkallas.

Bilaga T

Expeditionsvakterna i Högsta domstolen

Arbetsuppgifter:

1. Passning av 24 justitieråd, 1 regeringsråd, 18 revisionssekreterare, 3 protokollssekreterare och 1 byråsekreterare.
2. Hämtning av post, ställd till Högsta domstolen eller lagrådet.
3. Vakthållning vid huvudförhandlingar i Högsta domstolens tre sessionssalar.
4. Transport av akter och litteratur från revisionssekreterarnas rum till föredragningsrummen samt framtagande av litteratur från biblioteket till föredragningsrummen enligt revisionssekreterarnas anvisningar.
5. Framtagande av litteratur till justitieråden från Högsta domstolens och lagrådets bibliotek.
6. Iordningställande av föredragningsrummen efter föredragningarnas slut ävensom av sessionssalarna efter huvudförhandlingarna, innebärande bl. a. transport av akter till revisionssekreterarna och protokollssekreterarna samt återställande av litteratur.
7. Budskickning i övrigt inom Högsta domstolens och lagrådets lokaler.
8. Budskickning utom dessa lokaler, t. ex. till kanslihuset, riksåklagarämbetet, Svea hovrätt, riksarkivet och riksdagsbiblioteket m. fl.

9. Bindning och paginering av akter samt bindning av föredragningspromemorior ävensom bindning av och anbringande av sigill å Högsta domstolens nådeprotokoll.

10. Anbringande av Kungl. Maj:ts sekret å utgående expeditioner, vilket sker å Slottet.

Bilaga U

Förste expeditionsvakten i Nedre Justitierevisionen

Arbetsuppgifter:

1. Fördela arbetsuppgifter mellan de 6 expeditionsvakterna i Nedre Revisionen;
2. uppgöra förslag till semesterlista för expeditionsvakter och städerskor i Nedre Revisionen;
3. lämna uppgift till bokhållaren på vad som skall rekvireras (skrivmaterialier, städnings- och renhållningsmateriel);
4. uträtta alla bankärenden samt hämta och avlämna avlöning till Högsta Domstolens ledamöter;
5. svara för handduksbyte och tvätt;
6. hava tillsyn över möbler och andra inventarier;
7. i övrigt stå till tjänst med vad som påkallas.

Bilaga V

Expeditionsvakterna i Nedre Justitierevisionen

Arbetsuppgifter:

1. Passning av 22 revisionssekreterare, förste protokollssekreteraren och registratorn. I detta arbete deltaga tre expeditionsvakter.
2. Hämtning och avlämning av Nedre Revisionens post med tre ordinarie turer per dag. Ankommande post överlämnas till registratorn. Penningförsändelser kvitteras av expeditionsvakten på postanstalten och antecknas i särskild liggare, där vederbörande adressat kvitterar beloppet. Antalet ankommande värdeförsändelser utgör ca 4 000 per år. Avgående post förseglas och i förekommande fall lackas samt införes i postbok. Värdepost inskrives i kvittensbok. Antalet avgående värdeförsändelser och paket uppgår till ca 7 000 per år. Sedan posten diarieförts av registratorn, distribueras densamma till centrala kansliet och rotlarna. Den expeditionsvakt som handhar posten ansvarar under expeditionstid jämväl för öppethållande av registrators- och arkivariekontor samt vägledning av besökande allmänhet. Han biträder även vid insortering och uttagning av akter i arkivet samt budskickning inom Nedre Revisionen.
3. Transport av akter till Högsta Domstolen för föredragning.
4. Budskickning till: Högsta Domstolen (varje timma), Svea hovrätt (dagligen) samt (vid behov) till fångvårdsstyrelsen, fångvårdsanstalten å Långholmen, lantmäteristyrelsen, riksräkenskapsverket, riksåklagarämbetet, riksarkivet, Stockholms rådhusrätt, statsdepartementen, riksbanken och olika bibliotek.
5. Transport av akter till revisionssekreterarna, bindning av expeditioner, sortering och bindning av för föredragning och domsexpediering erforderliga ljuskopierade exemplar av hovrätts- och underrättsdomar, telefonpassning, utdelning av handlingar och övrig kontorshandräckning inom Nedre Revisionens lokaler. En

av de tre expeditionsvakter som deltager i de under 1. samt 3.—5. angivna arbetsuppgifterna insorterar även kartor i Nedre Revisionens kartrum och katalogiserar kartorna.

6. Tryckning av cirka 200 stenciler per vecka; handhaves av en expeditionsvakt.

7. Ombesörjande — under arkivariens överinseende — av insortering och uttagning av i Nedre Revisionens arkiv förvarade akter. Vid utlåning utom verket genomdragas akterna med sigill. Vid insortering i arkivet införas i särskild liggare nödiga uppgifter om utlånade akter, varefter dessa inläggas på sin plats i arkivet samt kvitton uttagas och överlämnas till arkivarien. Då akterna äro bilagda avgjorda eller anhängiga mål eller ärenden, måste diarierna anlitas för att erhålla uppgift om var akterna finnas tillgängliga. Antalet utlånade akter beräknas uppgå till 2 500—3 000 per år. Akterna till avgjorda mål och ärenden, som efter expediering överlämnats till arkivarien, buntas och insättas i arkivet. F. n. utökas arkivet årligen med akterna till c:a 3 000 avgjorda mål och ärenden. Äldre buntade akter genomgås, därvid utslitna aktomslag utbytas och omskrivas. Då juris studerande i Stockholm begära att få taga del av akter i avgjorda mål, vilket numera sker i stor utsträckning — sålunda förekom detta under år 1959 i omkring 150 fall — överlämnas akterna till riksarkivet och återhämtas därifrån efter begagnandet.

De under 7. angivna arbetsuppgifterna omhänderhavas av en expeditionsvakt, och denne biträder även vid budskickning inom Nedre Revisionen och till posten.

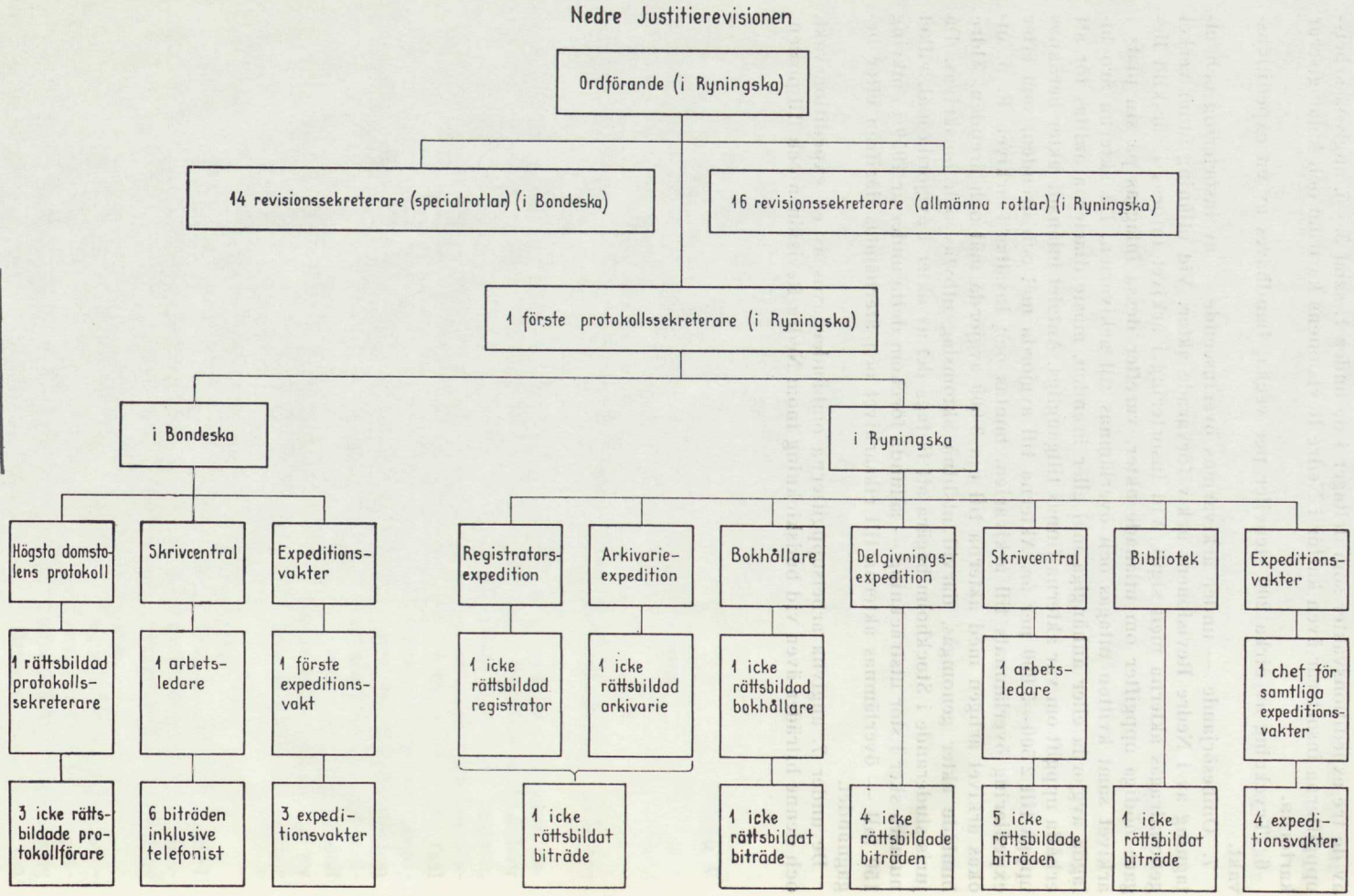

KUNGL BIBL.
13 JUL 1962
STOCKHOLM

NORDISK UDREDNINGSSERIE (NU) 1962

1. Helsetjeneste for søfarende.
2. Nordiskt samarbete inom radio och television.
3. Vattenkraften i Torne och Kalix älvar.

STATENS

OFFENTLIGA UTREDNINGAR 1962

Systematisk förteckning

(Siffrorna inom klammer beteckna utredningarnas nummer i den kronologiska förteckningen)

Justitiedepartementet

Atomansvarighet II. [14]
Utlandssvenskars deltagande i allmänna val. [19]
Nedre Justitierevisionens arbetsorganisation. [20]

Utrikesdepartementet

Aspekter på utvecklingsbiståndet. [12]

Försvarsdepartementet

Totalförsvarets personalfrågor. [3]

Socialdepartementet

Skogstillgångarna i Jämtlands län. [1]
Arbetstidsförkortningens omfattning och utläggning. [17]

Kommunikationsdepartementet

Statsbidrag till enskild väghållning, m. m. [6]

Finansdepartementet

Finansplan för budgetåret 1962/63 samt Preliminär nationalbudget för år 1962. [8]
Städernas särskilda rättigheter och skyldigheter i förhållande till staten. [9]
1959 års långtidsutredning. 1. Svensk ekonomi 1960—1965. [10] 2. Svensk ekonomi 1960—1965. Bilagor 1—5. [11]
Skärpta regler för rusdrycksinköp. [13]
Automatisk databehandling inom folkbokförings- och uppbördsväsendet. Del II. [18]

Ecklesiastikdepartementet

Vidgad vuxenutbildning på gymnasiestadiet. [5]
Korrespondensundervisningen inom skolväsendet. [16]

Jordbruksdepartementet

Yrkesutbildningen på trädgårdsområdet. [2]

Handelsdepartementet

Den allmänna näringslagstiftningen. [15]

Inrikesdepartementet

Arbetsuppgifter och utbildning för viss sjukvårdspersonal. [4]
Kommunal beredskap. [7]

IDUNS TRYCKERIAKTIEBOLAG, ESSELTE AB, STOCKHOLM 1962